

Seleco

Pres-organo de:
Astura Esperanta-Asocio

Numero 85

Julio 2010

2010: JAKOBA JARO

PILGRIMOJ AL KOMPOSTELO

Astura Esperanta-Asocio

Sidejo: strato Tomás y Valiente, 1 -2ª eta o
33201-GIJÓN (ASTURIO-HISPANIO)

Interret-pa o: <http://uica.info/esperanto>

Retadreso: asturias@telecable.es
<mailto:esperanto@uica.info>

Astura Esperanto-Asocio estas esperantista rondo kiu plenumas sian rolon favore al la disvastigado de la **Internacia Lingvo** unualoke en nia urbo, Gijón, kaj ankaŭ, le eble, en tiuj partoj de la Asturia regiono, kie ne ekzistas lokaj grupoj de **Esperanto**.

Nia agado disvolvi as kadre de: **Cátedra JOVELLANOS de Extensión Universitaria**

<u>Enhavo</u>	<u>Pa o</u>
ASTURA ESPERANTA ASOCIO.- Dumjara vivo de la E-rondo	3-8
Informoj pri Esperanto	9-10
Historio de AEA en HELECO	11-13
2010: Jakoba jaro.- Kompostelo kaj ties pilgrim-vojo	14
Apostolo Sankta Jakobo.- La legendo	15
Apostolo Sankta Jakobo.- La historio	16-17
Prisciliano	18-19
Asturia Regno	20
Kompostelo Jakoba urbo	21
Sankta Jakobo Ma ro-bu isto	22-23
La Vojo al Kompostelo kaj ties pilgrimintoj	24-25
Konstru-arto apud la Vojo	26-27
La gardistoj de la Vojo	28
Pilgrim-dekadenco	29
La nuntempa pilgrimado	30-31
 iuj vojoj kondukas al Kompostelo	32-33
La anser-ludo kaj la Jakoba Vojo	34
Recenzo de verkoj pri la Jakoba pilgrim-vojo al Kompostelo	35-38
Esperanto kaj tradukado	39-42
Esperanto: la fina venko	43-46
Delikata vango-frapo de Brazilo al la mondo	47-48
Kuirante kun Pilar	49
Poezia angulo	50
Irena Sendlerova	51
Eta moko pri Mezepoko	52

La enhavo de la tekstoj de i-tiu revuo ne esprimas oficialan opinion de **Astura Esperanto-Asocio**: pri ili respondecas la verkintoj mem.

Le a Registro 0/319/85

Astura Esperanta Asocio

DUMJARA VIVO DE LA E-RONDO

Pasis preska unu jaro ekde la publikigo de la anta a numero de i tiu revuo. i estis speciala, centpa a numero, efe dedi ita al la raportado pri la cent-jara historio de la esperantismo en Gijón kaj en Asturio. De tiam ni publikigis anka tri numerojn de la **Informilo** de nia E-grupo. Tiu informilo, same kiel la revuo mem, estas prezentata en nia ret-pa o, adreso:

<http://carleos.epv.uniovi.es/~faustino/>

En la raportado de la anta a jara periodo ni jam informis pri la e o kiun nia Centjaro havis en la urba kaj provinca presaro. Restas al ni nur mencii la intiman celebradon kiun faris la geesperantistoj de Asturio. La gesamideanoj de Gijón kaj Avilés renkonti is la 29an de a gusto por partopreni fratan vesperman on en la bieno de iu membro de **AEA**, en kampara medio ne malproksime de Gijón. Anta la festeno, la Prezidanto de **Astura Esperanta Asocio**, Carlos E. Carleos, legis salutemesa on substrekante la neceson da re laboradi por la disvastigado de la Internacia Lingvo en mondo kie la malfacila o, e se nuntempe ne estas tiel gravaj kiel en pasintaj epokoj, tamen la cirkonstancoj estas sufi e kontra aj al la ideoj kaj projektoj kiel ties de nia esperantista celo.

Jen ia teksto:

Geamikoj, gesinjoroj: Ni dankas vin pro veni celebri kun ni la unuan jarcenton de Astura Esperanta Asocio. Ni memoru anka pri tiuj sam-

ideanoj kiuj akompanis nin en multaj karaj okazoj, sed ne povas esti hodia inter ni.

La la homa temposkalo, unu jarcento povas esti longa a mallonga periodo. La la lingva historio, i estas nur momento, kaj tial, ni konsideru nian karan Esperanton ankora kreskanta kreita o, kiu maturi as kune kun ni mem. Nun estas malfacila tempo por Esperanto. Ne por la esperantistoj mem, ar jam malproksimas la dan eraj tempoj de Hitlero, Stalino kaj aliaj tiranoj. Nun estas malfacila tempo por Esperanto ar plej multaj homoj opinias ke jam ekzistas internacia lingvo kun plena rajto: la angla. Vi jam bone konas la aferon kaj la avanta ojn kaj malavanta ojn de amba solvoj de la lingva problemoj; do, mi ne da rigu pri tio.

Sed kvankam iuj opinias ke la historio jam atingis sian finon, inter la esperantistoj ankora da ras la idealoj de paco, ne traleco kaj respekto al iu homo kaj ies kulturo. Nia komunumo ankora konservas valorajn proprajn trajtojn: Don Harlow pensas ke la kvanto de esperantistoj restas kaj plu restos proksimume konstanta; Jorge Camacho opinias ke Esperanto ebligas vere altkvalitan komunikadon, malkiel la naciaj lingvoj...

Kiel ajn estas via motivo por uzi a pledi Esperanton, ni kune oju i tiun centjari on kiel da ron de humana idealo. Por aliaj cent jaroj de Esperantismo en Asturujo, DANKON AL IUJ!

Seleco

Pres-organo de Astura Esperanta-Asocio

A.E.A.-informilo

Numero 6 - Aŭgusto 2009

2009: Centjaro de Esperanto en Gijón kaj Asturio

En tiu numero de la informilo, ni prezentas la rezultojn de la centjara festo de Esperanto en Gijón kaj Asturio. Ni raportas pri la multaj eventoj kiuj okazis, inkluzive de koncertoj, teatraj prezentadoj, kaj diskutoj. Ni anka mencias la partoprenon de multaj esperantistoj el diversaj landoj. La artikoloj estas ilustritaj per fotoj de la eventoj kaj de la partoprenantoj.

A.E.A.-informilo

Numero 5 - Novembro 2009

Niaj kursoj, niaj kunvenoj...

En tiu numero, ni raportas pri la rezultoj de niaj kursoj kaj kunvenoj. Ni mencias la partoprenon de multaj homoj kaj la sukcesojn kiuj estis atingitaj. Ni anka mencias la planojn por la estonteco de nia grupo. La artikolo estas ilustritaj per fotoj de la kursoj kaj kunvenoj.

A.E.A.-informilo

Numero 4 - Aprilo 2010

Esperantista festo 2009

En tiu numero, ni raportas pri la rezultoj de la Esperantista festo 2009. Ni mencias la partoprenon de multaj homoj kaj la sukcesojn kiuj estis atingitaj. Ni anka mencias la planojn por la estonteco de nia grupo. La artikolo estas ilustritaj per fotoj de la festo.

Lastaj eldonajoj de Astura Esperanta Asocio

Festante la Centjaron de Astura Esperanta Asocio

Poste oni efektiviĝis la transdonon, al la eestantaj geesperantistoj, de la ekzempleroj de la speciala numero de la revuo Heleco, kiu estas videbla en la ret-adreso:

<http://carleos.epv.uniovi.es/~faustino/heleco/84/h84.html>

Tiam ne estis la momento eklegi ĝin, sed iuj povis ĝin trafoliumi kaj trarigardi la multajn fotografa ojn. La jarcenta historio kiun tiu revuonumero rakontas plenas je bildoj, efefotoj, kaj grandparto el ili apartenas al la lastaj periodoj, t.e. al epoko kiun travivis multaj el la eestantoj, kiuj povis sin senti, iamaniere, protagonistoj de la historio rakontata de tiu bulteno.

Poste estis la vespermanado en la amikeca kaj frateca etoso de la esperantistaj kunvenoj. Tial ke la bona vetero de la sezono permesis tion, la manado okazis ekstere, kun la tipe bela pejzaĝo de la astura kamparo.

Pli ampleksa informo pri tiu akto, krome kun fotografa o, estas videbla en nia retpaĝo, adreso: <http://carleos.epv.uniovi.es/~faustino/zt/centjaro/festante.html>

Kiel sciante, la celo de ĉiu esperantista organiza o estas la disvastigado de la internacia lingvo, kaj por atingi tiun celon la ĉefa tasko estas la organizado de kursoj de Esperanto.

Por la lernojaro 2009-2010 nia E-grupo havis planojn eble tro ambiciaj. Unue estis la projekto de niaj universitataj profesoroj, María José Álvarez Faedo kaj Carlos E. Carleos organizi universitatajn kursojn de Esperanto, unu en Oviedo kaj alia en Gijón, similaj al tiu okazinta en Oviedo antaŭ pluraj jaroj. Sed tiuj kursoj ne okazis tial

ke neniu universitata student(in)o interesiĝis pri la afero.

Krom tio, **Astura Esperanta Asocio** planis E-kurson okazeblan en sia propra ejo, por ĉiu ajn tipo de publiko. Sed, ankaŭ ĉi tiu ne povis okazi pro manko gelnantoj.

Por la varbado de novaj esperantistoj pere de lingvo-instruado estas ĉi tiu problemo kiun ĉi nun ni ne sukcesis solvi. Temas pri la propagando, la publika informado... Ni intencis alveni al la publiko pere de la presaro. Al ĉiuj amasinformiloj de Gijón kaj de Oviedo, ni sendis, kun la anonco de la nova kurso, artikolon argumentante favore al Esperanto. Espereble, en urbo kia Gijón, kun pli ol 250.000 enlojantoj, povus ekzisti kelkaj personoj kiuj interesiĝus pri nia afero. Sed la problemo estis ke neniu el la amaskomunikiloj publikigis nian tekston.

Krom la malfacila o en la varbado de novaj geesperantistoj, estas la problemo de la malapero de la antikvaj gesamideanoj. En la periodo kiun ni priraportas ni devas bedaŭri la perdon de aktivulo de nia movado kia Julio Argüelles. La 30an de pasinta monato oktobro forpasis tiu samideano. Dum kelkaj jardekoj li membris kaj aktivadis en la organiza o de la esperantista movado en Gijón. Li partoprenis en multaj kongresoj de Esperanto, ĉefe en la Universalaj, kaj raportadis pri tiuj forumoj por la publikigo en ĉi tiu revuo. Krom tio, li kelkfoje havis respondecojn en la komitato de la grupo kaj dum ĉi kelkjara periodo rolis kiel Sekretario de **Astura Esperanta Asocio**, kaj gvidis kursojn de Esperanto en publikaj lernejoj de la urbo.

Sed lia efa aktivado disvolvis en la organizaj taskoj de nia E-grupo. Li estis nelacigebla laboranto de nia E-grupo. Kun la malperdo de Julio nia E-Asocio perdas iun el siaj plej aktivaj membroj; ke en la estonteco ne manku e ni tiaspecaj volontuloj favoraj al la Granda Ideo de Zamenhof. Al lia familio ni kondolencas kaj dankas pro la transdono al nia E-Asocio de la esperantista biblioteko de tiu samideano.

Per iu el la informiloj de AEA de la lasta periodo ni informis pri la vizito de gvidantinoj de **Madrida Esperanto-Liceo** al nia E-grupo, Lupe Sanz-Bueno kaj Carmen Suárez.

En 2005 MEL eldonis hispanlingvan biografion de L. L. Zamenhof verkitan de René Centassi kaj Henri Masson, kun prologo de Louis Christophe Zaleski-Zamenhof, nepo de la iniciatinto de Esperanto. La libro titolita *El hombre que desafió a Babel* (La homo kiu defiis Babelon).

Kiam, la 9an de novembro, vizitis nin Lupe Sanz-Bueno kaj Carmen Suárez, ili alportis kelkajn volumojn el tiu verko, kiujn nia E-Asocio akiris por sia biblioteko. Profitante la eeston de tiuj madridaj samideaninoj, membroj de **Astura Esperanta Asocio** akompanis ilin al la publika biblioteko de Gijón por donaci al tiu centro ekzempleron de la libro. La subaj fotoj de tiu paŭzo montras la viziton de la madridaj esperantistinoj al la sidejo de nia E-grupo kaj la akton de la transdono de la libro al la direktoro de la Publika Biblioteko "Jovellanos".

Kiel iujare okazas, ankaŭ en 2009 la esperantistaj grupoj de Asturio kunfestis la t. n. Zamenhofan Tagon. La tradicia kutimo en la esperant-

ista movado estas fari tiun feston en dato proksima al la 15a de decembro, naski dato de la iniciatinto de la internacia lingvo. En nia regiono, **Astura Esperanta Asocio** de Gijón kaj la **Grupo Esperantista ANTA EN** de Avilés festas kune, de antaŭ multaj jaroj, tiun memortagon, kaj la festado okazadas iujare alterne en unu kaj alia urbo. En la jaro 2009 estis la gesamideanoj de Avilés tiuj, kiuj devis organizi la aferon en ilia lo urbo. Geesperantistoj el Gijón kaj Avilés kunvenis kaj kunmanis en tiu lasta urbo la 13an de decembro de la pasinta jaro.

La komuna celo kiu kunvokas nin kunesti kaj kunmani en tiaj okazoj estas la zorgado kaj la intereso pri la promociado kaj disvastigado Internacia Lingvo **Esperanto**. Tio speciale sencas en tiu epoko kiam la laborado tiucele ne estas fruktodona pro la malfacilaj cirkonstancoj de la nuntempa socio. Nia movado devas alfronti tiun problemon por la progresado de Esperanto kaj ties Interna Ideo. Pri tio kaj aliaj aferoj rilate al nia E-movado interparolis la membroj de ambaŭ grupoj, kiuj, tamen, ne estis multnombraj pro la frosta, pluva kaj malvarma vetero de tiu decembra tago. Sed en la renkontiĝo de la geesperantistoj regis, kiel kutime, tiu etoso de amikeco kaj frateco kiu, en la lingvo kiun ni penas disvastigi nomiĝas "samideaneco".

Sekvan esperantistan feston, kiu devos okazi en Gijón jam en la nuna jaro 2010, estos organizata de nia E-Asocio. Estus konvene ke ni prikonsideru la eblecon organizi ĝin en sezono pli favora por la renkontiĝo.

Nia forpasinta samideano Julio Argüelles.

Vizito de gvidantinoj de MEL al nia sidejo kaj transdono de biografio de Zamenhof al la Biblioteko de Gijón

Esperantista festotago 2009 en Avilés

La i-jara Asembleo de nia Esperantista Asocio estis duobla. La statute, en i tiu kvara jaro post la elektado de la estraro de la Asocio, oni devis fari, krom la Ordinara, ĝenerala Asembleo, anka alian Eksterordinaran por (re)elektadon de la asocia gvidantaro. Komence oni planis amba asembleojn por la 1an de marto, sed poste en tiu tago okazis nur la Ordinara Asembleo kaj oni decidis prokrastigi la Eksterordinaran por la 17a de la sama monato.

En la asembleo de la 1a de marto, post la tralegado kaj aprobo de la akto de la pasintjara

Asembleo, oni informis pri la agado de la Asocio dum la jara periodo pasinta ekde la anta asembleo. Oni informis pri la malsukceso de la demarĉoj celante organizi kurson de Esperanto en la pasinta lernojaro kaj oni prikonsideris proponojn por alfronti tiun problemon en la sekvaj jaroj.

Pri la jara kotizo al la Asocio oni decidis ke la kvanto de tiu kotizo da re estu 17 e roj iujare.

La Prezidanto Carlos Enrique Carleos informis pri eblaj anoj en la situacio de la konstruaĵo de la **Katedro Jovellanos de Universitata Disvastigado**, en kiu estas enkadrigita nia Esperantista Asocio kaj kie ni disponas je granda, bela kaj komfortaejo por nia esperantista laboro. La eblaj anoj, kiuj povas efiki kontraŭ ni, konsistas en tio ke la urbestro de Gijón inter alia kun la Universitato de Oviedo tiun konstruaĵon de la strato Tomás y Valiente, kie troviĝas nun ĝia sidejo, per alia nova konstruaĵo kiun oni devas fari en la Universitata Areo (Campus) de Viesques. La malfavora por ni efiko de tiu nova konstruaĵo estas tiu ke ni restas subriske ke en la nova domo de la Katedro, kvankam oni asignu al ni iun ejon, ĝi ne tiel estu bona kiel la nuna. Krome, la fakto mem ke la nova loko de la Katedro, kaj nia ejo ene de ĝi, troviĝos for de la urbo kaj ne en la urba

centro mem, kiel okazas nun, damaŭ, pro la distanco, la okazadon de eblaj E-kursoj, kiujn oni povus fari tiam. Rilate al tio, estis interkonsento inter la ĉeestantaj membroj de la Asocio, ke ĉiukaze konvenas al ni konservi nian rilaton kun la Universitata Katedro, kaj se, okaze de organizado de E-Kurso, eblos trovi por la klasoj ejon en la urbo des pli bone, kaj se ne, kiel lasta ebleco restus al ni la loko kiun oni asignus al ni en la nova domo de la Katedro.

Santiago Mulas, Honora Prezidanto de la Asocio, informis ke merkrede, la 17an de tiu monato, la

saman tagon fiksitan por la Eksterordinara Asembleo, vizitos nian E-grupon la esperantista geparo Luis Hernández kaj Rafaela Urueña, el Valladolid. Ni bone konas tiujn elstarajn geesperantistojn de nia lando kiuj, de anta multaj jaroj, tre bone rilatas kun nia Gijona E-grupo: En la jaro 1979, kiam okazis la **Hispana Kongreso de Esperanto** en Gijón, S-ino Rafaela Urueña estis Prezidentino de **HEF**, kaj ŝia edzo estis la

Nuna domo de la Katedro "Jovellanos", kie troviĝas ankaŭ la sidejo de nia E-Asocio.

Sekretario; ili tre kunlaboris kun la loka komitato de Gijón en la organizado kaj realigado de tiu landa kongreso. Kaj kelkajn jarojn poste, kiam okazis en Gijón la **3a Astura Kongreso de Esperanto**, ili partoprenis en tiu renkontiĵo.

Kiel planite, la 17a de marto okazis la Eksterordinara Asembleo de nia Asocio kaj dum ĝi akompanis nin, la anoncinte, Doktorino Rafaela Urueña Álvarez, Profesorino pri Internacia Juro en la Universitato de Valladolid, kaj ties edzo Luis Hernández García.

La Asembleo normale disvolvis kaj procedis al la elektado de la nova estraro de **Astura Esperanta Asocio**, sed, fakte, la elektita estraro ne multe estis nova ĉar la efaj respondecoj kaj funkcioj de la Asocia komitato estis asignitaj al, kaj akceptitaj de, la samaj personoj kiuj realigis ilin ĝis nun.

Sed, kiel ni jam raportis en la 8a numero de AEA-Infomilo, estis tre profita kaj agrabla la renkonti o kun la Valladolidaj gesamideanoj. La membroj de nia Asocio partoprenintaj la Asembleon havis okazon inter an i kun la gevizitantojn ideojn kaj prikonsiderojn rilate al la aktivado en la esperantista movado kaj la malfacila oj kiujn tiu laboro renkontas nuntempe en la socio.

Ili informis al ni pri iu esperantista aran o en la sidejo de Sorio de la Universitato de Valladolid: la aran o, organizita kaj gvidita de Profesoro Juan Miguel Zarandona de la Universitato de Valladolid, titolis **Esperanto kaj tradukado: Utopio kaj realo**. Tiu titolo estis en la hispana lingvo ar temis pri kurso por neesperantistaj licenciuloj de tiu centro. Ili transdonis al ni, por ke ni disdonu ilin al publikaj bibliotekoj kaj aliaj klerigaj centroj de nia urbo, kelkajn ekzemplerojn de porkomputilaj diskoj kiuj prezentas prelegojn de profesoroj kaj anka labora ojn de la studentoj de tiu kurso. La disko apartenas al la serio de la elektronika biblioteko de la Deputitejo de Sorio.

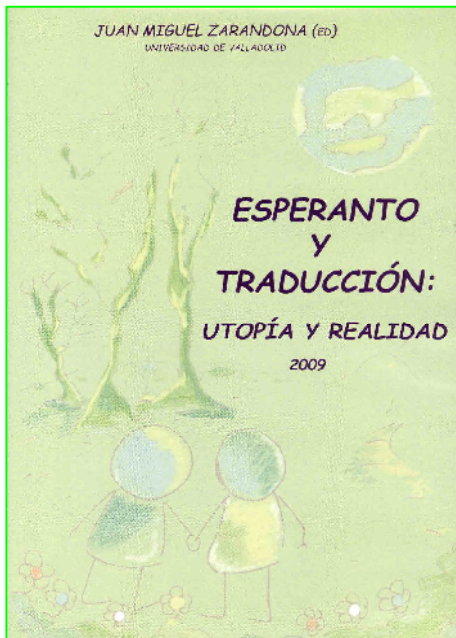
ia enhavo estas PDF-formata teksto en kiu enestas la efaj prelegoj kaj kontribuoj de la kurso, inter ili ties de Rafaela Urueña: *La rolo de Esperanto en la defendo de la lingva diverseco*, kaj de Luis Hernández: *Esperanto, fundamenta elemento por la universala kulturo*.

Iuj el la labora oj kiuj konstituas la diskan tekston estas interesaj temoj pritraktitaj de la gelernantoj mem de la kurso: *esto de Esperanto en la kino, Argumentoj favore al kaj kontra Esperanto, La literaturo en Esperanto, Etimologio de la esperanta leksikaro...* En i tiu numero de Heleco ni recenzas tiun materialon.

Kadre de tiu i raportado pri la esperantista vivo de nia E-grupo mencioblas la E-agado de la sekretario de nia Asocio, Faustino Castaño, okaze de sia vizito al Madrido meze de monato aprilo. La 12an de tiu monato li vizitis la ejon de **Madrida Esperanto-Liceo** kaj intervendi is tie kun kelkaj membroj de tiu E-rondo, inter ili samideano Lupe Sanz-Bueno, kiu vizitis nia E-grupon anta kelkaj monatoj, kaj samideano Pedro A. Zurita, pri kiu raportis iu numero de nia AEA-Infomilo okaze de renkonti o kiun li havis en nia regiono kun Carlos E. Carleos, la Prezidanto de AEA.

La gesamideanoj de MEL informis al la sekretario de AEA ke post du tagojn, la 14an de aprilo, okazos en la ejo de la Madrida Klubo pri Belarto (Círculo de Bellas Artes), publika legado de la Ki oto kaj invitis lin legi tiu-okaze fragmenton en Esperanto.

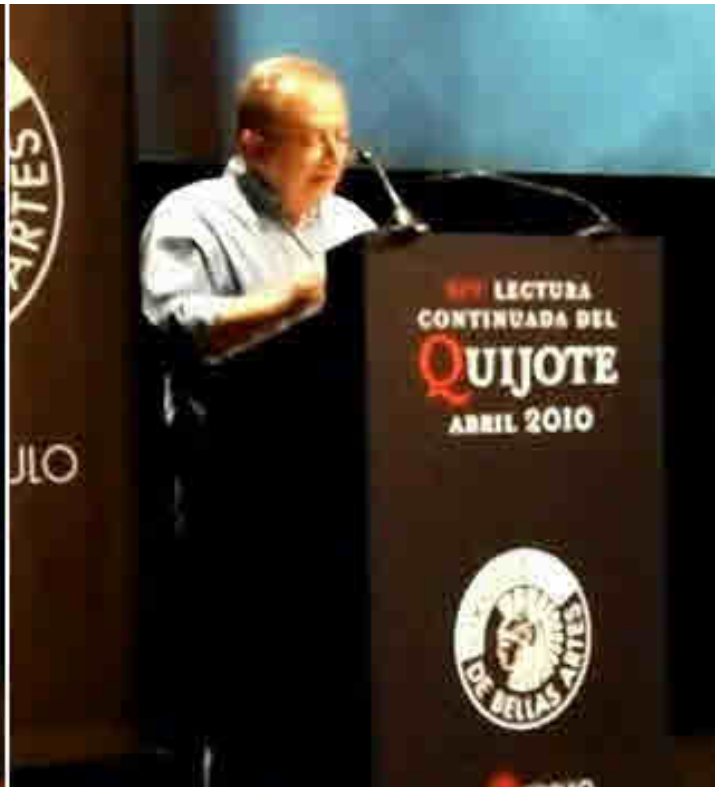
Tion akceptinte, nia astura samideano aliris tiutage kun aliaj madridaj geesperantistoj al la loko de tiu publika akto, en la strato Alcalá. Tie estis faritaj la subaj fotoj kaj ties de la sekva pa o.

Hispanlingva PDF-formata dokumento en disko kun materialoj de la kurso pri Esperanto por licenciuloj gvidita de Juan M. Zarandona en la Soria areo de la Universitato de Valladolid.

Gesperantistoj en la sidejo de la Madrida Klubo pri Belarto

Legado de la *Kioto* en Esperanto en la Madrida Klubo pri Belarto

Estis multenombra publiko en la salono de la legado de la *Kioto*. La legado estis en la hispana lingvo, inter la multaj personoj kiuj tralegis fragmenton de la fama novelo de Cervanto estis iu alta funkciulo de la ambasadejo de *ilio*. Estis ankaŭ grupoj apartenantaj al lernejoj, kiuj faris la legadon po-grupe, kvazaŭ teatr-ludante. La madridaj gesamideanoj demaris por ke oni permesu legi iujn fragmentojn en Esperanto kaj oni konsentis al ili ke estu du legantoj en la internacia lingvo. La interakordo de la estantaj gesperantistoj oni decidis ke la legantoj estu Faus-

tino Castaño kaj Miguel Fernández. Pri la interveno de ambaŭ samideanoj estas informo, e filmo, en la retpaĝoj:

<http://www.ipernity.com/doc/mpancorbo/7916133>

<http://www.ipernity.com/doc/mpancorbo/7916134>

<http://www.youtube.com/watch?v=k8o4gqcjvQU>

<http://www.youtube.com/watch?v=dhJfdOB9C0Y>

Fina esperantista akto de la sekretario de nia grupo estis lia eesto en la publika prezentado de hispana traduko de esperantilingva verko de A. Marco Botella: **Kronikoj de la esperantista laborista movado.**

Gesperantistoj en la sidejo de la Madrida Klubo pri Belarto

INFORMOJ PRI HESPERANTOJ

Esperanta Vikipedio kun pli ol 450.000 artikoloj

En e ne du monatoj WikiTrans tradukis 300.000 artikolojn de la angla Vikipedio al surprize bona, e se ne senpeka Esperanto. Post jaro oni probable atingos tri milionojn.

La WikiTrans-projekto estas esplor- kaj evoluigo-projekto de la dana lingvoteknologio-firmao *GrammarSoft ApS [Eckhard Bick]*, kunlabore kun *University of Southern Denmark* (Suddana Universitato). La efa celo de la projekto estas permesi trans-lingvan uzadon de Vikipedio-artikoloj, pere de paralela tradukita retejo.

Unuavice la ideo estas oferti aliron al la plej granda Vikipedio de iuj - la angla, kun pli ol 3 milionoj da artikoloj - en Esperanto kaj la dana. Kvankam amba lingvoj estas inter la pli grandaj Vikipedioj, iliaj po ~ 130.000 artikoloj konsistigas nur modestan kolekton kompare al kio haveblas en la angla. Krome, la individuaj artikoloj estas ofte multe pli malgrandaj ol iliaj anglaj analogoj, malpli dense fontigitaj a simple t.n. ernoj.

Vi certe trovos ankora multajn aliajn pridiskutindajn aspektojn. Sed ajnas al mi klare, ke la tuta Vikipedia agado devas esti profunde repensita.

u nova prioritato ne devas esti korekti la tradukojn anstata mem ekverki? Kaj se oni originale ekverkas, u oni ne prioritato verku pri verdlandaj, esperantaj "nacia oj", kulturo ktp. ne troveblaj en la angla Vikipedio?

i tiu informo estis provizita de Miguel G. Adúriz. La sama temo estas pritraktata en la blogo de Bernhard Pabst, retadreso: <http://www.ipernity.com/blog/37943/248693> el kie ni prenis anka jenon:

Kio? u vere? u mi ne legas sur ia [efpa o](#), ke temus pri iom malpli ol 130.000 artikoloj komence de majo 2010? Jes, vi pravas. Kaj ne, vi ne pravas. Vi pensas pri la esperanta Esperanto-Vikipedio, sed mi parolas pri la angla Vikipedio a tomate tradukita al Esperanto per [WikiTrans](#). ...

Jes ja, temas pri tradukoj, ne senmakulaj a seneraraj, sed surprize bonaj. Se vi interesi as, simple iom ludetu per [WikiTrans](#). Jen la [angla elefanto tradukita al Esperanto](#), jen la [esperanta elefanto](#). Jen [tradukita Londono](#), jen la [originale esperanta Londono](#), jen la detala [kontra varma ildo \(heat shield\)](#), jen la [magra samtitola](#), ktp.

Jes ja, kompreneble anka ekzistas inversaj kazoj, nome artikoloj, kie la esperanta originalo estas enhance pli detala kaj profunda, vd. ekzemple la tekston pri la [esperanta Gaston Waringhien](#) kaj tiu [tradukita](#) el la angla. Kaj, jes ja, ekzistas kazoj, kie en la angla Vikipedio tute mankas artikoloj troveblaj en la esperanta (ekzemple pri la germana Esperanto-vortaristo [Max Butin](#)).

Vi certe trovos ankora multajn aliajn pridiskutindajn aspektojn. Sed ajnas al mi klare, ke la tuta Vikipedia agado devas esti profunde repensiigita. u nova prioritato ne devas esti korekti la tradukojn anstata mem ekverki? Kaj se oni originale ekverkas, u oni ne prioritato verku pri verdlandaj, esperantaj "nacia oj", kulturo ktp. ne troveblaj en la angla Vikipedio?

Kaj plia informo en la propra retpa o de [WikiTrans](#) :

Bonvenon al la Esperanta sekcio de WikiTrans. i tie vi povas ser i en esperantlingva versio de la angla Vikipedio, komence kovrante la 100000 plej uzatajn artikolojn, sed balda inter pli ol 3 milionoj da artikoloj. WikiTrans trovas ser esprimojn ne nur kiel kapvortojn, sed anka ene de artikolo, kaj tial unue montros al vi pa on kun ordigitaj trovoj, la ver ajneco, por disambiguigo.

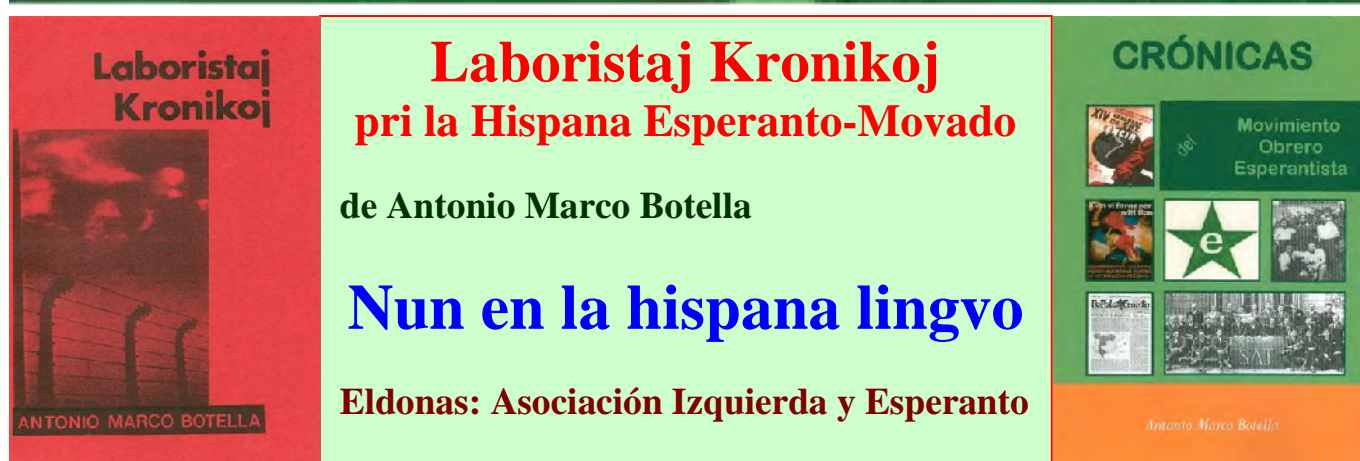
WikiTrans tradukoj estas altkvalitaj ma intradukoj, uzantaj regul-bazitan sistemon, [GramTrans](#), kiu kombinas profundan lingvistikan analizon ([Constraint Grammar](#)) kun kontekstdependaj tradukreguloj. Kaj la da ra evoluigo de la MT-sistemo kaj la fakto ke Vikipedio-artikoloj konstante estas aktualigataj, necesigas laborplanon kun regulaj isdatigoj. Tiel novaj artikoloj traduki as post apero, kaj malnovaj tradukoj refari as en intervaloj de kelkaj monatoj.

ar e multaj originalaj Vikipedio-artikoloj en malgrandaj lingvoj krei as parte per tradukoj a almena inspiri as per artikoloj en pli granda lingvo, a tomata tradukado devus faciligi la laboron de Vikipedio-a toroj kiuj strebas mallar igi la kvantan kaj kvalitan distancon inter siaj lingvoj kaj la angla ef-Vikipedio.

En la tradukita materialo de la WikiTrans-retejo (do epo.wikitrans.net por Esperanto), eblas paralele ser i kaj la esperantan kaj la anglan kapvortojn. Aldone, la Lucene-bazita ser interfacio kapablas trovi - kaj ordigi - plentekstajn trafojn, ilustrante ilin per teksteroj. Disambiguado de plurobla kapvorto estas kromefiko de tio, kaj ne

necesas plusendo-pa oĵ por sekundaraj a sinonimaj esprimoj, kiujn plejparte facile trovas kaj religas jam la normala ser ilo.

La unua fazo de la WikiTrans-projekto okupiĝis pri la Esperanto-tradukado de la 100.000 plej ofte uzataj anglalingvaj artikoloj, kaj la unua tradukorondo kompletiĝis la 15-an de marto 2010. La aktuala dua fazo celas vastigi la unuan tradukrondon al 3 milionoj da artikoloj, kun paralela konstanta plibonigo de la traduksistemo. Sen reviziado a reverkado, WikiTrans-artikoloj kompreneble simple restas tradukoj, kaj kvankam ili ne estas cita oĵ en la strikta senco de la vorto, ili retenas la saman enhavon kaj a tureco-historion kiel la origina angla [Wikipedia](#) artikolo. Tial, bone-malbone, WikiTrans-artikolo elmontras la samajn fortojn kaj malfortojn, kvalitojn kaj erarojn kiel la originalo. Ankaŭ necesas atentigi, ke la tradukoprocezo mem foje enkondukas kelkajn ambigua oĵn a e erarojn. Kvankam tia oĵ estas maloftaj kaj kutime perkontekste travideblaj por la homa leganto, vi ĉiam trovos ligon al al originala artikolo tuj apude, por komparo.

Oni eldonis antaŭ kelkaj semajnoj la hispanlingvan version de la libro "Laboristaj kronikoj", verkita de Antonio Marco Botella, kaj publikigita en 1996 de SAT-Bro ŭrservo, kiu pritraktas la historion de la laborista esperanto movado en Hispanio, de la komenco ĝis tiu jaro. La nuna libro aperis sub la nomo **Crónicas del movimiento obrero esperantista**, kaj estas baze la sama libro, kun kelkaj aldonoj kaj malgranda ĝisdatigo, kaj en multe pli bonaspekta formato.

La granda merito kaj laboro pri la libro estas kompreneble de la aŭtoro, Antonio Marco, veterana pioniro el Zaragozo, kiu multe verkis pri historio, kaj kiu ankaŭ eĝolis en la disvolvo de nia movado en Hispanio. Antonio ne nur esploris la okazinta oĵn, rakontas pri siaj spertoj, verkis la originan libron, sed ankaŭ mem tradukis la tekston.

Duan sed tre gravan meriton oni devas aljuĝi al alia amiko, Pedro Sanz. Li faris tiun laboron de editorado, pri kiu ĉiam verkis Waringhien, tiel grava, kaj tiom malmulte agnoskita. Pedro kuraĝigis la tradukadon, poluris, serĉis fotojn, kaj fakte trapuĝis la aperigon de la verko. Ĉiam la demarĉoj por publikigo en eksteraj eldonejoj ne sukcesis estis la organizo kiun li nun prezidas, **SAT-en-Hispanio**, kiu devis zorgi pri tiu laboro. Estas bedaŭrinde ke la dankesprimojn de la enkonduko oni nur tradukis el la unua versio, sed ne ĝisdatigis, ĉar lia nomo devus nepre aperi tie.

Post tiuj du multhoraj kaj meritplenaj laboraroj, verkado+tradukado kaj editorado+eldonado, mankas tria ne malpli giganta: distribuado kaj vendado.

Fakte, eldoni estas nun tre facile. Mi surpriziĝis ke la fizika eldonado kostis multe malpli ol mi antaŭsupozis, konsiderante ke la kvalito de la fina produkto estas forme tre alloga, kontraste kun la antaŭa versio. Sed la problemo de distribuado estas la tubero kiu ĉi tiopas nian eldonadon. Se la libro estas internacia, la sendokostoj povas tute malhelpi la distribuadon, kaj tion mi nun spertas, ĉar mi ekesploris pri sendado de lerna materialo al kubaj esperantistoj, ene de la projekto **Esperanto al Ameriko**. Kaj se ĉi estas en tataro, mankas al ni la kanaloj por atingi la grandan eksteran publikon, kion fakte tiu ĉi libro certe meritas.

Do, jen la granda laboro kiun ni frontas, kaj kiun la idealistaj batalantoj tro ofte forgesas, pretervidas aŭ pri kiu ni malkompetentas. Ni devas prezenti la verkon, disanonci, informi, instigi kaj krei merkaton. Tro multaj libroj restas en keloj kaj skatoloj. Mi esperas ke ni (mi mem, sed mi esperas ke tiu ĉi alvoko tagu por aliaj) konsciu pri la graveco de tiu ĉi tasko.

Ĝuste tiun aferon de distribuado verĉajne ankaŭ la enkonduko de elektronikaj libroj. Mi sekvas kun scivolemo tiun ĉi evoluon, kaj ĉojas ke la debato (ĉe [Ipernity](#), [Libera Folio](#) aŭ [diversbloge](#)) kaj la unuaj iniciatoj ([FEL](#), [La Ondo de Esperanto](#)) alvenas jam ankaŭ al nia komunumo. Ĉi ja povas esti la solvo de tiuj problemoj kiujn mi menciis, kaj kiu tiel speciale afliktas nian komunumon, kaj mi esperas ke ni kapablos doni adekvatan solvon, kiu same kontentigos niajn aŭtorojn kaj niajn legantojn. Certe estos okazo por plu diskuti.

Tonyo del Barrio

Historio de AEA en Heleco

La anta a numero de nia revuo estis publikigita en a gusto de la pasinta jaro. Tial ke 2009 estis la Centjara Jubileo de **Astura Esperanta Asocio**, tiu revua numero estis efede dedi ita al la historio de la E-Asocio kaj de la esperatismo en nia urbo kaj ĝenerale en Asturio.

Kompreneble, la raportado pri tiel longa periodo, kiu en la revuo ampleksis ne malpli ol 81 paĝojn, postulis, krom ega laboro de verkado, ankaŭ dedi ito al la esplorado de la troveblaj dokumentoj, de la E-Asocio, de tuta jarcento.

La kolektado de dokumentaro apartenanta al tiel vasta tempo-darostis relative facila en kio rilatas al iuj epokoj, efela lastaj, de la historio de nia E-grupo, sed tre malfacila por aliaj epokoj. Ekde la jaro 1954, kiam post la landa civil-milito kaj la malfavora por nia E-movado unua etapo de la postmilito, la esperantismo renaskiĝis en Gijón, la dokumentaro estas relative abunda. Ni disponas de leter-arkivo kaj aktlibro de la **Esperantista Grupo Jovellanos**, kiuj detale informas pri la esperantista agado en nia urbo dum tiuj jardekoj. Poste la informo-fontoj ebligandiĝis per la komencio de la eldonado de **Heleco**. Sed en kio koncernas al la unua **Astura Esperanta Asocio**, fondita en la jaro 1909 kaj gvidita, ĉi tiu civil-milito, de Francisco Menéndez Rúa, ni disponis nur je pluraj fotoj kaj la disaj informoj kiujn ni povis eltiri el la verko de Antonio Marco Botella: **Analoj de la Esperanta Movado en Hispanujo**.

Post la eldonado de tiu 84a numero de revuo kaj ties apero en la interreta paĝo de nia E-Asocio, baldaŭ ni ricevis mesaĝon el iu hispana samideano, Juan Azcuénaga. Li, temante pri la historia raporto de **AEA**, diris ke por la komenca epoko de la vivo de tiu E-rondo ni ne profitis la informon kiun oni povas eltiri el la interreta hemeroteko de tiuepokaj asturaj urnaloj.

Tiu aserto ege surprizigis nin ĉar ni sciis nenion pri la ekzistado de tia interreta hemeroteko de antikvaj urnaloj de nia regiono. Samideano Azcuénaga komunikis la ni la retadreson de tiu hemeroteko: <http://hemeroteca.gijon.es/> kaj ni povis konstati ke, jes ja, en tiu retpaĝo estas trovebla la kompleta kolekto de multaj antikvaj urnaloj de Asturio, ekde ilia fondiĝo ĉi tiu civil-milito. Kaj tre grave kaj interese por ni: en kelkaj el tiuj urnaloj, kiel *El Comercio*, *Avance*, *Noroeste*... de tempo al tempo aperis anoncoj, komunikaĵoj kaj informoj

de **Astura Esperanta Asocio**: asembleoj de la membraro, kunvenoj de la estraro, komencio de kursoj, anonco de ekzamenoj... Tiele ni povis konstati ke dum tiuj jaroj, de 1909 al 1936, la Esperanta Asocio bone kaj regule funkciadis kaj estis konstanta rolanto de la kultura vivo de la urbo en epoko kiam la kulturaj asocioj ne tiel abundis kiel nuntempe. Pri tio atestas la presaro mem ĉar se tiuj informoj dediĝis sian atenton al aferoj kiel la kunsidoj de la estraro de **AEA** tio signifas ke tiam ne abundis tiutipa informo. En la nuna tempo, kiam tiom da tiutipaj grupoj kaj asocioj ekzistas en nia urbo estas nepenseble simila atento al la kunsidoj kaj asembleoj de nia esperantista rondo nek de multaj aliaj kolektivoj.

En la sekva paĝo ni prezentas ekzemplon de iu el tiuepokaj urnalaj informoj pri nia gijona esperantista kolektivo. Por tiuj el niaj fremdaj legantoj, kiuj ne konas la hispanan lingvon, jen ni esperantigas tiun tekston:

En la Kunveno okazinta la 8an i-monate estis unu- anime aprobitaj la kontoj pri en- kaj el-spezoj.

Oni informis pri la tuta oficiala dokumentaro kaj la faritaj laboraĵoj dum la jaro pro la esperantista Kongreso laste okazinta en Asturio, unuanime decidante plenaprobi kaj danki al la estraro.

Oni decidis registri en la akto profundan senton pro la forpaso de Sro Ludoviko Cienfuegos Bernaldo de Quirós, grafo de Cienfuegos, entuziasma favorinto de A. E. A.

Sekve oni faris elektadon de la nova estraro, rezultante unuanime aprobita jenan liston:

Prezidanto, Sro Francisco Menéndez Rúa; vicprezidanto, Sro Alberto Menéndez González; ĝenerala sekretario, Sro Fernando Garcia de la Roza; sekretario Sro Alfredo Alvarez Casuso; administranto, Sro José Blanco Raspal. Vo donantoj: la eminenta doktoro Calisto do Rato y Rocés, Sro Joaquín González, presbitero; Sro Juan Antonio Zarracina; Sro Enrique Mengol Girona; Sro Salvador García García, kaj Sro Adolfo Morí Fernández.

Post kelkaj vortoj de la prezidento dankante nome de iuj pro ilia elekto, la prezidantoj kaj sekretarioj de la akademaj sekcioj informis pri la studoj faritaj dum la jaro, efela tiu de Historio pro la notoj rilate al la dua serio de la episkopoj de la Asturia Princlando kaj esploro de la unua, krom la listo kaj cirkonstancoj de iuj princoj de Asturio.

Krom tio oni legis kelkajn astronomiajn, muzikajn, elektrajn kaj fizikajn kalkulojn, kiuj vekis ĝian atenton pro ilia speciala originaleco.

ASTURA ESPERANTA ASOCIO

En la Junta celebrada el día 8 del corriente se aprobaron, por unanimidad, las cuentas de ingresos y gastos. Se dio cuenta de toda la documentación oficial y de los trabajos realizados durante el año con motivo del Congreso esperantista celebrado en Asturias, acordándose por unanimidad un voto de plena confianza y agradecimiento a la Junta de gobierno.

Se acordó hacer constar en el acta el sentimiento más profundo por el fallecimiento de don Luis Cienfuegos Bernaldo de Quirós, conde de Cienfuegos, entusiasta favorecedor de A. E. A.

Se procedió a la elección de la nueva Junta de gobierno, resultando elegida por unanimidad la siguiente: Presidente, don Francisco Menéndez Rúa; vicepresidente, don Alberto Menéndez González; secretario general, don Fernando Garcia de la Roza; secretario don Alfredo Alvarez Casuso; administrador, don José Blanco Rascal. Consejeros: Ilustrísimo señor doctor don Calisto do Rato y Roces, don Joaquín González, presbítero; don Juan Antonio Zarracina; don Enrique Mengol Girona; don Salvador García García, y don Adolfo Morí Fernández.

Después de algunas palabras del señor presidente dando las gracias en nombre de todos por su elección, los presidentes y secretarios de las secciones académicas dieron cuenta de los estudios realizados durante el año, destacándose el de Historia por los apuntes referentes a la segunda serie de los obispos del Principado de Asturias e investigación de la primera, más la relación y circunstancias de todos los príncipes de Asturias.

También se leyeron: algunos cálculos astronómicos, musicales, eléctricos y físicos que llamaron la atención por su especial originalidad.

Se terminó la sesión dedicando el presidente algunos recuerdos a los antiguos esperantistas gijoneses que compartieron con él los sacrificios de aquellos tiempos (1889-1904) llamados heroicos por las grandes dificultades que se oponían al avance del esperantismo, haciendo especial mención de don Justo del Castillo cuyo retrato se ostenta en sitio preferente del salón de sesiones.

Fini is la sesio dedi ante la prezidanto kelkajn vortojn memore al la antikvaj gijonaj esperantistoj kiuj kunhavis kun li la penojn de tiu epoko (1889-1904) taksitaj kiel heroajn pro la grandaj malfacila oj kiuj sin oponis al la progresado de la esperantismo, farante specialan mencion de Sro Justo del Castillo kies portreto montri as en elstara loko de la sesio-salono.

La esperantista kongreso, okazinta en Asturio, menciita en tiu noto estis la **8a Hispana Kongreso de Esperanto**, kiu okazis en Oviedo en septembro de la jaro 1929, pri kiu estas detala raporto en la historio publikigita en la anta a numero de **Heleco**. La noto provizas al ni kelkajn interesajn informojn pri la vivo de **AEA** en tiu epoko. Dank'al ni povis ekscii ke en tiu tempo Alberto Menéndez jam rolis kiel vicprezidanto de la Asocio. Li, kune kun Alfredo Villa, entreprenis, post la civilmilito, la taskon revivigi la esperantismen en Gijón. Alia grava, kaj kurioza, informo de tiu noto estas tio ke en la estraro de la Asocio elektita tiujare estis iu grava doktoro kuracisto de nia urbo kaj anka iu pastro. Menciindas anka la kulturaj taskoj entreprenitaj de la esperantista Asocio; la noto mencias historiajn kaj sciencajn studojn kaj labora ojn... Sed plej grave, por ni, el la tuta informo provizita de tiu noto estis tiu lasta paragrafo pri la memoro de antikvaj esperantistoj de nia urbo kiuj strebis por Esperanto jam en la periodo 1889-1904. Tio estis tute nova por ni; se

en Gijón jam estis por Esperanta laboro en la jaro 1889 tio signifas ke nia urbo trovi as inter la unuaj en la mondo labori favore al ideo kiu estis lan ita nur du jarojn anta e, t.e. en la jaro 1887, kiu estas konsiderata la oficiala prezentado de **Esperanto** fare de Dro Zamenhof. Konsiderante tion, la Centjaro de **Esperanto** en Gijón kaj Asturio devus esti konsiderata ne en la jaro 2009 sed en 1989. Nu, ni sciu ke la radikoj de la Internacia Lingvo en nia urbo estas pli profundaj ol ni mem pensis, kaj tio devas instigi nin senlace konservi tiun tradicion is la kompleta venko de la esperantista ideo.

Krom la transkribita noto el antikva urnalo temanta pri nia esperantista afero, estas en la presara hemeroteko de nia regiono kelkdeko da similaj informoj, komunikoj, kunveno-kunvokoj... Sed inter tiu materialo ni trovis alian noton indan je nia speciala atento. Sur la sekva pa o ni prezentas ian foton; tiu eltrana o apartenas al la urnalo **La Prensa**, de marde, la 5an de decembro de la jaro 1929. Jen i tie ties E-traduko:

En la Urbodomo

La esperantista asembleo okazinta en la diman o.

Pasintdiman e okazis en la Urbodomo de Gijón la anoncita asembleo esperantista en kiu eestis multenombraj delegitaroj de la asturaj esperantistaj grupoj federitaj.

Aprobinte la kontoj de en- kaj el-spezoj, leginte la oficialan dokumentaron kaj reelektinte, unanime, la estraron de la Federacio, estis nomumita komisiono konstituita de Sroj Francisco Menéndez Rúa, Mariano Cantalapiedra, Alfredo Villa kaj Alberto Menéndez, por ke ili proponu la novan planon, kiu validos de la jaro 1930 kun ties fundamenta regularo kaj la interna regformo. Sro Jiménez Mora informis pri la kina prezentado de la aktoj de la esperantista Kongreso, kiu estos montrata en la sekvonta kunsido en Gijón.

Oni konsideras kiel fakton jam plenumitan ke la Asturia Princlando havos oficialan reprezentantaron pli ampleksan ol ties de iuj ceteraj hispanaj regionoj.

Anta en kaj anta en.

Vivu AsturPrinclando.

Kiel oni povas konstati, i-foje la kunsido ne estas de Astura Esperanta Asocio sed de la tuta Astura Esperantista Federacio, fondita kaj gvidita de Antonio Jiménez Mora, Federacio al kiu apartenis, krom AEA, ankaŭ aliaj grupoj de Esperanto ekzistantaj tiam en Asturio. La intereso de tiu noto estas tio ke ĉi montrasion, kion ĉi nun ni ne sciis. T.e. la kunlaboro, kadre de la Federacio, de la E-grupoj de la Laborista Ateneo de Gijón. Tiu kunlaboro reliefigas, en la noto, per la festo kaj kunelektado de Alfredo Villa, Prezidanto de la menciita grupo esperantista de la Laborista Ateneo, kune kun elstaraj membroj de Astura Esperanta Asocio, kiel Francisco Menéndez Rúa kaj Alberto Menéndez. Ni jam supozis ke estis sufiĉe bona rilato inter la E-grupoj de nia urbo el malsama ideologia inklino, konsiderante la postmilitan kunlaboron de anoj el tiuj malsamaj grupoj en la revivigo de la esperantismo en Gijón, sed ĉi nun ni ne havis informon certan pri vera kunlaborado, kiel montras kaj atestas la ĉi menciita noto kiun ni prikomentas nun.

En el Ayuntamiento

La asemblea esperantista celebrada el domingo

El domingo se celebró en la Casa Consistorial de Gijón la anunciada asemblea esperantista a la que asistieron numerosas representaciones de los grupos esperantistas asturianos federados.

Después de aprobarse las cuentas de ingresos y gastos, leerse la documentación oficial y reelegirse, por unanimidad la Directiva de la Federación, se nombró una comisión compuesta por don Francisco Menéndez Rúa, don Mariano Cantalapiedra, don Alfredo Villa y don Alberto Menéndez, para que propongan el nuevo plan que regirá desde primero de enero de 1930 con su fundamenta regularo y la internaregformo.

El señor Jiménez Mora informó acerca de la presentación cinematográfica de los actos del Congreso esperantista que en la próxima reunión en Gijón se expondrá.

Se considera como un hecho ya realizado el que el Principado de Asturias tendrá una representación oficial mayor que cualquiera otra región española.

Antauen kaj antauen,
¡Vivu Asturprinclando!

Resume, niaj legantoj interesitaj pri la historio de la Esperantistaj grupoj de Gijón konsideru nian raporton de la anta a numero de la revuo pli ampleksigita per tiuj- ĉi prezicigoj pri la anta milita etapo de tiu historio. Tiurilate tre utilis al ni, por la kono de tiu epoko, la informon, kiun ni dankas, de samideano Juan Azcuénaga pri la ekzistado de la presara hemeroteko de nia regiono.

Aliaj legantoj de la historia raporto kiun ni prikomentas esprimis alitipajn prikonsiderojn pri

raporto kaj pri la revuo

enerale. Ni devas menci

ĉi la konfuzon kiu okaz

igis al ni ĉi opinio ke tiu

raporto enhavas tro da

politika pritemo. La nia

opinio, la revuo, kaj kon

krete la historia raporto

havas nek troon nek

mankon, sed ustkvanton

da politika enhavo. La rap

porto estas historio kaj en

la historio estas politiko.

Estus tiel malfacile verki

la historion de Astura

Esperanta Asocio a de

Hispanio a de ĉi ajn, ne

meciante politikajn afer

ojn, kiel fari tiun verk

adon ne uzante la literon

“E”. La politiko estas ne

pra kompona o de la vivo

kaj de la ekzistanta real

a o, kaj per Esperanto oni

povas -kaj devas- pritrak

ti ĉi iujn ajn aspektojn de

la vivo kaj la reala o, kaj

la politiko estas unu el

ĉi, krome sufiĉe grava

kaj ofte influante kaj efi

kante sur la ceteraj.

Dum la jarcenta vivo de

Astura Esperanta Aso

ocio okazis du Mond

militoj, kaj tio influis tre

malfavore sur la esper

antista movado. Krome

en nia lando falis la mo

narkio en la jaro 1931,

kaj estis Respubliko, kaj estis fiaskinta revolucio en oktobro de la jaro 1934, kaj okazis civilmilito dum la jaroj 1936-1939, kaj ĉi, same ol la post-milito, kaj la malvarma milito mondscale, influis sufiĉe malfavore, sur la esperantista movado. Ĉi oni povas verki la historion de la esperantista movado de tiu jarcento ne menciante tiujn politikajn aferojn kun ĉi granda influo pri la E-movado mem?

i-jare, 2010, estas **Jakoba Jaro** a **Sankta Jaro** de la katedralo de la hispana urbo *Santiago de Compostela* (Sankta Jakobo de Kompostelo). Oni asignas tian titolon al la jaroj en kiuj la festo de tiu sanktulo –la 25a de julio– koincidas kun dimanĉo. Tio okazas ĉi-jare kaj ne okazos denove ĝis la jaro 2021. La pilgrimado al la sanktejo de Kompostelo estas speciale grava en tiuj Jakobaj Jaroj, kvankam ĉi, fakte, estas neniam kaj okazas ankaŭ en la ceteraj jaroj.

Tiu pilgrimado al Kompostelo, ne nur ekde nia lando sed ankaŭ ekde multaj aliaj landoj, eĉ el Okcidenta Eŭropo, okazadas jam de antaŭ pli ol jarmilo. Dum Mezepoko la pilgrimvojoj kaj la reto de ties diversaj branĉoj estis kvazaŭ fadenoj kiuj interligis la diversajn centrojn de la kristana Eŭropo. La pilgrimado kontribuis krei, artikigi kaj fortigi la komercajn itinerojn kaj la politikajn kaj kulturajn ligilojn inter la tiam formiĝantaj reĝlandoj de Okcidenta Eŭropo. Ni memoru ke dum Mezepoko Hispanio, la tuta Iberia Duoninsulo, estis batalkampoj de kontraŭfronto inter civilizacioj, kelkcenta militado inter la Kristana Eŭropo kaj la Islamismo. Samtempe ambaŭ civilizacioj kontraŭfrontiĝis ankaŭ en la alia ekstremo de la Mediteraneo, en Mezoriento, la **Sankta Lando** de la kristanoj. Tie okazadis la t.n. krucmilitoj kontraŭ la islamanoj. En tiu kunteksto la religia centro de Kompostelo, la tiea kulto al la apostolo Sankta Jakobo kaj la intensa pilgrimado tra **Jakoba Vojo**, same ol la samtempa pilgrimado al Jerusalemo, rolis kiel ideologia elemento de kultura memfirmigo de la komuna identeco de la kristanaj, eŭropaj, popoloj.

La intercivizacia milito rezultis malsame en ambaŭ ekstremoj de la Mediteraneo. En Oriento la kristanaj kruckavaliroj estis forbalaitaj de la muzulmanoj. Poste estiĝis tie forta turka imperio kiu detruis la Bizancan imperion kaj minacis Orientan Eŭropon en ofensivo kiu etendiĝis tra la Balkana regiono ĝis Centra Eŭropo. Dume en Okcidento la kristanaj regnoj de la Iberia Duoninsulo (Kastilio, Aragono, Portugalio...) forpelis la islamanojn kaj detruis ĉi-ties kulturon en ĉi tiu teritorio.

Rezulte de tiu ŝanĝo de la situacio, post la 15a jarcento iome perdis viglon tiu pilgrimado al Kompostelo. Menciindas ke krome estiĝis interne de la kristana Eŭropo la grava skismo kiun konstituis la t.n. **Protestanta Reformacio**. En la sekvintaj jarcentoj la pilgrimoj tra la Jakoba Vojo neniam reakiris sian mezepokan brilon. Sed ajnas ke lasttempe denove plivigliĝas tiu fluo. Ĉu tiu fenomeno iome rilatas al la reformiĝo de la intereŭropaj ligiloj ene de la formiĝanta **Eŭropa Unio** kaj al la fantomo de nova intercivizacia kontraŭfronto kiu sin insinuas en la horizonto?

iukaze, jen nun estas konvena okazo por ke ni dediĝu iun historian rigardon al la epoko kaj cirkonstancoj en kiuj naskiĝis la Jakoba kulto kaj pilgrimado, la tiamaj religiaj, politikaj kaj sociekonomiaj kondiĉoj, la Jakoba Vojo kaj ties religia kaj kultura signifo, la arkitekturo kiu karakterigis tiun epokon... La sekvaj paĝoj estas dediĉitaj al tiu studo.

Apostolo Sankta Jakobo

LA LEGENDO

Temante pri la origino de la kulto al la Apostolo Sankta Jakobo en Kompostelo, pli ŝuste ol pri “legendo” ni povus temi pri “legendoj”, plurale, ĉar estas kelkaj en rilato kun ĉi tiu afero.

La ĉefa el tiuj legendoj estas tiu kiu aperis en la epoko mem de la malkovro de la tombo atribuita al la Apostolo. La ĉi tiu tradicio, Jakobo, filo de Zebedeo kaj Salome, kaj frato de Johano la Evangelisto, predikis en Hispanio, kaj pli konkrete en Galegio, la doktrinon de Jesuo Kristo sen granda sukceso. Tamen li faris ĉi tie kelkajn disipulojn -sep konkrete-, kiuj poste akompanis lin al Judujo.

Reveninte al Jerusalemo, Jakobo estis arestita sub ordone de la Reĝo Herodo Agripo kaj poste estis kondamnita al morto kaj senkapigita. Tiu ĉi lasta okazintaĵo estas historia, ne legenda, fakto, sed la legendo alprenas ĉin por daŭrigi poste asertante ke la disipuloj de Jakobo, subgvide de la ĉefa el ili, iu galego nomata Sonoteso, prenis la kadavron de Jakobo kaj transportadis ĉin per ŝipo al Galegio. Oni ne scias ĉu la sama legendo al ĉi tiu posta ornamo aldonita al ĉi, asertas ke la ŝipo estis ne ligna sed ŝtona. La el ŝipo okazis en la loko nomata *Iria Flavia*. En la marbordo de tiu oni montras al la vizitantoj iun ŝtonan koloneton al kiu, la ĉi tiu legendo, estis ligita la ŝipo de la apostolo. Tiu sama legendo asertas ke en tiu loko li estis predikinta kelkajn jarojn antaŭe. Ne malproksime de tiu loko estis entombigita la kadavro de Jakobo. La malkovro de tiu tombo apartenas al la historio, sed la legendo plibeligis tiun fakton dirante ke tiu malkovro eblis ĉar oni vidis brilantajn stelojn super la loko indikante la situon de la tombo. Tial nomi ĉi tiu loko Kampo de la Stelo, el kie venas la nuna nomo de Kompostelo.

Kiel dirite, ekzistas aliaj legendoj en rilato kun la temo de Kompostelo, kaj konkrete kun la temo de la pilgrimoj al tiu loko, kiuj komenciis baldaŭ post la malkovro de la tombo kaj la konstruado de la katedralo de tiu urbo kaj estis tre intensaj dum Mezepoko. La sekva legendo koncernas al la franca imperiestro Karlomagno (Karolo la Granda). ĉi tiu estas registrata en la kvara libro de la t.n. *Codex Calixtinus*, kiu estas iu manuskripto de la 12a jarcento kiu konstituas ian gvidlibron por pilgrimantoj kaj kiu troviĝas en la arkivo de la katedralo de Kompostelo. ĉi tiu enhavo pri la legendo kiun ni menciis tekstas ke la imperiestro Karolo la Granda havis vizion de Sankta Jakobo kiu diris al li: *La*

stel-vojo kiun vi vidis en la ĉielo signifas ke ekde ĉi-tiu lando ĉi Galegio vi devas iri kun granda armeo por kontraŭbatali la perfidajn paganajn gentojn, kaj liberigi mian Vojon kaj mian teron, kaj viziti mian bazilikon kaj tombon. Kaj post vi iros tien pilgrime ĉiuj popoloj, de maro al maro, pardon-petante pro siaj pekoj kaj proklamante la doĵon al la Sinjoro, ties virtoj kaj la mirindaĵojn kiujn li realigis. La teksto de la Kaliksta Kodo daŭrigas: *Kaj baldaŭ sekve (la imperiestro) vidis en la ĉielo iun vojon kiu komenciis en la maro de Frisio kaj, sin etendi ante inter Germanio kaj Italio, inter Galujo kaj Akitanio, pasis rekte tra Gaskonio, Vaskolando, Navario kaj Hispanio ĉi Galegio, kie tiam estis kaŝita, nekonekte, la korpo de Sankta Jakobo.*

La “vojo” pri kiu temas tiu legendo estas la t.n. “Lakta Vojo” t.e. nia galaksio, la brila strio el milionoj da steloj kiun oni povas vidi en la norda hemisferio en la sennubaj noktoj. En Hispanio alia nomo de tiu stel-amaso estas “Vojo de Sankta Jakobo” same ol la pilgrima vojo tra kiu oni iras al Kompostelo. La imperiestro Karolo la Granda estis samtempane de la malkovro de la tombo de Kompostelo, sed tamen li havis neniun rilaton kun tiu fakto. Lia armeo, ja, batalis en Hispanio kontraŭ la araboj, sed tre malproksime de Galegio, kie en li iris neniam por viziti la kompostelan tombon. La legendo, eble, naskiis en Francio, el kie venadis, dum tuta Mezepoko, multaj pilgrimantoj al Kompostelo.

Estas alia legendo en rilato ne kun la tombo nek kun la pilgrima vojo sed kun la figuro de Sankta Jakobo mem. ĉi tiu legendo ne estas tiel antikva kiel la antaŭaj; ĉi tiu naskiis kelkajn jarcentojn poste, sed ĉi tiu baziĝas sur la aserto de tiu antaŭa legendo kiu diras ke la apostolo Jakobo estis en Hispanio kaj predikadis ĉi-tie. La tradicio, kiu aperas registrata en iu manuskripto de la 13a jarcento, asertas ke estanta Sankta Jakobo kaj kelkaj liaj sekvantoj preĝis ante apud la rivero Ebro, en Zaragozo, ili havis miraklan vizion de la patrino de Jesuo, kiu en tiu epoko estis ankoraŭ vivanta en Jerusalemo, kaj ĉi tiu petis al ili ke en tiu loko oni konstruu templon dediĉitan al ĉi tiu. En tiu loko oni ekkonstruis, en la epoko kiam la legendo naskiis, iun gotik-stilan katedralon kiu estis poste anstataŭigita de la granda moderna katedralo nomata “de la Pilar” (kolono) nun ekzistanta.

Apostolo Sankta Jakobo

LA HISTORIO

Por atingi pli fidindan informon pri la Apostolo Sankta Jakobo ol tiu provizita de la legendo(j), ni konsultu tiujn bibliaj librojn de la Nova Testamento, konkrete la Evangeliojn kaj t. n. *Agoj de la Apostoloj*, kiuj, e se ili ne estas strikte historiaj libroj, tamen ili raportas sufi e serioze pri historiaj personoj kaj okaza oj.

Jakobo filo de Zebeo estas menciata kelkfoje en la evangeliaj tekstoj kiel unu el la efaj dis ipoj de Jesuo, sed tamen ne multe. Ekzemple, en la ensemblo de la kvar evangelioj, la nomo de Maria Magdalena aperas pliffoje ol ties de Jakobo.

La NovTestamenta libro de la *Agoj de la Apostoloj* rakontas la historion de la dis iploj de Jesuo en la epoko tuj post la malapero de la Majstro. Tiu libro temas pri la disvolvi o de la naski anta Eklezio, la unua Komunumo de Jerusalemo, la agoj de Petro kaj aliaj apostoloj, kaj efe, la konverti o de Sa lo (Sankta Pa lo) kaj i ties voja oj por la predikado kaj disvastigado de la doktrino de Jesuo.

Se Jakobo estus entrepreninta la voja on al Hispanio, kiun pretendas lia legendo, tio sendube estus registri inta en tiu libro ar tiu voja o estus pli longa kaj rimarkinda ol ties de aliaj apostoloj. Ekzemple, la plej distanca voja o de Pa lo estis al Romo; liaj ceteraj voja oj limi is al la teritorioj de Grekujo, kaj tamen tiu libro priskribas ilin tre detale. Petro ne iris pli malproksimen ol Antiokio, kaj la libro raportas pri tio, sed diras nenion pri lia iro al Romo. Tio permesas al ni supozu ke tiu voja o de Petro al Romo, sur kiu bazi as la pretendo de la papoj de Romo al ties a toritato sur la tuta Eklezio, estas tiel legenda kiel tiu de Jakobo al Galegio. Pri la apostolo Felipe, la libro de la *Agoj* rakontas ke li iris al Samario, do, temas pri eta voja o al regiono apuda al Judujo kaj Galileo, kaj tiu libro ne disdegnas mencii ilin. Tio permesas al ni supozu ke se la apostolo Jakobo estus farinta tiel longan voja on al la alia ekstremo de la Romia imperio tiu afero estus sufi e grava por ke la *Agoj de la Apostoloj* menciu in, kaj se tiu mencio ne ekzistas, plejble i ne okazis.

Sed estas pliaj argumentoj. La libro de la *Agoj de la Apostoloj* mencias nian Jakobon nur dufoje. La unua nur por indiki ke tiu apostolo trovi is kun aliaj, kiuj estas anka menciataj, en la loko kie ili kutime kunsidis -kaj ka i is- en Jerusalemo anta Pentekosto. La dua mencio estas, ankora inter la unuaj apitroj de la libro, por rakonti ke tiu apos-

tolo mortis senkapigita la ordono de la re o Herodo Agripa. Tio okazis en la jaro 43a a 44a de nia Erao, do nur 13 a 14 jarojn post la morto de la Majstro Jesuo.

Por la klarigo de nia afero tre gravas tiu dato de la morto de Jakobo ar i indikas ke se la voja o de tiu ulo al Hispanio estus okazinta, i ne nur estus la plej longa kaj malproksima el la apostolaj voja oj sed anka la unua el iuj voja oj de la apostoloj, ar tiuj menciitaj de Pa lo, Petro k.a. apostoloj okazis iuj post tiu dato. Tio igus la hispanan voja on de Jakobo la plej grava kaj menciinda inter iuj apostolaj voja oj. Kaj tamen, kiel dirite, tiu mencio ne ekzistas en la libro.

Sed la legendo estas delira anka pri alia aspekto. La i, la apostolo Jakobo iris al Hispanio por prediki la mesa on de Jesuo-Kristo kaj kristanigi la enlo antojn de tiu lando. Sufi as tralegi la menciitan libron de la *Agoj de la Apostoloj* por kompreni ke tiu aserto de la legendo estas tute ne ebla. Kial? Oni devas memori ke komence la kristana afero estis nur io ekzistanta kaj okazanta kadre de la judismo. Jesuo kaj ties unuaj dis iploj estis iuj judoj. Nur iom-post-iom la afero etendi is al la anoj de nejudaj popoloj. En tiu epoko la predikoj de la apostoloj estis adresitaj nur al la anoj de la juda etnio kaj al tiuj ne judoj kiuj tamen alprenis la judan religion, kio formali is per la praktiko de la cirkumcido. Kiam la *gojoj* (ne judoj) sentis intereson pri la afero de Jesuo-Kristo kaj volis ricevi la bapton kiu formaligus ilian adeptecon al la rondo de la sekvantoj de Jesuo la afero funkciis kiel konverti o al la judismo, t.e. la kristana rondo rolis kiel kroma juda sekto en epoko kiam ekzistis multaj aliaj judaj sektoj kaj iuj ili faris konvertitojn a prozelitojn inter la ne-judoj, kaj tio signifas ke, krom la kristana bapto, kaj e anta tiu ceremonio, tiuj konvertitoj ricevadis anka la judan cirkumcidon.

Nu, la apostolo Jakobo estis mortigita uste kiam us estis komenci anta tiu afero de la bapto de la unuaj nejudoj. Tio signifas ke li ne travivis la postan procezon, kiam en la sino de tiu unua kristana komunumo esti is grava polemiko pri la afero u cirkumcidi a ne la *gojojn* anta ties bapto. Post la mencio de la morto de Jakobo, la cetero el la libro de la *Agoj de la Apostoloj*, same kiel la leteroj a epistoloj de Pa lo, estas plena je priskribado de tiu polemiko, kelkfoje tre akra, inter la par-

tianoj kaj la kontraŭuloj de la cirkumcido antaŭ la baptado. La polemiko tiel fariĝis akra kaj grava problemo ke la apostoloj decidis organizi en Jerusalemo iun koncilion por pridiskuti la aferon kaj decidi pri ĝi. Fine, la decido estis ke ne estu nepre necesa la cirkumcido antaŭ kaj krom la bapto; tio estis la unua paŭzo en la procezo de separiĝo de la kristanismo de la juda religio, el kiu ĝi devenas.

Sed, kiel dirite, nia Jakobo konis nenion pri tiuj okazintaĵoj, ĉar tiam li estis jam, de antaŭ kelkaj jaroj, komforte instalita en lia tombo, tombo kiu ne troviĝis precize en Kompostelo.

Do, estas freneza aŭ pensi ke tiu apostolo sin dediĝis al la kristanigo de hispanaj *gojoj* laŭ la kriterioj decidotaj en la ankoraŭ ne okazinta Koncilio de Jerusalemo. Sed pli granda freneza aŭ estas la alia aserto de la legendo, t.e. ke la kadavro de la senkapigita Sankta Jakobo estis translokigita de Judujo al Galegio fare de kelkaj disĉiploj. Tiuj, kiuj konas la rigorajn leĝojn de la juda religio (al kiu, ni ne forgesu, apartenis ankoraŭ la apostoloj)

pri la kadavroj, komprenus ke tiaspeca voja aŭ portante kadavron al la alia ekstremo de la Romia Imperio estas senŝanca aŭ. Krome, eĉ se vere Jakobo estus predikinta en Hispanio, kial oni faru tiun strangan translokigon de lia kadavro al tiu lando? Liaj disĉiploj, supozante ke ili ekzistus, ne povus scii ke la hispanoj de postaj jarcentoj bezonus tiun kadavron por munti la farson de la mezepoka pilgrimado kaj por la turismo de la 20a kaj 21a jarcentoj.

Sed se la legendo pri la prediko de Sankta Jakobo en Hispanio kaj la posta transportado de lia kadavro al tiu ĉi lando estas senŝanca aŭ, ankoraŭ pli freneza estas la alia legendo, tiu de la apero al li de la patrino de Jesuo en Zaragozo. Kiam en la 13a jarcento oni volis konstrui katedralon apud la rivero Ebro en tiu urbo, ekzistis en tiu loko amasodaj tonoj, kolonoj kaj ceteraj konstruo-materialoj. Ili estis amasigitaj tie en la unua jarcento de nia Erao por la ekkonstruo de templo dediĉita al la romia imperiestro Kaligulo. Kiam tiu juna Cezaro freneziĝis li ordonis konstrui templojn en ĉiuj urboj de la imperio por adori lin tie, kaj ke en tiuj temploj jam ekzistantaj oni metu en ili statuojn liajn por tiu kulto al la imperiestro. Estis neniu problemo por ke en la paganaj urboj de la imperio

oni akceptu tiun kulton, sed en Jerusalemo la afero estis tute alia. Por la judoj tiaspeca kulto estas idolatrio kiun ili ne povus elteni, kaj la tuta juda popolo, inter ili ankaŭ la kristanoj, sin oponis al la enkonduko de statuo de Kaligulo en la Jerusalema Templo. Tio estus povinta provoki grandan ribelon kaj masakradon en Jerusalemo kaj tuta Judujo, sed okazis nenion tial ke la imperiestro Kaligulo estis murdita en Romo. Fakte, li regis nur dum malpli ol 4 jaroj, kaj lia plano pri la kulto al la imperiestro estis ne realigita. La templo en Zaragozo estis komencinta sed post la morto de Kaligulo la laboro estis interrompita kaj la afero restis tie sen anstato dum la sekvaj jarcentoj. Kiam oni entreprenis tie, en Mezepoko, la konstruadon de gotika katedralo dediĉita al la Di-patrino oni nomis tiun templon “de la Virgulino de la Piliero”. La piliero estis koloneto tie ekzistanta inter la postrestaĵoj de la ne-konstruita templo al Kaligulo. La legendo kiu naskiĝis kadre de la konstruado de la tiea mezepoka katedralo pretendis ke sur tiu piliero la patrino de Jesuo aperis antaŭ Sankta Jakobo kaj petis ke oni konstruu en tiu loko preĝejojn dediĉitajn al ĝi. Multaj preĝejoj konstruitaj laŭlonge de la jarcentoj posedas similan legendon de apero de la Virgulino petante tiun konstruadon, sed tiu de Zaragozo malsimilas el ĉiuj ceteraj en tio ke, en la epoko de la pretendita apero de Sankta Jakobo en Hispanio, tiu sinjorino estis ankoraŭ vivanta. Estas freneza aŭ pensi ke

La apostolo Sankta Jakobo estis senkapigita en Jerusalemo en la jaro 44 laŭ la ordono de la reĝo Herodo Agripo.

pia judino, kia estis la patrino de Jesuo, petus, kiam ĝi ankoraŭ estis surtera esta aŭ, ke oni konstruu templon dediĉitan al ĝi. La inventintoj de tiu legendo atribuis al la Sinjorino saman manieron kiel ties de Kaligulo. Krome en tiu epoko, kiam la patrino kaj disĉiploj de Jesuo estis ankoraŭ vivantaj, neniu el ili povis scii kio estas kristanaj preĝejoj. Ili partoprenadis en la juda kulto de la Templo kaj la sinagogoj, kaj iliaj specifaj kristanaj kunvenoj por memori la Sanktan Manon okazadis en ĉiu ajn loko. La invento de la preĝejoj, tiaj kiaj ni konas ilin nuntempe, ne okazis ĝis la 4a jarcento de nia erao. Revenante al la afero de la prediko kaj la tombo de Sankta Jakobo en Hispanio, se ni konkludas ke tiu apostolo neniam estis en ĉi tiu lando nek viva nek morta, al kiu apartenas la kompostela tombo?

PRISCILIANO

Nia historio pri la Jakoba afero devas nun fari salt-on de tri jarcentoj, ekde la unua jarcento de la Kristana Erao is la kvara jarcento, la epoko de Prisciliano. Por esplori pri la vivo de Prisciliano ni devas bazi i sur la skriba ojn de Prospero de Akitanio, iu dis iplo de Augusteno de Hipono, kiu vivis de la jaro 390 al 455, do en epoko tre proksima post la morto de Prisciliano.

La tiu a toro, ajnas ke Prisciliano naski is en la tiama romia provinco de *Gallaecia*, nuna Galegio, ene de iu familio de la senatana ordo a socia klaso. irka la jaro 370 li voja is al *Burdigala*, nuna Bordojo por studi retorikon. En la ekstera oj de tiu urbo li fondis iun komunumon rigorisman la tendenco tre kutima en tiu epoko. Rigorista ane, ajnas ke dum tiuj jaroj de lia juna o Prisciliano ne tro emis al fra leco. Oni atribuas al li ian am-rilaton kun Procula, filino de lia mentoro Delphidius. Aliaj fontoj mencias iun virinon, Gala, kiel lian oficialan kunulinon.

irka la jaro 379 li revenis al Galegio kaj dedi - i is al predikado. Indas memori ke tiu epoko, ekde la regado de la imperiestro Konstantino la Granda, jaroj 313 al 337, la Kristanismo estis la oficiala religio de la Romia Imperio. Sed, i tute ne estis unueca kredaro. Fakte, jam dum la menciita regado de Konstantino okazis gravaj universalaj koncilioj de la Eklezio, kiel tiu de Niceo, por difini dogmojn celante unuigi, sensukcese, la kredaron de la kristanoj. La oficiala Eklezio (fakte ne iam la sama tendenco), kiu uis la apogon de la imperiestroj, sin sentis siavice devigita apogi la imperiestran politikan povon, kaj por certigi la ordon kaj la unuecon, la eklezia hierarkio ne hezitis persekuti la paganojn, judojn kaj kristanojn de aliaj tendencoj, al kiuj oni alnomis “herezuloj”. Se oni ne atentus pri tio ne eblus kompreni la vivon kaj la morton de Prisciliano.

Liaj ideoj atingis grandan sukceson, efe inter la virinoj kaj la membroj de la popolaj klas-tavoloj. Interalie, li rifuzadis la union de la Eklezio kaj la imperiestra tato, samkiel la korupton kaj la ri - i on de la hierarkio. Pro la rapida disvasti o de lia instruo, la episkopo Higinio de Kordovo sendis leteron informante pri la situacio al Hidacio, la efepiskopo de *Emerita Augusta*, nuna Merido, kiu tiam estis la efurbo de la hispana diocezo.

Tiuj du episkopoj, kune kun Itacio de *Ossonoba*, tiama nomo de la nuna portugala urbo de Faro, kunvokis iun koncilion en la urbo *Cesaraugusta*, nuna Zaragozo en la jaro 380 cele de kondamni la ideojn de Prisciliano. eestis la sinodon du episkopoj el Akitanio kaj dek el Hispanio. Ne iuj hispanaj episkopoj staris kontra la ideoj de Prisciliano; fakte, apogis lin Instancio kaj Salviano, kiuj rifuzis partopreni en la koncilio por malpliigi la a toritaton de tiu kunveno. Alia episkopo, Simposio de Astorgo, forlasis la koncilion en ties dua tago kun la sama celo. La episkopo Valerio de Zaragozo akceptis la rekomendojn de la Papo de Romo, Damaso, eviti la kondamnon *in absentia* (sen eesto). Poste tiuj du episkopoj, Instancio kaj Salviano, promociis Priscilianon al la episkopa se o de *Abula* (Avilo). Intencante mildigi la malkonsenton, Instancio kaj Salviano voja is al Merido por intervendi i kun la efepiskopo Hidacio, sed ili devis poste fu i el tumulto da fanatikuloj mobilizita de la metropola episkopo.

Poste okazis akra perletero kverelo inter la sekvantoj kaj la misfamigantoj de Prisciliano. Fine, iu letero sendita de Hidacio al Ambrosio, episkopo de *Mediolanum*, nuna Milano, tiama sidejo de la imperiestra kortego, konvinkis i tiun por atingi de la imperiestro Graciano reskripton ekskomunikante kaj ekzilante el iliaj episkopaj sidejoj Priscilianon kaj ties sekvantojn.

En la jaro 382 Prisciliano decidis voja i al Romo por sin defendi, sed la tiea episkopo, la hispano Damaso, trovi is tiam en plena batalo por atingi por la episkopa sidejo de tiu efurbo la primasecon sur la tuta universala Eklezio kaj tiele fari i la unua “oficiala” Papo. Damaso rifuzis akcepti la viziton de Prisciliano ar li ne konsideris sin kompetenta por nuligi reskripton de la imperiestro. Fine Prisciliano adresigis al Milano kaj profitis la foreston de Graciano por konvinki ties plejsuperan ministron (*magister officiorum*) nuligi la anta an imperiestran dekretan. Tiele li povis reveni al Hispanio plifirmiginte la situacion de sia grupo kaj krome atinginte ke Itacio estu akuzita je perturbo de la Eklezio. La Vickonsulo Volvencio ordonis la areston de la kontra priscilianista episkopo kaj i tiu vidis sin devigita fu i al *Civitas Treverorum* (Treviro), sub la protekto de la episkopo Britto.

En la jaro 383, la guberniestro de la romia provinco de Britania, la hispano **Magno Clemente Maximo**, pasis al Galujo (nuna Francio) komandante armeon de 130.000 soldatoj en ribelo kontraŭ la imperiestro Graciano, kiu estis poste kaptita kaj murdita de la soldatoj de la ribelinto, kiu sin proklamas imperiestro de la Okcidenta parto de la Romia Imperio. Sed la imperiestro de la Orienta parto, Teodosio, ankaŭ li hispano, rifuzas konsenti la uzurpon kaj pretiis militi kontraŭ la uzurpinto. En tiu tikla situacio la nova imperiestro **Clemente Maximo** celas la apogon de la Katolika Eklezio, kiu, siavice, bezonas la institucian apogon de la imperio por alfronti la diversajn disidentajn movadojn: arrianoj, novacianoj, nikolaitoj, ofitoj, manikeoj. Kaj laste ankaŭ la priscilianistoj.

Tiu alianco, reciproke profita inter la imperiestro kaj la Eklezio, signis la postan disvolvigon de la afero. La oficiala Eklezio alfrontiis kontraŭ tre populara movado disvastigita tra la tuta Iberia duoninsulo kaj granda parto el la Galio, kaj la imperiestro **Maximo** volis pagi la apogon de la klerikaro per oficiala kondamno de la priscilianismo. Sed la aplikado de sentenco kontraŭ iu herezo inkludas la konfiskon, fare de la turo, de iuj temploj de la sekto, kio ne interesis al la eklezia hierarkio nek konvenis al la imperiestro. Do, oni elpensis iun formon de juŝprocezo kiu celis kondamni la priscilianistajn episkopojn pro **maleficio** (sorĉopraktikado). Tiutipa sentenco, pli

favora al la imperiestra monarĥo, inkludis la rekvizicio de la persona propraĵo de la kulpigitoj ne tu ante la eklezian havaĵon.

Do, oni kunvokis novan koncilion en Burdozo, al kiu decidis esti Prisciliano kaj kelkaj liaj sekvantoj, kaj en ĉi oni kondamnis denove la priscilianistan herezon, sed de tiu kunveno, fakte, oni atingis nur la remeton de Itacio en sian episkopan sidejon. Dum la disvolvigo de tiu asembleo, iu freneza popola ottonumis iun disiplinon de Prisciliano. Ĉi tiu forlasis la sinodon kaj adresiis al Treviro, en Germanio, sidejo de la kortego de **Maximo**, por konvinki la imperiestron eldiri ver-

dikton liafavore. Sed en tiu urbo jam estis teksinta Itacio de Ossonoba la reton kiu metos finon al lia vivo.

En la jaro 385 Prisciliano alvenis al Treviro kie estis akuzita, pere de Evodio, ministro de la imperiestro, de sorĉopraktikado, magio, uzado de abortigoj, kabalista astrologio... Pere de torturado oni atingis ke la propra Prisciliano konfesu kulpecon pri iuj akuzoj. Fine li estis senkapigita kaj saman sorton trafis liajn sekvantojn: Felicísimo, Armenio, Eucrocia, Lautroniano, Aurelio kaj Asarino. Unuafoje iu laika aŭtoritato plenumis sentencojn al morto diktitaj de eklezia tribunalo.

Iuste post la procezo de Treviro, la imperiestro **Maximo** sendis du komisarojn al Hispanio por elpurigi iujn episkopajn sidejojn el iu postresta

o de priscilianismo, komenci ante procezo de ekzekutado kaj deportado de priscilianistoj kun troigoj kiuj fine vekis la rifuzon de kelkaj sektoroj de la oficiala eklezio malkontentaj pri la disvolvigo de la okazinta oĝo.

En la jaro 388 **Maximo** estis venkita de Teodosio kaj poste senkapigita. La situacio renversiis tiamaniere ke Itacio de Ossonoba estis ekskomunikita en la jaro 389 pro sia rekta implikigo en la juŝprocezo kontraŭ Prisciliano. Tiujare kelkaj disiploj de Prisciliano vojaĝis al Treviro por eltombigi la postrestaĵojn de ilia majstro kaj elporti ilin al Galegio. Fine ili enterigis ilin en la proksima oĝo de loko kiu post multe da tempo ricevis la

Prisciliano, episkopo de Avilo

nomon Kompostelo.

Post la ekzekuto de Prisciliano lia movado vigle persistis dum almenaŭ du jarcentoj, eĉ en Galegio, kiel atestas la sinsekvaj koncilioj kunvokitaj por pritrakti la temon. Ankoraŭ meze de la 5a jarcento, kiam jam estis falinta la Romia Imperio de Okcidento, Toribio, episkopo de Astorgo, dediĉis konfiski priscilianistajn librojn, kiujn konservadis la tiamaj sekvantoj de tiu movado.

La afero daŭris ankoraŭ dumtempe sed fine iompost-iom perdiis la priscilianista tradicio kaj la memoro pri la identeco de la okupanto de lia tombo.

Asturia regno

Sekva evento en rilato kun la afero de Sankta Jakobo kaj ties hispana tombo okazis kelkajn jarcentojn poste, konkrete en la 8a jarcento. Tiam jam estis tute forgesita en tiu lando la afero de Prisciliano. Do, kiam oni malkovris lian tombon oni asignis alian identecon al la okupanto de la tero. Oni ajnas ke la elekto de la identenco de tiu galegia tombo estis en rilato kun la tiama situacio en Hispanio. Ni koncize priskribu tiun situacion.

Meze de 5a jarcento estis disfalinta la okcidenta parto de la Romia Imperio sekve de la invado de barbaraj popoloj de meza kaj norda Eŭropo kiuj, poste, okupadis la teritorion. Dum longa tempo la hispana teritorio estis milite pridisputita de kelkaj

el tiuj popoloj: suevoj, alanoj, vandaloj... Fine plenregis la tutan Iberian Duoninsulo la germana popolo de la gotoj, kiuj starigis en tiu teritorio Visigotan Regnon, kiu daŭris ĝis la jaro 711. En tiu jaro okazis la invadon de Hispanio fare de la arabaj trupoj alvenintaj tra la ibraltara mar-kolo.

La longe de tri aŭ kvar jaroj la arabaj konkeris tutan Iberian Duoninsulon. En la historio de Hispanio oni nomas Rekonkero la preskaŭ okjarcentan tempo-daŭron antaŭ la kompleta rehavo de la teroj konkerintaj de la islamaj popoloj. Tiu rekonkero havis efektivan komencon en la jaro 722, kiam okazis en Asturio la t.n. "Batalo de Kovadongo". Fakte, tiu batalo estis gerila agado kontraŭ la araboj en la periferio de la granda islama imperio kies centro troviĝis tiam en Damasko kaj etendiĝis, tra tuta Norda Afriko, ĝis Hispanio. Tiel la kristana venko de Kovadongo kiel la plifirmiĝo de la, cetere tre nestabila, Regno de Asturio, kies unua reĝo estis Pelajo, eblis pro tio ke tiam en la sino de la araba imperio estiis grava malakordo inter la reganta dinastio de la Omajadoj kaj la idoj de la familio de la profeto Mahometo. Rezulte de tiu interaraba milito fondiĝis alia kalif-centro en Bagdad, kaj el la buĉado en kiu pereis la Omajadoj saviĝis iu knabo kiu transfuĝis al Hispanio kaj starigis ĉi tie

sendependan emirlandon aŭ kalifejon en ribelo kontraŭ la islama centro de Bagdad.

La fakto ke tiam la araboj estis tre okupitaj batalante inter ili permesis al la Asturia Regno plifirmiĝi kaj disvolviĝi. Sed dum preskaŭ du jarcentoj la ekzistado de tiu regno estis tre malstabila kaj subdanĝera aŭ ne mankis malakordo kaj internaj militoj ankaŭ ene de ĝi. La malkovro de la mistera tombo de Kompostelo okazis ĵuste ene de tiu dujarcenta periodo, kiam estis reĝo ante en Asturio Alfonso la 2a, pranepo de Pelajo, la venkinto de Kovadongo.

En la jaro 818, aŭ 814 laŭ alia versio, iu ermito komunikis al la episkopo Teodomiro de Iria Flavia

(nuntempe urbo Padrone) ke li estis vidinta misterajn flam-lumojn, kvazaŭ stelojn, en la arbaro nomata Libredono. Tiu loko ricevis post tio la nomon Kompostelo (Kampo de steloj). Estas evidenta ke la legendoj persiste ekkreskas en ĉi tiu konekse kun la Jakobaj aferoj. Ĉi tiu de la steloj aŭ misteraj lumoj super la tombo de Kom-

postelo ne estas la lasta legendo kiun ni vidos pri tiu mita persono. La episkopo Teodomiro post ekzamenado de tiu tombo, kiu troviĝis en antikva tombejo el la romia epoko, deklaris ke ĉi tiu apartenis al la apostolo Sankta Jakobo.

Ricevinte tiun informon, la reĝo Alfonso la 2a kies kortego estis en Oviedo, vojaĝis kun sia familio al la loko kie estis trovita la fama tombo. La kortego de la Asturia Regno, en konstanta batalado kontraŭ la araboj kiuj ankoraŭ okupadis grandparton el la Iberia Duoninsulo, komprenis ke tre eblis organizi, sur la bazo de la kulto al la Sankta Jakobo kaj ties relikvojn, fortan movadon de apogo religia, politika kaj ekonomia al la batalado kontraŭ invadintoj el alia religio kaj kultura kiaj estis la islamaj araboj de la Kordova Emirlando. Ja, la eltrovo de tiu tombo tre kontribuis al la plifirmiĝo de la Asturia Regno kaj al la posta daŭrigado de la kelkjarcenta Rekonkera milito kontraŭ la muzulmanoj en Hispanio.

En la loko kie estis trovita la tombo, kiun la episkopo Teodomiro atribuis al la apostolo Sankta Jakobo, oni konstruis iun pre ejon, kiu estis anstataigita, fine de la 9a jarcento, per alia pli granda kiun ordonis konstrui la reĝo Alfonso la 3a. Ĉi tiu templo estis detruita, en la jaro 997 okaze de atako de la araba militestro Al-Manzor. El tiu kampanjo rezultis granda detruo kaj forrabo en tiu galegia flanko de la Asturia Regno, kaj estis tute detruita la kompostela urbo kiu estis formita ĉirkaŭ la preejo la longe de unu jarcento kaj duono.

Sur la ruinoj de la preejo oni komencis alian novan laŭ ordono de la reĝo Bermudo la 2a, sed poste, en la jaro 1075, oni entreprenis la faradon de iu romanika katedralo laŭ iniciato de la episkopo Diego Peláez kaj subgvide de la arkitekto Esteban. Tiu templo, kies bildo aperas, krom en ĉi tiu paĝo, ankaŭ en la hispanaj moneroj de unu, du kaj kvin eŭro-centonoj, estis finkonstruita en la jaro 1122, en la epoko de la ĉefepiskopo Gelmirez. Tiam la rekonstruita kompostela urbo estis unu el la plej gravaj en la kristana teritorio de Hispanio.

Ĉirkaŭ la katedralo komenciĝis strukturiĝi la urbo. La nobelaro kaj la ĉefaj ekleziaj ordenoj instaligis sin en ĉi. En tiu epoko Kompostelo ricevis amasojn da pilgrimantoj, plejparte el ili de Francio kaj aliaj landoj de okcidenta Eŭropo. La urbo devis disponi je multe-nombraj gastejoj por tiom da vizitantoj.

La ĉefaj pilgrimi al Kompostelo, ĉefe dum Mezepoko, estis precipe religia. La pilgrimado al la Sankta Lando tiam estis nebla aĵo tre malfacila. Do, tiuj, kiuj deziris la pardonon de siaj pekoj pilgrimadis al Romo, sed ĉefe al Kompostelo. Por iuj pilgrimantoj, tiu vojaĝo al Galegio kaj la Terfino (Finistero) estis kvazaŭ ĉirkaŭvojaĝo, ofte en rilato kun la arto de la mason-konstruado. Hodiaŭ ne estas facile kapti la spiriton de tiu epoko, sed ĉiuj ajnis ke por la antikvaj popoloj la konstruo-arto estis kvazaŭ mirakla, magia, sakrala arto, kaj la

praktik-antoj de tiu arto posedis specialajn organizaĵojn kaj ritualojn de iniciado. Nu, la ĉiuj historiistoj, la pilgrimado al Kompostelo estis esenca parto el tiutipa iniciado.

Ankaŭ al emistoj, kristanaj kabalistoj kaj aliaj esplorantoj laŭ la antikvaj kaj mezepokaj tradicioj, kiel ermitoj kaj mistikuloj, konsideris Kompostelon kiel magian aŭ sakralan lokon kaj pilgrimadistien. Ne forgesante ankaŭ tiujn kiuj vojaĝis por sia plaĉo; la turismo ne estas moderna invento.

Iu grava vizitantino de la urbo, kies irado tra la Jakoba Vojo komenciĝis en Francio, estis Hildegard Von Bingen, vizi-

ema, filozofiistino, botanikistino kaj mistikulino el Germanio fine de la 11a jarcento. Eble estis ĉi kiu verkis la famkonatan *Codex Calistinus*, kiu estas konsiderata la unua turisma gvidlibro el la historio. En ĉi estas registrataj la spertoj de la franca Vojo al Kompostelo

Krom la katedralo, Kompostelo havas aliajn inte-

resajn lokojn kaj monumentojn, ĉiuj ili kun mezepoka stilo kaj etoso, kiel kelkaj monaĝejoj, la dioceza muzeo, la muzeo de la katedralo mem, la Placo de la *Obradoiro* (tiu vorto signifas laborejo de la ton-tajlistoj ĉar estis la loko kie oni ellaboradis la tonojn por la konstruado de la katedralo), la episkopa palaco konstruita laŭ dispono de la ĉefepiskopo Gelmirez, Eklezio de Sankta Fructuoso, Kolegio de Sankta Jeronimo... Sed ĉefe interesa estas la fakto ke la antikva parto de la urbo, ĉirkaŭ antaŭ la katedralon, konservas la mezepokan aspekton kaj tiel estas loko tre interesa de historia vidpunkto.

En la epoko de la t. n. Katolikaj Gereĝoj, ĉi tiuj konstruis la Reĝan Gastejon. Komence de la 16a jarcento, laŭ iniciato de la ĉefepiskopo Fonseko estis kreita la Universitato de Kompostelo.

Tiu urbo estas iu el la ĉefaj hispanaj urboj de historia kaj arkeologia vidpunkto, kaj ĉi estis deklarita **Valora Havaĵo de la Homaro**.

Sankta Jakobo Maŭro-buĉisto

ajnas ke ĉio koncerne al la figuro de Sankta Jakobo en sia rilato kun Hispanio devas esti objekto de mitoj kaj legendoj. Ni jam vidis tiujn legendojn pri la predikado de la apostolo Sankta Jakobo en Hispanio, tiujn pri la transportado de lia kadavro el Judujo al Galegio, la legendojn pri la malkovro de la Kompostela tombo kaj pri la sonĝo de la reĝo Karolo la Granda.

Nu, ni vidos nun alian gravan miton pri interveno de la apostolo en la Historio de Hispanio. Temas pri tiu titolo de *Matamoros* asignita en nia lando al Sankta Jakobo. La hispana vorto *Matamoros* signifas maŭro-mortigisto aŭ maŭro-buĉisto. Kial oni donis tiun strangan titolon al la apostolo? La legendo aperis en la 13a jarcento. Unue ni vidu la enhavon de la legendo kaj poste ni okupiĝu pri la kialoj de ĝia apero.

Ni memoru ke dum preskaŭ 8 jarcentoj la teritorio de la Iberia Duoninsulo (Hispanio kaj Portugalio) estis batalkampo inter la kristana civilizacio lokita en Eŭropo kaj la Islama civilizacio kiu etendiĝis ekde Mezoriento tra tuta norda Afriko ĝis la iberaj landoj. En tiu kunteksto naskiĝis la kulto al la apostolo Sankta Jakobo kaj ties pretendita tombo en Kompostelo, samkiel la pilgrimado el la tuta Eŭropo al Kompostelo. La legendo pri Sankta Jakobo maŭro-buĉisto asertas ke dum la unua etapo de tiu civilizaĵa interfronto, kiam la kristana Regno de Asturio estis tre febla, ĝi devis pagi ĉiujaran tributon al la potenca Kordova Emirlando. La tributo konsistis el cent virgaj junulinoj. Laŭ la legendo, tiu tributo estis pagata dum multaj jaroj sed en la epoko de la reĝo Ramiro la 1a, tiu monarĥo volis ne plu pagi la tributon de la cent virgulinoj kaj tio provokis militon kontraŭ la araboj, al kiuj oni donis la nomon de “maŭroj” en Hispanio. La rezulto de tiu milito estis decidita en la t.n. “Batalo de Klavio”, kiu okazis en la jaro 844 en iu loko 25 kilometrojn sude de la urbo Logronjo. Komence de la batalo, la 22an de majo, la afero iris malfavore por la kristanaj batalantoj, kiuj restis ĉirkaŭitaj, fine de la tago, en la monto Lanturco. Ĉiujn afero certa ke la kristanaj trupoj estus detruotaj sekvontage, sed tiunokte Sankta Jakobo aperis dumsonĝe al la reĝo Ramiro promesante al li helpon en la batalado de la sekva tago. La legendo plu raportas ke, vere, dum la batalo aperis inter la kristanaj kavaliroj la apostolo Sankta Jakobo rajdante sur blanka ĉevalo kaj tenante maldekstrmane blankan standardon kun ruĝa kruco kaj dekstrmane glavon per kiu li faris grandan buĉadon inter la muzulmanaj trupoj, ĝis atingi, sur la maŭran armeon, grandan venkon kiu metis finon al la pagado de la tributo.

Tiu afero estas tute ne vera. Ne nur la rajdado de Sankta Jakobo meze la batalo de Klavio estas legendo, sed la batalo mem estas mita inventaĵo kaj eble ankaŭ la tributo de la cent junulinoj. Ja, dum pli ol unu jarcento la Asturia Regno estis tre febla kompare al la potenca Kordova Emirlando kaj estas tre verajne ke ĝi devis pagi, dum kelkaj periodoj ĉiujaran tributon al la araboj, sed

ajnas ke la tributoj konsistis el alitipa karno, t.e. bestoj por viando, ĉefe bovinoj, sed ne junulinoj. Cetere estas en tiu legendo aliaj elementoj al kiuj tute mankas logiko. La legendo, la pago de la tributo komenciĝis en la epoko de la reĝo Maŝago, jarojn 783-789, kaj la batalo kiu metis finon al tiu tributo okazis en la jaro 844. Nu, oni devas prikonsideri ke ene de tiu periodo okazis la longa reĝa periodo de Alfonso la 2a, kaj ke tiu monarĥo plurfoje venkis la maŝojn, li disrabis la urbon Lisbonon en la jaro 798 profitante internajn problemojn en la araba Emirlando de Kordova kaj venkis la arabojn en la batalo de Auceo en la jaro 825. Krome li konkeris kaj repopulis grandan parton el la araba teritorio en Galegio, Leonio kaj Kastilio. Do estas evidenta ke se tiu, alia, tributo el la Asturia Regno al la Kordova Emirlando ekzistis tiam, tiu reĝo estus povinta meti finon al ĝia pagado rezulte de liaj venkoj.

Tamen ne mankas en Hispanio personoj kiuj pensas ke estas historia vero ĉio rilate al la hispana aventuro de la apostolo Sankta Jakobo: lia prediko en Hispanio, lia entombigo en Kompostelo, la stel-brilado indikante la lokon de lia tombo kaj krome ankaŭ lia interveno en la batalo de Klavio. En iu monaĥejo de nia lando oni montras al la vizitantoj de la monaĥeja muzeo feran hufumon perditan de la blanka ĉevalo de Sankta Jakobo en tiu batalo de Klavio. La ikonografio pri Sankta Jakobo en Klavio estas abunda; en multaj preĝejoj de Hispanio, kaj ankaŭ en Hispanio, estas pentraĵoj kaj statuoj en kiuj aperas la sur blanka ĉevalo rajdanta Sankta Jakobo kontraŭ saracenojn.

Kiam kaj kial naskiĝis tiu legendo? Kiel dirite, ĝi aperis en la 13a jarcento. Nenion diras pri tiu batalo la historiistoj de la antaŭaj jarcentoj. La ĉefepiskopo de Toledo, Rodrigo Jiménez de Rada, estis la unua historiisto kiu mencias tiun batalon en sia verko *De rebus Hispaniae* de la jaro 1243. En tiu epoko daŭre ekzistis la kontraŭfronta interkristanoj kaj muzulmanoj, sed la politika situacio estis tre malsimila ol ties de kvar jarcentoj antaŭe. Tiam estis en la Iberia Duoninsulo kelkaj kristanaj regnoj: Leonio, Kastilio, Portugalio, Aragonio, Navario... batalantaj kontraŭ la araboj de la sudo, kiuj, ankaŭ ili, malaperinta la Kordova Kaliflando, estis dividitaj en kelkaj regnoj. Dum tiu longatempa epoko ne mankis ankaŭ batalado inter la arabaj regnoj, iuj kontraŭ la aliaj, foje kun kristanaj aliancanoj. Ankaŭ la kristanaj regnoj iam batalis inter si, foje kun muzulmanaj aliancanoj. Kaj estis bataloj en kiuj, en ambaŭ flankoj estis kristanoj kaj muzulmanoj. Sed la ĝenerala skemo estis ke la kristanoj konsciis trovi ĉi meze de procezo de krucmilito kiu en tiu ĉi lando ricevis la nomon de "Rekonkerado" celanta la forigon de la muzulmanoj. Estis por nutri tiun senton kaj alvoki ĝin ke aperis legendoj kiel tiu de la Klavio.

Sed estis alia kroma kialo. Konekse kun la notico pri tiu batalo de Klavio ekaperis la koncepto de la *Voto de Sankta Jakobo*, konsistanta el iu speciala tributo kiun la loĝantoj de iuj kristanaj regnoj de Hispanio devus pagi al la diocezo de Kompostelo kiel dankon pro la helpo de Sankta Jakobo en la batalo de Klavio. Tiu imposto aŭ tributo aldoniĝis al la tiama kutima devo de iuj kristanoj pagi dekonaĵojn kaj unuajn al la Eklezio. La pagado de tiu imposto al la Kompostela katedralo daŭris ĝis la jaro 1812, kiam abolis ĝin la Konstitucia Parlamento de Kadizo.

Balda post la malkovro en Kompostelo de la tombo atribuita jam dekomence al la Apostolo Sankta Jakobo, komencis esti vizitantoj kiuj, en tiuj unuaj jardekoj, meze de la 9a jarcento, venadis el tiuj teritorioj de la nordo de Hispanio kiuj tiam konstituis la Asturia Regno. Sed jam de la 10a jarcento, konsiderinda nombro da pilgrimantoj el diversaj e ro paj adresi is al tiu loko tra itinero kiu de tiam nomi is Vojo de Sankta Jakobo.

La Vojo, ekde Kompostelo etendi is, disbran igitita, al centra E ro po, sed la plej konataj sekcioj de tiu itinero komenci is en Francio. Fakte, la efa kaj plej trairata irejo al Kompostelo estis tiu nomata "La Franca Vojo". Tiu vojlinio ligis la francan urbon de Saint-Jean-de-Pied-de-Port kun la Jakoba urbo de Kompostelo. En tiu franca urbo kunligi as diversaj aliaj voj-bran oj kies origino trovi as en aliaj lokoj en Francio (Parizo, Vezelajo, Le-Puj Arlezo), Germanio kaj aliaj e ro paj regionoj.

La itinero de la Franca Vojo al Kompostelo estas: Saint-Jean-de-Pied-de-Port, Roncesvalo, Zubiro, Pamplono, Ponto-de-la-Re ino, Estello, Lizarro, Logrojno, Na ero, Santa-Dominiko-de-la-Vojo, Belorado, Agneso, Burgoso, Hontanaso, Boadillo-de-la-Vojo, Karrisono-de-la-Grafoj, Terasetoj-de-la-Templkavaliroj, Burgo-Ranero, Leonurbo, Sankta-Martino-de-la-Vojo, Astorgo, Foncebadono, Ponferrado, Villafranka-de-la-Bierzo, O-Cebreiro, Triakastelo, Sarrio, Portomarino, Palas-de-la-Re o, Arzuo, Pedrouzo, Kompostelo. Entute 31 sekcioj a etapoj. En la fino de iu etapo estis

gastejoj por la pilgrimantoj, kaj en la proksima oj de la Vojo abundas la mona ejoj, pre ejoj kaj aliaj vidindaj lokoj, gravaj la kultura kaj religia vidpunkto, interesaj por la pilgrimantoj.

Inter la motivoj a kialoj de la mezepokaj pilgrimantoj ajnas ke elstaras la religia fervoro, a plej konkrete, la intenco a deziro penti a pre i por pekopardono. Saman instigilon estis havinta, la pilgrimado al Jerusalemo, sed i lasta ne plu eblis post la epoko de Saladino (fine de la 12a jarcento), kiam tiu islama princo rekonkeris La Sanktan urbon de la kristanismo kaj malebligis la

vizitadon de e ro panoj al tiu loko. Ja, de tiam pli-intensi is la pilgrimado al Kompostelo. Oni povas diri ke la 13a jarcento konis la apogeon de la kulto al Sankta Jakobo de Kompostelo. Ne estas hazardo tio ke plejparto el la katedraloj kaj grandaj

pre ejoj la longe de la fama Vojo apartenas al la gotika art-stilo kiu floris en tiu jarcento.

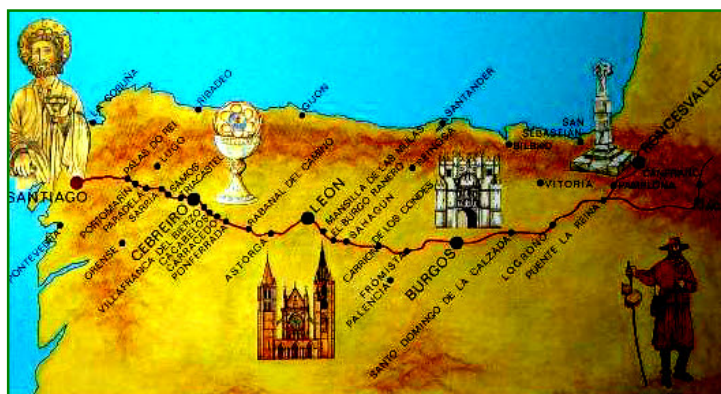
Rilate al la Vojo kaj la pilgrimado tra i indas memori tion, kion Goeto asertis pri tiu afero, t.e. ke E ro po krei is pilgrimante al Sankta Jakobo de Kompostelo. La Jakoba Vojo estis lulilo de la kultura unueco de E ro po. Tra i cirkulis, krom art-stiloj kaj muzik-stiloj, anka ideoj, komercado kaj la sento aparteni al iu kulturo, naski anta, bazita sur komuna religio en epoko kiam la religio estis kvaza la animo de iu kulturo a civilizacio. Oni ne forgesu ke ne nur en la malproksima Jerusalema Regno sed en Hispanio mem la kristana kulturo estis milite kontra -frontante la Islamismon, alian kulturon bazitan sur religio.

Alia menciinda aspekto de la influo de la Vojo estis tiu kiu koncernas al la progresado de la komerco. La kristanaj reoj de la hispanaj regnoj permesis al eksterlandaj komercistoj instalii en la urboj ekzistantaj la longe de la Vojo. Rezulte de tio abundis en tiuj lokoj komercistoj el diversaj fremdaj gentoj: lombardoj, burgonjanoj, angloj, germanoj, provencanoj... Tio kontribuis al la formado de ia urbana kulturo en teritorio kie anta e estis nur kamparanoj submetitaj al la povo de fe dsinjoroj.

Krom la komerco, prosperis en tiu medio anka la medicino. En diversaj lokoj apud la Vojo estis hospitaloj por la pilgrimantoj kiuj malsani is. ajnas ke estis en la urbo Burgoso kie unuafoje oni uzis kloroformon por anestezado. Multaj kuracistoj, plejofte judoj, dedi i is al la flegado de la malsanuloj kaj vunditoj inter la amaso da voja antoj kaj lo antoj de tiu longa terzonono.

Alia karaktero de la Jakoba Vojo en Hispanio estis ke i tiu rolis kiel fluejo a kanalo de disvastigado de la influo de Klunizo unue kaj de la Cistercio poste. Ni klarigu kion signifas tio. Klunizo (Cluny en la franca lingvo) estis iu franca urbeto kie fondi is, en la 11a jarcento, iu grava mona ejo a abatejo de la benediktana ordeno. Tiu abatejo estis kvaza la kapo a ef-loko de ciuj benediktanaj mona ejoj ekzistantaj en E ropo, kaj la loge de la Vojo al Kompostelo abundis tiuj mona ejoj. Tiu religia ordeno, tre potenca kaj influopova dum la 11a kaj 12a jarcentoj, promociis la romanikan art-stilon en la konstruado de katedraloj kaj aliaj religiaj centroj. En la proksima ojoj de la Vojo kaj en la apudVojaj urboj abundas la romanikaj pre ejoj kaj

tiutipaj konstrua ojoj. La katedralo de Kompostelo mem apartenas al tiu stilo. Poste, ekde la 13a jarcento, floris alia tipo je konstruado, la gotika arto.

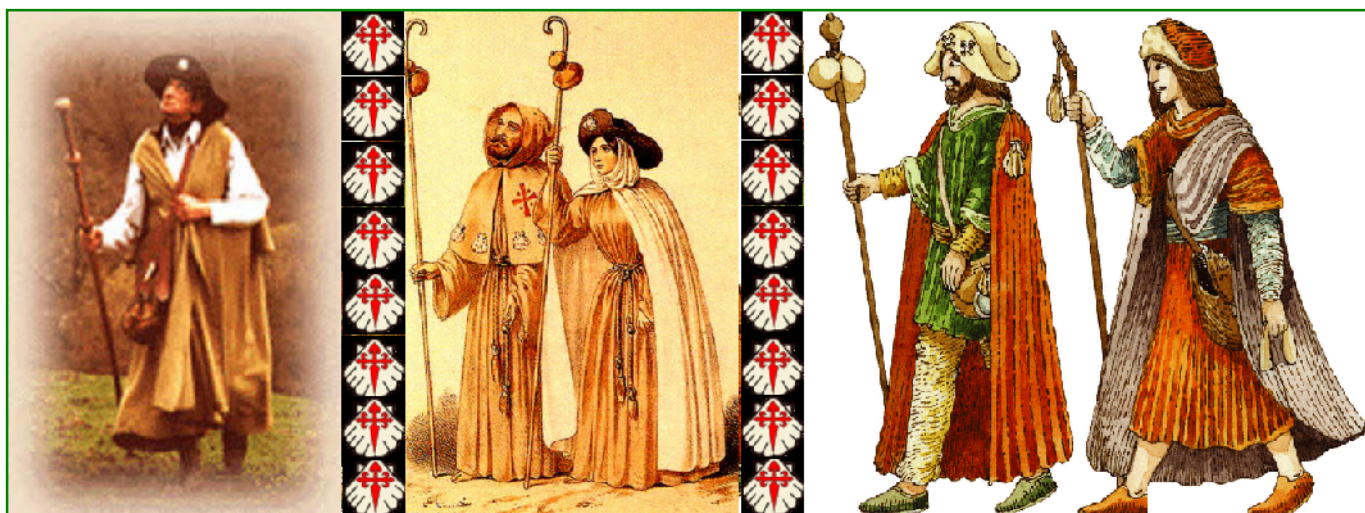
i tiu estis promociata de alia religia ordeno, la Cistercia, kiu konkuris kun la Kluniza en povo, influo kaj ri eco. Amba ordenoj estis esence e rop-devenaj, kaj la influo kiun ili efikis sur la kristana Hispanio estas taksata malsame dependante u oni estimas a ne la e ropan kulturon kaj ties influo sur la iberia Duoninsulo. En la konkreta kazo de tiuj du ordenoj la influo sur Hispanio nerilatis nur al la stilo de la konstruo-arto sed anka , kaj efe, al la kulto a ritaro de la hispana kristanismo. Tio estas, amba ordenoj estis disvastigiloj kaj promociiloj de la Latina Ritara, kiun oni

uzadis tiam en tuta okcidenta E ropo. Kiel sciante, en Bizanco kaj aliaj Eklezioj de Oriento oni uzadis, kaj plu uzadas nuntempe, propran apartan ritaron por la kristana kulto. Sed eble ne tiel estas konate ke en Hispanio ekzistis is mezepoko propra ritara,

nomata mozaraba. uste en tiu epoko de potenca influo de la fremdaj ordenoj la mozaraba ritara tute a preska tute malaperis e la ordonoj de la kristanaj re ojoj de Hispanio.

Sed, reciproke, anka Hispanio kaj la hispanaj aferoj influis iamaniere sur E ropo, kiel la propra kulto al la apostolo Sankta Jakobo kaj la raportoj pri la voja ojoj tra la Jakoba Vojo, kiuj floris en tiu epoko en la tuta okcidenta E ropo. Krome, multaj antikvaj verkoj de la helena kulturo kiuj konservi is inter la araboj, tra Hispanio pasis al la cetero de E ropo.

Aliflanke, rimarkindas anka tio ke la hispana lingvo naski is en la geografia medio de la Vojo.

Konstru-arto apud la Vojo

Kvankam ni okupi as prefere pri la hispana parto de la Vojo, kiu estas komuna da rigo de iuj vojbran oj el aliaj landoj, atentindas pri tio ke la karakteraj oj, kiujn ni pritemos, de la konstrua oj apud la Jakoba Vojo, validas anka por la francaj, germanaj... sekcioj de la Vojo. Tio estas, temante pri la konstruo-stiloj de la katedraloj, mona ejoj, pre ejoj, kasteloj... apud la Vojo al Kompostelo, ni devos speciale mencii la romanikan kaj la gotikan stilojn ar uste ili floris dum la epoko kiam la Vojo de Sankta Jakobo tre estis trairata. Sed temante pri tiuj jarcentoj, kompreneble, la romanikaj kaj gotikaj konstrua oj ne estas io specifa de la Jakoba Vojo kaj ties proksima oj sed de tuta la tiam kristana parto de Okcidenta E ropo. Sed okazas ke la longe de la Vojo al Kompostelo abundis pli ol en la ceteraj zonoj iutipaj konstrua oj: kasteloj, pre ejoj, katedraloj, gastejoj kaj hospitaloj por la pilgrimantoj kaj e gravaj kaj artaj pontoj kiel tiu kiu donas nomon al la urbo de Puentelareina (Ponto de la Re ino), kaj ne nur tio sed anka tutaj urboj, e grandaj urboj estis dum Mezepoko ornama kaj gasteca elemento de la Vojo: Pamplono, Logronjo, Burgoso, Leonurbo, Astorgo, Ponferrado...

La Romanika art-stilo floris en E ropo de la 11a al la 13a jarcento. Sed en iuj lokoj (Katalunio kaj Asturio en la hispana teritorio) estis ia komenca etapo konata kiel "preromaniko". T.e. anta romaniko, en kiu aperas kelkaj elementoj de la romanika konstruo-arto. Uste dum la epoko de la Asturia Regno, kiam estis malkovrita la tombo de Kompostelo, en la Asturia Re a Kortego estis kelkaj famaj anta romanikaj monumentoj ankora ekzistantaj: Pre ejo de Sankta Mikaelo de Lillo, pre ejo de Sankta Maria de la Naranko (antikva re a palaco de la 9a jarcento, k.a.

Post tiu komencio en kelkaj lokoj, irka la jaro 1000 en tuta la kristana E ropo, ekestis emo konstrui la stilo kiu reprezentis tiun naskitan kulturon. I estis la Romanika stilo, kvankam la termino "romaniko" por difini tiun stilon, ne aperis is 1820. La devastigado de tiu unua e ropa konstruo-arto eblis dank' al la mona a reformo de la Kluniza ordeno rezulte de profunda revizio de la benediktanaj komunumoj. La mona ejo de Klunizo, fondita en la jaro 930, estis la granda centro propaganto de la reformo kaj pere de la mona ejoj de la ordeno la romanika arto etendi is tra la tuta kristana mondo de E ropo.

En Hispanio, kaj en a apud la Jakoba Vojo, inter la romanikaj monumentoj estas speciale menciindaj, krom kelkaj pontoj de la 12a jarcento, la ok-angula ermitejo de Sankta Maria de E nato, la pre ejo de Sankta Petro de la Rua en Estello, ruinaj resta oj de la kastelo de Belorado kaj la mona ejo de la sama urbeto, antikvaj partoj de la mona ejo de Santa Millano de la Kogollo, mona ejo de "Las Huelgas" (Burgoso), la pre ejo-fortreso de Sankta Maria la Blanka en Karrisono de la Grafoj, la benediktana mona ejo de

Sankta Fakundo en Sahaguno, la pre ejo de Santa Martino en Tero de Kampoj, la mona ejo de Sankta Isidoro en Leonurbo, la katedralo de Astorgo, la pre ejo de Sankta Jakobo de Villafranka-de-la-Bierzo, la benediktana mona ejo en Samoso, la pre ejo de la Savanto de Vilaro de Donaso, kaj laste, kaj efe, la katedralo de Sankta Jakobo de Kompostelo mem.

La alia konstrua stilo de la ora epoko de la Jakoba Vojo estas la t.n. Gotiko. Ĝi tiu konstruo-arto estas iome mistera. Unue, estas la fakto ke ĝi aperis subite. Ne estis “pregotika” aŭ antaŭ-gotika etapo anoncanta ĝian aperon (kiel okazis kun la Romaniko), kaj ankaŭ ne estis transira stilo inter la Romaniko kaj la Gotiko. La fakto ke estas diversaj, malsamaj opinioj pri la origino kaj fonto de tiu arto montras ĝis kioma grado la mistero envolvas ĝin. Krome, kontraŭe al aliaj stiloj, kiuj perfektigis la ĝis la pasado de la tempo, tiu Gotika art-stilo naskiĝis perfekta, klasika en ĝia stilo, kaj la posta evoluado estis degenerado de la modelo. Ja, la unuaj katedraloj gotikaj, konstruitaj en Francio, estas konsiderataj kiel la klasika aŭ baza modelo de la stilo. Ĝiaj ĉefaj trajtoj estas la volboj apogitaj sur ogivokrucoj, ogiv-forma arko de pordoj, balkonoj, aburmentaj muroj, koloraj vitraloj...

Se la Romanik-stilo estis disvastigata de la mona eja ordeno de Klunizo, la Gotik-arto ŝuldas sian disvastiĝon tra la tuta kristana teritorio de Okcidenta Eŭropo al la ordeno Cistercia. La Cisterciaj monaĵoj abundas en la Vojo ne malpli ol la Klunizaj. Iniciatinto kaj ĉefa apoganto, tiel de la Cistercia ordeno kiel de la Gotika stilo, estis Sankta Bernardo de Klaravalo, abato de la unua cistercia monaĵo de Klaravalo. Notindas ke tiu monaĵo estis la ĉefa centro de la statutaro de la ordeno de la templ-kavaliroj. Inter la multaj opinioj pri la origino de la gotika stil-arto estas tiu ke la templ-kavaliroj alportis el la tiam ĝis konkerita urbo Jerusalemo la mezurojn kaj proporciojn de la antikva Salomona templo de tiu urbo, kaj ke tiuj datumoj utilis por la difino de la bazaj arkitekturaj elementoj de la gotika arto.

Inter la ĉefaj gotik-stilaj monumentoj proksimaj al la Vojo de Sankta Jakobo estas citindaj: la kapitula kirko de Roncesvalo, la katedralo de Pamplono, la reĝa panteono kaj la hospitalo de pilgrimantoj de Nafarro, la katedralo de Burgoso, la katedralo de Leonurbo, la kastelo de la Templ-kavaliroj en Ponferrado kaj la Gastejo de la Katolikaj Gereĝoj en Kompostelo. Menciindas ankaŭ la monaĵoj de Sankta Marko en Leonurbo; ĝi ne apartenas al la gotika stilo sed al la platereska, kiu estis iu transira stilo inter la Gotiko kaj Renesanco.

Menciindas tio ke la Vojo trairas aliajn antikvajn spacojn kiel keltaj *kastroj* (fortikigitaj kampadejoj) kaj proksime de la eksterordinare pitoreska maragata urbeto de Kastrillo de Polvazaro, senforge de la belaj kaj pitoreskaj pejzaĝoj de kelkaj nordaj provincoj de Hispanio. En kelkaj lokoj estas videblaj ankaŭ antikvaj megalitaj monumentoj kiel dolmenoj, menhiroj, petroglifoj...

Kompreneble, apude al la Jakoba Vojo estas aliaj monumentaj konstruaĵoj krom la romanikaj kaj gotikaj menciitaj. Post tiuj mezepokaj konstruo-arto venis la menciita Plateresko, nomita ankaŭ “Izabela” en Hispanio, kaj la Renesanca stilo, kaj la Baroko... Sed tiuj stiloj de konstruado apartenas al la tempo en kiu la pilgrimado tra la Vojo al Kompostelo ne tiel estis vigla kaj amasa kiel dum Mezepoko.

La gardistoj de la Vojo

Kiel supozeble, tiel trairata irejo kiel la pilgrima Vojo al Kompostelo nepre vekadis la rabemon kaj monavidon de iutipaj friponoj kiuj, en Hispanio kaj en tiu epoko, tiel abundis kiel en ĉiu loko en la mondo kaj en ĉiu historia epoko. Krome en tiuj mezepokaj jarcentoj Hispanio estis terzono de preska konstanta militado inter la kristanaj regnoj, tra kiuj etendiĝis la fama Vojo, kaj la araboj okupantaj la sudon de la lando. Estis, do, necesa iu speciala gardistaro por la defendo kaj protektado de la gepilgrimantoj kaj ties havaĵoj.

Estis meze de la 12a jarcento kiam oni destinis al tiu tasko tiujn ordenojn de kavaliroj samtempe militistoj kaj monaĥoj. La hispanaj kavaliraj ordenoj: Sankta Jakobo, Alkantaro, Kalatravo kaj Monteso, estis kreitaj la la modelo de la hospitalanoj kreitaj fine de la 11a jarcento kaj la templanoj kreitaj komence de la 12a jarcento, amba batalantaj kontraŭ la muzulmanoj defendante la kristanan regnon de Jerusalemo. La unue fondita el tiuj kvar ordenoj estis tiu de Sankta Jakobo por la defendo de la Vojo kaj ties pilgrimantaro. Tiu ordeno sekvis la regularon de la cisterciacoj. La ceteraj ordenoj, kreitaj poste, sekvis la regularon de Cistercio, same ol la templanoj.

La ordeno de **Santiago** t.e. Sankta Jakobo estis la plej dediĉita al la defendo de la Jakoba Vojo. Sed kvankam Kompostelo, en Galegio, estas la centro de la kulto de tiu apostolo, fakte ĝi estis nek la naskiĝejo nek la ĉefa sidejo de la ordeno. La ordeno ricevis sian unuan regulon en 1171. Ĝi tre rapide disvolviĝis kaj ege kontribuis al la Rekonkero de la hispana teritorio.

La ordeno Alkantaro devenis de militista kunfrataro fondita en 1156. Ĝi estis kreita de nobeloj el Ekstremaduro. En 1183, la preĝejo, Suero Fernandez Barrientos, aliformigis ĝin en militistan ordenon kaj arogis al si la titolon "Majstro". En 1218, la reĝo de Leono, Alfonso la 9a, donis al la ordeno la fortikaĵon *el-Kantara*, kiun li estis ĉi konker-

inta. La nomo fariĝis "Alkantaro", kaj estis alprenita de la ordeno. La monaĥejo de Sankta Benito de Alkantaro estis la sidejo de la ordeno: ĝi dependis de la reĝlando Leono.

La ordeno Monteso estis la lasta kreita en Hispanio (en la jaro 1317) kaj la sola de la regno de Aragono; ĝia fondinto estis la reĝo Jakobo la 2a (Jaime en la loka lingvo) de Aragono. Tiu ordeno, kontribuis al la forigo de la muzulmanoj el la Valencia teritorio.

En Hispanio, krom tiuj kvar ordenoj, estis ankaŭ templanoj, kiuj batalis kontraŭ la maŝoroj same ol la ceteraj ordenoj. Tiuj templ-kavaliroj havis iun

grandan kastelon en Ponferrado, ĉi tie apud la Jakoba Vojo, kaj aliaj kasteloj kaj komandorejoj en la kristana teritorio de Hispanio, kaj same la ceteraj ordenoj. Kiam la templordeno estis nuligita la papo, en la jaro 1312, ĝiaj membroj en la regno de Kastilio pasis al la ordeno Kalatravo kaj tiuj de la regno de Aragono estis ricevitaj en la ordeno Monteso.

La militistaj ordenoj tre kontribuis al la rekonkero de la teritorioj kontrolitaj de la muzulmanoj kaj dume atingis grandan politikan povon kaj riĉaĵojn. Kiam la araboj estis definitive venkitaj en Hispanio, la povo de la ordenoj, kontrolita de la respektivaj Majstroj aŭ Grandaj Superuloj, rezultis esti granda problemo por la plifirmiĝo de la reĝa povo kiu tiam estis intencante limigi la privilegiojn de la feŝinoroj. En la jaro 1489, post la morto de la Majstro de Alkantaro, la reĝo Ferdinando la Katoliko aranĝis sian elekton kiel nova Granda Majstro de la Ordeno, kaj sekve li kunigis ĝin al la hispana krono. Same li faris ankaŭ kun la Majstrecio de la ceteraj ordenoj kaj tiele, iom-post-iom la ordenoj perdis sian karakteron de militisma monaĥejo por resti kiel nura honora titolo de la membroj. Ne estas necese diri ke tra tiu procezo la havaĵoj de la ordenoj aldoniĝis al la posedaĵoj de la krono.

Pilgrim-dekadenco

La teni o de la re o Ferdinando la Katoliko alpreni la Majstrecon enkadri is en lia ĝenerala politiko limigi la povon de la nobelaro kaj fortikigi la re an a toritaton. Li estis re o de Aragono, sed per lia edzi o al la re ino Elizabeta de Kastilio, tiu politiko apliki is en amba regnoj. Krome tiuj ge-re o j, per la konkero (en la jaro 1492) de la muzulmana regno de Granado, lasta ma ra regno en la Iberia Duoninsulo, metis finon al la historia tasko de la Rekonkerado. Balda poste (en 1512) estis aldonita al la hispana krono anka la malgranda kristana regno de Navario kaj tiele kompleti is la formado de la hispana lando, proksimume, tia kia i estas nuntempe, e se poste okazis aliaj an o j kiuj ne rilatas al la temo kiun ni pritraktas i tie.

La an o j okazintaj en Hispanio dum la regado de la t. n. Katolikaj Gere o j, kaj aliaj kiuj okazis balda poste en E ropo: hispanaj militoj kontra Francio kaj aliaj E ropaj landoj dum kelkaj generacioj, Protestanta Reformacio... efikis malfavore sur la pilgrimado al Kompostelo.

Ja, fini inte en Hispanio la batalado kontra la araba civilizacio, malaperis unu el la efaj instigiloj de la kulto al Sankta Jakobo. Krome en 16a jarcento okazis en la E ropo kristanismo grava skismo, la Protestanta Reformacio iniciatita de Lutero kaj poste da rigita de aliaj lideroj: Kalvino, la angla re o Henriko la 7a... De tiam ne iuj kristanoj de Okcidenta E ropo estas katolikoj sed multaj el ili konstituis apartajn ekleziojn for de tiu de la papoj de Romo. Tio sufi e gravas por la afero de la pilgrimado kiun ni pritraktas ar inter la diferencoj de la reformitaj kristanoj rilate al la katolikismo estas tiu malsama teni o pri la pilgrimoj. Konkrete, tiu afero de la pilgrimado koliziis kun pluraj el 95 tezoj de Lutero. Li bazi is en la

dira o de Kristo ke por la pre ado ne estas necesa iu templo a speciala loko, ke oni povas pre i al Dio en iu ajn loko kondi e ke oni pre u en spirito kaj vero. Alie, tiuj tezoj de Lutero kiuj rilatis al la indulgenco kaj la peko-pardono konstituis alian atakon kontra la ideo kiun inspiris la pilgrimadon kiel rimedo por atingi la Dian pardonon. Granda parto de la kristana lo antaro de E ropo akceptis tiujn tezojn de la reformaciistoj kaj tio dama is la ideon mem de pilgrimado.

Kaj en tiuj popoloj kiuj plu sin tenis katolike ne mankis aliaj kialoj kiuj malpermesis a malfaciligis al la tieaj lo antoj voja i al Gallegio en Hispanio. La politiko de la Katolikaj Gere o j pri familiaj aliancoj en E ropo ligis la hispanan kronon kun la dinastio de la Habsburgoj kaj implikis Hispanion en la konfliktoj de Centra E ropo, kaj efe kontra Francujo, tradicia devenloko de plejparto el la fremdaj pilgrimantoj al Kompostelo.

Dum la tuta re ado de Karlo la 5a, samtempe re o de Hispanio kaj imperiestro de Germanio, la mi-

litado kontra Francio estis sen esa, kaj tia situacio da ris is la komenca etapo de la re ado de lia filo Filipo la 2a, kiu influis poste en la civilmilito okazinta en Francio kaj havis konfliktojn en Nederlando kaj aliaj lokoj.

Kiel dirite io i efikis kontra la Jakoba pilgrimado tia kia i estis dum Mezepoko. De tiam kaj is la 20a jarcento la kulto al Sankta Jakobo de Kompostelo restis kiel preska nura hispana afero, sed notindas ke dum tiuj jarcentoj Hispanio plende di i is al la koloniigado de granda parto de la Amerika kontinento, kaj tiu koloniigado signifis anka kristanigon. La koloniigitaj de Hispanio teritorioj ricevis kun la kristanismo, anka la kulton al la apostolo Sankta Jakobo, sed, kompreneble, ne la kutimon pilgrimi al Kompostelo.

La nuntempa pilgrimado

Ekde la 16a jarcento la Jakoba pilgrimo restis kiel ne tre grava afero, kompare al la situacio en Mezepoko. Tiu situacio daŭris ĝis la komenco de la 20a jarcento aŭ pli poste la fino de la 19a jarcento, kiam estis denove malkovritaj la Jakobaj relikvoj.

Jes, ekde la 16a jarcento oni ne sciis kie trovi ĉi tiu faman ŝerko kun la postresta oĝ atribuitaj al la apostolo Sankta Jakobo. Okazis ke la jaron 1589 la ĉefepiskopo Juan San Clemente ordonis kaŝi la relikvan ŝerkon pro timo antaŭ la alproksimiĝo de la angloj subgvide de Francis Drake al Kompostelo. Eble tiu episkopo mortis ne povinte informi sian sekvanton pri la kaŝejo de la korpo ĉar dum 300 jaroj oni malkonis la lokon de la famaj relikvoj. La ŝerko estis poste malkovrita en la jaro 1878 estante episkopo de Kompostelo la Kardinalo Payá.

Tiam esti ĉi tiu polemiko pri la identeco de la persono al kiu apartenis la trovitaj postresta oĝ. En tiu epoko multaj personoj ne tiel estis kredemaj kiel la mezepokaj popolanoj. La 19a jarcento estis tempo de liberpensuloj influita de la scienca progresado kaj de la industria revolucio. Multaj personoj estis sensivaj antaŭ la argumentoj pri la veraj ajneco ke la kompostela tombo apartenis al Prisciliano. La tiama papo Leono la 13a, deklaris la 1an de novembro de la jaro 1884, kun simila manko de rigoro al tiu de aliaj papoj kiu proklamis dogmojn, ke la postresta oĝ lasta malkovritaj en Kompostelo apartenis al Santa Jakobo kaj ties disĉipuloj Atanasio kaj Teodoro, kaj instigis la kristanojn rekomenci la pilgrimadon.

Ĉi tiuj cirkonstancoj influis ĉi tiu en la afero, ĉi tiu kaze la longe de la 20a jarcento la pilgrimado al Kompostelo pli kaj pli intensiĝis. En la jaro 1985 la UNESKO asignis al la Jakoba Vojo la rangon je Universala Propreco de la Homaro. Tiu pilgrimvojo al Kompostelo ĉi tiu en 1987 unua eŝropa kulturvojo. En la jaro 2000 Kompostela estis la kultura ĉefurbo de Eŝropo.

En la jaro 1993, kiu estis Jakoba jaro same ol la nuna 2010, la registaro de la galegia aŭtonoma regiono decidis potencigi la Jakoban Vojon de turisma vidpunkto ofertante ĉi tiu al personoj je homtipo de la tradicia religia pilgrimanto. Tiucele estis riparitaj kelkaj partoj de la Vojo kaj oni implikis en tiun planon la regantarojn de aliaj hispanaj aŭtonomaj komunumoj tra kiuj etendiĝas la Jakoba Vojo.

Sed la nuntempa pilgrimanto iome diferencias de la mezepokaj trairintoj de la Vojo al Kompostelo. Unue, hodiaŭ ne ĉiuj pilgrimantoj marŝas perpiede tra la Jakoba Vojo; ĉiuj trairas tiun vojon bicikle aŭ rajdante sur ŝevalo. Aliaj vojaĝas al Kompostelo per aŭtomobilo, ĉi tiu tra la tradicia vojo aŭ ĉi tiu ajn normala voŝejo. Kaj fine, aliaj faras la pilgriman vojaĝon per ĉi tiu aŭ aviadile. Kompreneble, ĉi tiu kaze temas pri ne-ŝropaj pilgrimantoj. Multaj venas el Ameriko, kaj notindas ke ne ĉiuj nuntempaj pilgrimantoj estas religiemaj homoj, eĉ ne katolikoj kaj eĉ ne-kredantoj. Resume, hodiaŭ la pilgrimado al Kompostelo kaj aliaj lokoj ne plu estas nura religia afero, sed plejofte temas pri turismo, turismado.

Sed ne mankas anka tiuj kiuj iradas al Kompostelo mar ante perpiede tra la tradicia Vojo. Sed anka tiukaze ne iam la instigilo estas religia; anka tie estas turismo kaj precipe sport-farado, sport-mar ado... Por tiuj pilgrimantoj la Vojo estas sufi e markita kaj indikita per flavkoloraj sagoj, fostoj kaj aliaj signaloj. Kaj en Interreto trovi as abunda informo pri la vojo, ties hoteloj kaj monumentoj. La piedirantaj pilgrimantoj (a sport-mar antoj) trairas proksimume 25 kilometrojn iutage, kaj en la halt-lokoj ili disponas je komfortaj gastejoj kaj iuspecaj servoj je kiuj ne disponis la antikvaj pilgrimintoj. La afero estas programita la nuntempa pensmaniero de la kulturo de uado de liber-tempo.

La moderna rekuperado de la Jakoba pilgrimado, efe en la lasta tempo. ne povas esti interpretata kiel rezulto de la partopreno de la pilgrimantoj en la kredaro de la religia kadro en kiu oni oficas tiun ritualon. En iuj kazoj, jes ja, la afero funkcias tiele, sed enenrale temas pri esprimo de la valoroj de la moderna socio: la turismo, la intereso pri la tradicioj, popolaj kutimoj kaj pasintaj epokoj, a la novaj formoj je spiritualeco. La hodia a pilgrimanto estas samtempe turisto kiu uzas la veturimedojn kaj ceterajn servojn de la turisma industrio kaj kombinas la piajn kialojn kun la ripozado kaj la feriado. Cetere, la centroj de religia pilgrimado havas nuntempe por multaj pilgrimantoj multajn interesajn prikulturajn alloga ojn kiel monumentoj, religia arto kaj e la pitoreskajn esprimojn de religia fervoro en kiu ili mem ne partoprenas. Tiurilate, oni konsideru, ekzemple, la religiajn procesiojn kiuj en multaj hispanaj urboj okazas dum la Paska Semajno, kaj kiuj por granda amaso da personoj estas nur spektaklo, io en kio oni partoprenas nur kiel spektanto.

Simile okazas kun la folkloro a pompo de la Jakoba kulto en Kompostelo: la solena la vica elnomado, en la meso en la katedralo, de la kolektivoj kaj personoj estantaj en la tago, la procesio al la malanta o de la altaro por brakumi la tiean statuon de la apostolo Sankta Jakobo, la pendumila fumado de la *botafumeiro* (granda incensilo pendanta el la katedrala tegmento) tra la transepto de la templo, la akiro de *vieira* (konko), a aliaj memora o kiel atestilo de pilgrimado...

Krome por tiuj, al kiuj interesas tiu afero, la Eklezio koncesias spiritualajn premiojn kiel indulgencoj por la totala peko-pardono, por tiuj pilgrimantoj kiuj, alveninte al Kompostelo, eestas la meson en la katedralo kaj komunias tie, sendepende

de la formo la kiu oni iris al Kompostelo, u perpiede a alimaniere.

En la solena meso de la festotago de la apostolo Sankta Jakobo (la 25a de julio). oficita de la ef-episkopo de Kompostelo,

eestas tiun ceremonion iu grava hispana a-toritatulo, foje la re o, plejofte la kronprinco, a la Prezidento de la registaro a iu el liaj ministroj... En iu okazo e iu papo de Romo partoprenis en tiu kulto en la

templo de la "apostolo".

La menciita folkloro a pompo de la Jakoba pilgrimado kaj ties kulmino en Kompostelo okazas sen ese, iujare, sed i estas speciale grava kaj multenombre partoprenata en la t. n. Jubileaj a Jakobaj jaroj, kiuj estas tiuj jaroj, kiel la nuna 2010, en kiuj la festo de la apostolo koincidas kun diman o. Por tiuj jaroj la ritualo preskribas aliajn specialajn ceremoniojn kiel la malfermo de la t.n. "sankta pordo" en la unua tago de tiuj jaroj kaj la fermo de tiu pordo en la lasta tago de la jaro.

Restas nur aldoni ke en la nuna jaro, kiel kroma elemento de la festado de la Jakoba jaro okazos en Kompostelo la **Hispana Kongreso de Esperanto**.

Ĉiuj vojoj kondukas al Kompostelo

Verkis: Ildelfonso Domínguez

iuj vojoj kondukas al Romo, tekstas hispana proverbo, kiu anka povus mencii Jerusalemon a Kompostelon, ar iuj konstituas la tri efajn kristanajn centrojn de pilgrimado. Rilate al Kompostelo, oni povas diri ke iu ajn loko en Hispanio povas esti ekiro de iu Jakoba vojo. Miloj da pilgrimantoj venas iujare al Kompostelo ekde tuta Hispanio kaj aliaj landoj, efe el Eropo, per diversaj medioj: aere, mare kaj tere (kaj de tiuj lastaj, piede, bicikle, evalrajde a rulse e). Tamen, estas kelkaj vojoj pli konataj kaj regulataj kiel 'oficialaj vojoj'. Ni prezentas tiujn, kiuj trairas la hispanan teritorion. ar estas multaj neesperantigitaj nomoj de urb(et)oj, prefere ni nomu iujn la la originala, hispana grafismo.

Primitiva vojo: Ekas en Oviedo kaj sekvas al Kompostela tra Grado, Salas, Tineo, Fonsagrada, Lugo, Palas-del-Rei, Melide kaj Arzua, kiel efaj lokoj. i estis la unua pilgrima vojo al Santiago, kiam la teritorio de la aliaj vojoj estis ankora okupita de la muzulmanoj. La pilgrimado komenci is balda post la malkovro de la Kompostela tombo atribuita al la apostolo Sankta Jakobo, t. e. en la 9a jarcento, kiam estis re o de la Asturia Regno Alfonso la 2a, kiu unuafoje trairis pilgrime tiun vojon kune kun sia familio kaj sekvantaro.

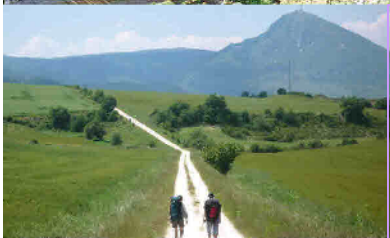

Franca vojo: i estas la efa Vojo al Kompostelo. i komenci as en Francio (Saint-Jean-Pied-de-Port) kaj enfluas en i iuj ceteraj Eropaj pilgrimvojoj; Anka iuj ceteraj vojoj de Hispanio fini as en i en unu a alia loko. ia hispana itinero komenci as en Roncesvalles, kie konver as tri el la francaj vojoj, kaj sekvas tra Pamplona, Estella, Logroño, Santo-Domingo-de-la-Calzada, Burgos, Castrojeriz, Fromista, Carrion-de-los-Condes, Sahagun, Leon, Astorga, Villafranca-del-Bierzo, Ponferrada, Sarria, Arzua kaj fini as en Compostela. enerale, kiam oni traktas pri la Pilgrima Vojo al Kompostelo, oni temas pri i tiu klasika a efa vojo.

Norda vojo: Nomata anka marborda vojo, ar i trairas la tutan hispanan marbordon a lokojn proksimajn: Irún, San-Sebastián, Zarauz, Guernica, Bilbao, Portugalete, Castro-Urdiales, Laredo, Santander... Alveninte al Torre-lavega, la pilgrimantoj povas elekti u da ri tra i tiu vojo is konekti kun la Primitiva, a an i al la Franca tra Reinosa, Aguilar-de-Campos kaj Fromista. Tiu vojo ajne estas pli malmola ol tiu de la franca, sed la rigardo de iaj belaj pejza o j, valoras la penon.

Norda kataluna vojo tra San-Juan-de-la-Peña: Komenci as en la sanktejo-mona ejo de Montserrat (Katalunio) kaj sekvas tra Tárrega, Balaguer, Monzón, Huesca is Sankta-Cilia-de-Jaca kie kuni as kun la aragona vojo post trairi la faman mona ejon de San-Juan-de-la-Peña.

Kataluna vojo tra Zaragoza: Same kiel la anta a, komenci as en Montserrat, iras tra Igualada, Cervera, Tárrega, Lerida, Fraga, Bujaraloz, Fuentes-del-Ebro, Zaragoza, Alagón, Tudela, Alfaro, Calahorra kaj kuni as en Logroño, kun la Franca Vojo. La distanco inter Montserrat kaj Logroño estas 470 kilometroj, kiujn oni povas trairi dum 16 au 17 tagoj. En tiu itinero estas 18 gastejoj por pilgrimantoj.

Aragona vojo: Komenci as en la montpasejo Somport (1631 metrojn alta) en la Aragona Pirineo, kaj irante tra Jaca, Arrés, Ruesta, Sangüesa, Monreal oni alvenas al Gares, en la irka o j de Puente-de-la-Reina kie kuni as al la franca vojo. Tra tiu vojo eblas viziti interesajn monumentojn.

Ar enta vojo: ĉi tiu pilgrimvojo iras de Sevilla al Compostela tra Merida, Caceres, Salamanca, Zamora, Orense... ĉi konstruis la romanoj antaŭ ĉirkaŭ 2000 jaroj. La nomoj nomiĝis "Ruta Bal'ata", kio signifas "larĝa pavimita vojo", sed la sono de tiu vorto komfuzigis la tiaman hispanajn aŭ dintojn, tiel ke ili supozis ke la nomoj diradis plata, kio en la hispana lingvo signifas arĝento. Proksime al Zamora, konkrete en vilaĝeto Granja-de-Moreruela, la vojo dividiĝas kaj ĉiu branĉo iras tra Puebla-de-Sanabria, Orense... al Compostela. Tiu dua branĉo de la Arĝenta vojo estas konata kiel **Sanabra vojo**.

Madrida vojo: Ekas en la hispana ĉefurbo mem kaj konkrete en la preĝejo dediĉita al la Apostolo Sankta Jakobo kaj la plej granda malfacilaĵo kiu havas la pilgrimantojn, estas la transiro de la montaro de Navacerrada. Ĝia itinero estas: Madrid, Colmenar-Viejo, Manzanares, Cercedilla, Segovia, Coca, Alcazarén, Simancas, Medina-de-Río-Seco, kaj en Sahagún konektas kun la Franca Vojo.

Ebra vojo: ĉi komenciĝas en la Delteto de la rivero Ebro, trairas la urbojn Tortosa, Gandesa, Caspe, Escatrón, Fuentes-de-Ebro, Zaragoza kaj kuniĝas en Logroño kun la Franca Vojo, al ĉi pli ĵuste, oni devas diri ke ĉi tiu vojo kunfluas kun la Kataluna vojo en Fuentes-de-Ebro. ĉi tiu vojo sekvas la kurson de la Ebro-rivero; ĝia pejzaĝo estas sufiĉe bela kvankam ne tiel varia kiel tiu de la Franca Vojo.

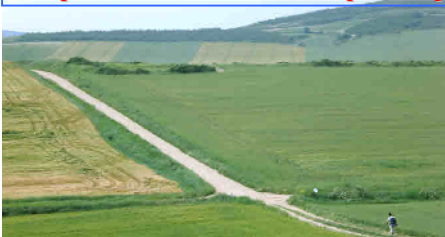
Orienta vojo: Nomiĝas ankaŭ "Valencia vojo". ĉi komenciĝas en Valencia kaj ĉi la alveno al Kompostelo ĉi tiu irejo trairas kvin hispanajn komunumojn, pro kio la pilgrimantoj povas ĉi la diversecon de pejzaĝoj, kulturo, gastronomio..., sed grandparte el ĝia itinero estas komuna al aliaj vojoj kun kiuj ĉi kunfluas: Post pasi tra Mosqueruela, La Iglesuela del Cid, Cantavieja, Mirambel, Teruel... la Valencia vojo kuniĝas en Caspe kun la Vojo de la rivero Ebro.

Vojo de la Savanto: Temas pri tiu vojo iranta ekde Leon ĉi Oviedo. La origino de tiu nomo devenas de la granda kvanto da pilgrimantoj kiu dum mezepoko iradis ekde Leon-urbo, en la franca vojo, ĉi la Asturia ĉefurbo, por viziti la katedralon, nomata de San Salvador (Sankta Savanto) antaŭ da rigi la iradon al Kompostelo. Estas tre konata diraĵo kiu tekstas: Kiu iras al Santiago (Sankta Jakobo) kaj ne faras viziton al la **Salvador** (la Savanto) honoras la serviston sed ne la **Sinjoron**.

Angla vojo: Multaj ĉi ropaj pilgrimantoj alvenis al Galegio, precipe de tiuj nordaj lokoj per ĉi ĉi kiel la plej rapida kaj sekura vojo por pilgrimi al Kompostelo, pro tio, ĉi tiu vojo komencita en Coruña aŭ Ferrol (ambaŭ branĉoj kuniĝas en urbeto Carral) por poste da rigi ĉi Compostela, estas konata kiel angla vojo. ĉi tiu- ĉi vojo komenciĝas en Galegio mem, ĉi estas la sufiĉe mallonga irejo: ĉi konsistas el nur tri etapoj: Ferrol, Miño kaj Sigüeiro.

Finistera vojo: ĉi tiu irejo estas ĉi pli mallonga ol la antaŭa. Ankaŭ ĉi estas vojo kiu iras nur tra ĉi ĉi parto de la Galegia regiono. Finisterre, nomo kiu signifas "Ter-fino", estas en la t. n. Marbordo de la morto. De tie ĉi Kompostelo estas nur 88 kilometroj. Multaj pilgrimantoj alvenintaj al Kompostelo, profitas la okazon por poste alproksimiĝi al la fama Finisterre (la loko kie la tero finiĝas), la plej malproksima okcidenta loko de la Ibera duoninsulo. Strange, tiu vojo, krom esti la plej mallonga el ĉiuj Jakobaj irejoj, ĉi ne iras al Kompostelo sed venas el Kompostelo por konduki al alia loko.

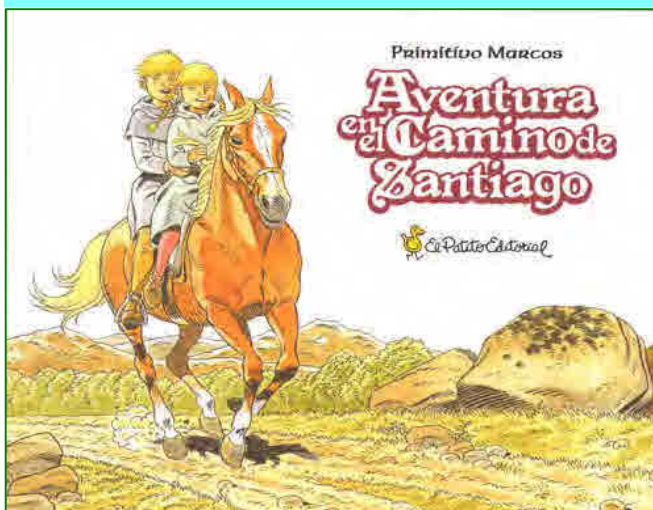
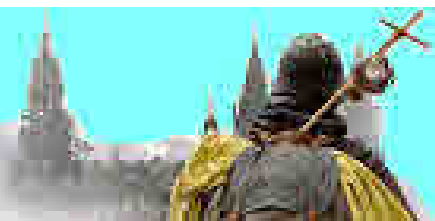

Lana vojo: Tiel nomata ĉi ĉi estis la vojo traĉita de la hispanaj lano-ĉi-istoj, komenciĝas antaŭ en Alicante, kaj pasas tra Villena, Almansa, Alpera, Alatoz, Casas-Ibáñez, Campillo-de-Altobuey, Monteagudo-de-las-Salinas, Cuenca, Salmerón, Cifuentes, Atienza, Santo-Domingo-de-Silos kaj fine en Burgos kuniĝas kun la Franca Vojo. ĉi ĉi ajnas ke ĉi tiu estas la vojo en kiu la turismaj substrukturoj estas malplej disvolvigitaj, tamen la pejzaĝo estas same bela kaj alloga kiel tiu de aliaj branĉoj de la Jakoba Vojo.

Mozaraba vojo: Sub tiu nomo grupiĝas kelkaj vojoj kiuj, elirinte el Almería, Granada, Málaga kaj Córdoba, kuniĝas kun la Arĝenta vojo en Mérida. ĉi tiu vojo estas sufiĉe misfama tial ke sekvis ĉi la araba armeestro Al-Manzor kiam li iris kun siaj trupoj al Kompostelo por disrabi tiun urbon.

Recenzo de verkoj pri la Jakoba pilgrim-Vojo al Kompostelo

Aventura en el Camino de Santiago

Verkita de: Primitivo Marcos Ferreiro

Lingvoj: Hispana, Galega

Eldonejo: El Patito Editorial, en kunlaboro kun Fundación Caixa Galicia.

Pa oĵ: 48 blank-nigraj plus 12 koloraj pa oĵ

Prezo: 18 e roj

Ĉi tiu komiksa verko rakontas la pilgrimadon al Kompostelo de vidpunkto de du infanoj. Ĝi estis publikigita en la galega lingvo, t. e. la lingvo de la regiono kie naskiĝis kaj loĝas la aŭtoro kaj kie troviĝas la urbo Kompostelo kun ties katedralo, celo de la pilgrimantoj, kaj en la kastilia lingvo, t. e. la hispana aŭ oficiala lingvo de Hispanio.

En la jaro 1996 la galega desegnisto kaj scenaristo Primitivo Marcos kreis kolekton da bild-striaĵaj kajeretoj kun 12 blank-nigraj paĝoj kaj koloraj kovertoj. La tri unuaj epizodoj aperis, respektive, en la jaroj 1996 (“La kavaliro”), 1997 (“la kverelo”) kaj 1998 (“la familio”), sed la kvara, titolita “La junulino” restis neeldonita ĝis la apero de la kompleta volumo.

La serio priraportas la aventurojn dum pilgrimado al Kompostelo de iu familio de la 13a jarcento. Ĝi estis desegnita laŭ realisma stilo, kaj rakontadis la historion de la pilgrimado de vidpunkto de unu infano kaj unu infanino de tiu familio, kiuj travivas la iradon kiel procezo de iniciado. Kiel dirite, la serio da desentaj kajeretoj estis fine kunigita en unusola volumo de 60 paĝoj, kiu estis eldonita en novembro de la jaro 2008 kun prologo de la historiisto Francisco Singul de la Universitato de Kompostelo, spertulo pri Jakobaj temoj. Kune kun la albumo venas teko kun skizaj kaj originalaj perkrajnataj desegnaĵoj de la verko (kvin paĝoj).

La rakontita historio komenciĝas en **O Cebreiro**, kaj nenion diras pri la deveno de tiu familio nek pri antaŭaj okazintaĵoj. La historio prirakontas la sep lastajn etapojn de la pilgrimado ĝis la alveno de la familio al Kompostelo. La serio ne nur rakontas la okazintaĵojn de la sinsekvaj etapoj de Vojo sed ankaŭ montras la Mezepokan vivmanieron kaj la eventojn rezultantajn de la karakteraj trajtoj de la medio. La travivaĵoj de la protagonistoj okazas kun la fono de vilaĝoj, urboj, monaĥejoj, kasteloj... ĝis ĝia kulmino en Kompostelo. Tiu miksaĵo de historio kaj legendoj kaj tradicio igas ke la leganto restu kaptita de scenaro interesa kaj fajnaj desegnaĵoj.

La eldonejo de la libro prikonsideras la eblecon traduki ĉi tiun verkon al la angla lingvo kaj planas la eldonadon de la dua parto de la verko por la nuna jaro 2010, profitante ke ĉi estas Jakoba jaro. Menciindas ke ĉi tiu verko, eĉ se konsistanta en desegnitaj bendoj kaj kun infanaj protagonistoj ne destiniĝas nur al al ĝeinfana publiko, sed povas rezulti amuza kaj instrua legado ankaŭ por plenaĵaj personoj.

Primitivo Marcos Ferreiro

Naskiĝis en Lugo en la jaro 1962 kaj loĝas en Viveiro ekde 1992.

Infana eĉ li komencis desegni influita de la grandaj komikso-desegnistoj.

Liajn bild-striaĵajn laboraĵojn, en la galega kaj en la hispana lingvoj, kaj eĉefe pri historiaj temoj, oni publikigas ekde la jardeko post 1990.

Li studis Anglan Filologion kaj lia unua laborprofesio estis la instruado. Iomete antaŭ la jaro 1990 oni mendis al li desegnaĵojn kaj fine oni proponis al li la temon de la Jakoba Vojo. En tiu tempo li kontaktis kun eldonejo de revuo kaj komencis verki por ĝi **Os Fernandez** kaj aliaj desegn-laboraĵoj. Li planas verki duan parton de Aventuroj en la Jakoba Vojo.

Recenzo de verkoj pri la Jakoba pilgrim-Vojo al Kompostelo

Paulo Coelho

El Peregrino

La Pilgrimanto

Verkita de: Paulo Coelho

Lingvoj: Portugala, hispana, angla, franca, germana, itala...

Eldonejo: Planeta Brasil

Paĝoj: 160

Prezo: 14 eŭroj

La Pilgrimanto (publikigita en decembro de la jaro 2006) estas iu historio kiun Paulo rakontas unuapersonale. Dudek jarojn antaŭ la verkado de tiu libro (en la jaro 1987) Paulo Coelho estis farinta pilgrimadon al Kompostelo. La novelo, do, estas kvazaŭ biografio de tiu vojaŭto.

La historio komenciĝas priskribante ceremonion en kiu li mem estas inicata kiel majstro kaj kavaliro de iu magia ordeno nomata RAM (Regnum, Agnus, Mundi = Rigoro, Amo, Kompato). Antaŭ la kulmino de la inicado li faris eraron kaj tiele perdiĝis la jaroj de preparado kaj liaj majstroj kondamnis lin serĉi sian spadon (instrumento de sia inicado) en iu antikva religia vojo nomata "La stranga Vojo de Kompostelo" kiu troviĝas en la nordo de Hispanio, ekde la franca Pireneoj ĝis Kompostelo kie troviĝas la tombo de la Apostolo Sankta Jakobo.

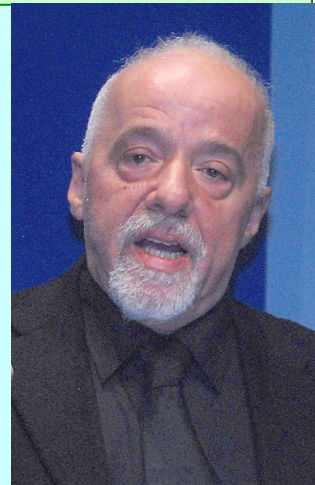
Dezirante akiri tiun gradon je majstro, li forlasas Brazilon kaj translokiĝas al la startloko de la franca vojo al Galegio. Akompanas lin iu itala gvidanto nomata Petrus. Survoje al Kompostelo kaj kun la spirita gvidado de Petrus la pilgrimanto lernas kelkajn aferojn kiuj utilas al li por pluda rigi la iradon. Ene de la historio oni priskribas strangajn, mistikajn kaj eksterordinarajn okazintaĵojn kiuj helpas lin renkonti ĉi kun si mem, kun siaj deziroj kaj ĉi kun siaj internaj demonoj.

Krom la jam menciitaj protagonistoj de Paulo Coelho mem kaj Petrus la gvidanto, alia persono kiu aperas en la rakonto estas la edzino kiu okupiĝas je la portado de la spado ĉi la loko kiun indikas al ĉi la majstro kaj devas instrui Paulon pri tio, kion li davas fari.

La aŭtoro, pere de tiu rakontado en unua persono kaj kun stilo de memesplorado, intencas esprimi, pere de sia irado tra la Jakoba Vojo kaj la tieaj travivaĵoj, la neceson ke ĉi iu havas trovi sian vojon en la vivo, por ke ĉi tiu akiru veran signifon, plibonigi ĉi kiel personoj kaj atingi kiel eble plej altan spiritualan pinton.

La Pilgrimanto estas speciale grava inter la verkaro de Paulo Coelho, ne nur pro tio ke ĉi estas lia unua romano –al kiu sekvis **La Alĉemiisto**– sed ĉefe pro tio ke en ĉi la aŭtoro plene reliefigas la homecon de lia mesaĝo kaj la profundecon de lia interna esplorado.

Sendube la instruon kiun oni povas eltiri el tiu verko estas ĉuste tio ke la vera funkcio de la pilgrimado estas fari tian personan internan esploron.

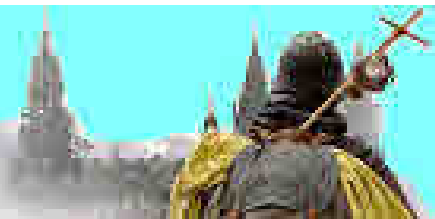

Paulo Coelho

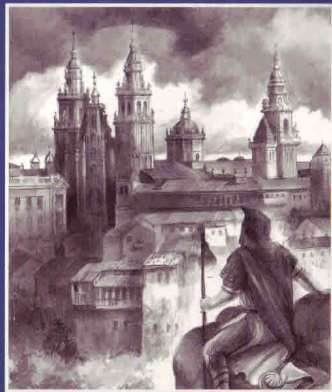
Brazilano, naskiĝis en la jaro 1947. Ne nur verkisto sed ankaŭ komponisto, ĵurnalistino, aktoro kaj direktoro de teatro...

En la jaroj post 1960 li ĉi is hipio kaj ĉi esis studi por vojaĝi tra Meksiko, Ĉilio, Bolivio, Egiptujo kaj Nordafriko. Post du jaroj li revenis al Brazilo kaj komencis komponi kanzonojn kun Raul Seixas. En 1974 li estis arestita pro agoj kontraŭ la tiam brazila politika sistemo. Li okupas la unuajn poziciojn ĉi listoj de plej vendataj libroj en landoj kiel Usono, Meksiko kaj Hispanujo. Inter la brazilaj aŭtoroj li vendas pli da libroj ol ĉi alia

Recenzo de verkoj pri la Jakoba pilgrim-Vojo al Kompostelo

LEYENDAS
del
CAMINO DE SANTIAGO

La ruta Jacobea a través
de sus ritos, mitos y leyendas

Legendoj de la Jakoba Pilgrimvojo La Vojo al Kompostelo tra ĝiaj ritoj, mitoj kaj legendoj

Kompilita kaj komentita de: Juan García Atienza
Kun desegnaĵoj de: Ricardo Sánchez

Lingvo: hispana

Eldonejo: EDAF, S. A.

Paĝoj: 269

Prezo: 19,95 eŭroj

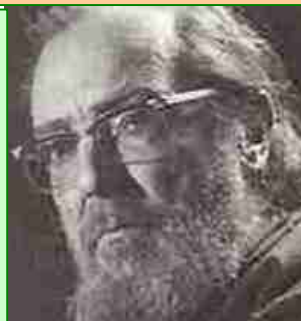
i tiu kompila o de antikvaj legendoj en rilato kun la Jakoba Vojo estis publikigita de Juan G. Atienza en la jaro 2004. La publikigita serio konsistas el kelkdeko da tiuj legendoj, mitoj kaj ritoj pri la fama pilgrimvojo kaj ties mez-epoka etoso. Tiu kurioza libro prezentas kaj substrekas la plej misteran aspekton de la trairado de tiu Vojo.

La kompilinto de i tiu legend-kolekto trovi as inter la personoj kiuj opinias ke la t. n. Vojo de Sankta Jakobo estis kaj estas iu kultura, religia kaj sociologia fenomeno kiu eble ne havas ion similan en la mondo, samtempe ke iu persona sperto tre profunda por la pilgrimantoj kiuj, celante ian internan transformi on kaj ian deziron de renkonti o kun la transcendenco, trairis dum jarcentoj la mitan Jakoban irejon: iu Vojo plena je simbola altsignifa ifrado.

El inter tiu ifrita materialo, uste estas la legendoj kiu rilatas al la Vojo tiuj kiuj plej vigle pluda ris la longe de la tempo, kaj kiuj plej bone konservis la esencon de la ka ita mesa o, de mirindaj okaza oj kaj fantastaj magiaj rakonta oj, ofte submaske de simplaj historioj.

Tiu serio de dekoj da legendoj gvidas pa on post pa o tra iu Vojo kiu, ekde la Pirineaj montpintoj is la *“Finis Terræ”* (Fino de la Tero) konstituis la spiritan kaj kulturan nutra on de Okcidento kaj rivelas al la leganto multajn el la profundaj kialoj de i tiu signifo.

i tiu tipo je argumentado por prezenti la temon de la libro apartenas al la propra esprim-maniero de Juan G. Atienza. Li, dise en sia ampleksa verkaro, publikigis ne malpli ol 2000 legendoj pri la Jakoba Vojo. i tiu eldono de la jaro 2004 fakte estas reeldono de alia verko, kun la sama titolo, aperinta en la jaro 1993. En sia verkaro, Atienza eksplikas la naski on de la mito de Sankta Jakobo, analizas la diversajn tipojn je pilgrimantoj kaj rememoras la atestojn de granda nombro da voja antoj kiuj trairis la longe de la jarcentoj la irejon kiun jam menciis Danto en la *Vita nuova*. Juan G. Atienza estas anka a toro de la verko: **La sakrala irejo: historioj kaj legendoj de la Vojo de Sankta Jakobo**, en kiu li traesploras la pa ojn kaj la spurojn lasitajn sur la Vojo fare de magistoj, al emiistoj kaj kabalistoj kiuj deziris eksperimenti la inican vivon plej tradician de Okcidento ekde kiam, en la 11a jarcento, la Kristanaro igis in iu irejo de puriga pilgrimado.

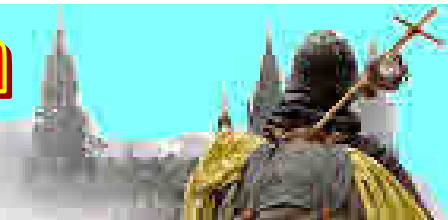
Juan García Atienza

Naski is en Valencio en la jaro 1930.

Licenciulo pri Romanika Filologio la la Universitato de Madrido, dedi is al la kino grandparton de sia vivo, kiel scenaristo, produktoro, helpanto de direktoro kaj direktoro de kurt-da raj filmoj. Li estis anka televid-re isoro. Ekde meze de la jardeko post 1970, li publikigis artikolojn kaj eseojn en kinematografaj revuoj kaj urnaloj. iun dedi on al la kino li forlasis poste por okupi i pri esplorado kaj verkado.

La efa parto de lia verkaro estas konstituita je historiaj kaj antropologiaj eseoj, inter kiuj elstaras liaj serioj pri la Templ-kavaliroj kaj pri la Magiaj lokoj de Hispanio. Li publikigis anka kelkajn turismajn gvidlibrojn kaj pri voja oj.

Recenzo de verkoj pri la Jakoba pilgrim-Vojo al Kompostelo

MATILDE ASENSI
PEREGRINATIO

PEREGRINATIO

Verkita de: Matilde Asensi

Lingvo: hispana.

Eldonejo: PLANETA

Paĝoj: 127

Tiu verko, la aserto de ties a torino mem, estas kvaza oma o al la Jakoba Vojo. La titolo de la libro, *Peregrinatio*, estas latinlingva vorto kiu signifas pilgrim(ad)o. La tuta teksto de la verko estas kvaza letero, datita en la jaro 1324, kaj skribita de la eks-kavaliro hospitalano Galcerán de Born, protagonisto de la novelo *Iacobus*, iu anta a verko de la sama a torino. Galcerán, zorgoplena pro la informo kiun li ricevadas pri lia filo, Jonás, kaj ties dibo a vivmaniero en la Barcelona kortego, decidas sendi al li tiun leteron kiu enhavas tre precizajn ordonojn por la junulo kaj kiu estos por li sia *Liber peregrinationis*, (Pilgrima Gvidlibro). Akompanata de iu kavaliro de la portugala ordeno de Kristo (antikvaj templ-kavaliroj), Jonás de Born komencos novan etapon de sia vivo urante kiel inicita kavaliro celante fari i nobelo kaj ampiono de la antikva Sa eco. Por tion atingi li devos trairi la Vojon al Kompostelo kiel pilgrimanto kaj malkovri la magion kaj la simbolismon kiuj trovi as en tiu irejo pripensante serioze kaj longda re pri sia estonteco kaj plenumante iujn ritojn de inicado.

Lia trairado pasas, ekde Roncesvalo, tra Jako, en kies termo-banejoj li plenumos la antikvan riton de la Baptado, sin mer ante en la varma akvo sub la luna lumo kiel simbolo de interna pureco. Aliaj ritoj de la inicad-procezo li devos travivi en aliaj lokoj: Eunato, San-Millan, Villasirgo, Carriono, Vilar-de-Donas,.. Post Kompostelo, li devos da rigi la irado is Finistero kie li devos ricevi spadon el la manoj de iu nobelo. Laste, en Lisbono la re o Don Diniso nomumos lin nobelon de la re a ambro metante la spadon sur lia ultro.

Kalkaj legintoj de tiu libro, e inter tiuj al kiuj tre pla as la verkoj de Matilde Asensi, sin montras elrevigitaj pri *Peregrinatio* kaj asertas ke i tiu novelo estas kvaza represado de la novelo *Iacobus* sed sen la intrigo kaj la intereso de i lasta. Kurioze, *Peregrinatio* pli pla as kaj estas favore pritaksata de tiuj kiuj ne estis anta e legintaj la alian romanon, *Iacobus*. Iuj opinias ke *Peregrinatio* devas esti vidata kiel gvidlibro por pilgrimantoj, kiu detale eksplikas la teni on kaj la agadon kiun oni devas efektiviĝi por la ate plenumi la postulojn de la pilgrimado al Kompostelo tra la Vojo. Legante la libron kun tia teni o oni povas senti kvaza oni estus farante la Jakoban pilgrimadon.

La libro estas bele ilustrita per multaj desegna oj kaj bildoj antikvaj, de la 12a kaj 13a jarcentoj.

Matilde Asensi

Naski is en Alakanto kaj studis urnalismen en la A tonoma Universitato de Barcelono. Dum tri jaroj i laboris en la inform-servo de Radio Alakanto. Poste i rolis kiel responsulino de la loka kaj provinca informado de RNE (Landa Radio de Hispanio) kaj samtempe kiel urnalistino de pluraj inform-medioj. En 1999 i publikigis sian unuan novelon: *La sukcesa salono*, kun traduko al diversaj lingvoj. Sekvis poste aliaj noveloj *Iacobus* (2000), *La Lasta Kationo* (2001), *La perdita origino* (2003), *Peregrinatio* (2004), *io sub laielo* (2006), *Firma tero* (2007), *Ven o en Seviljo* (2010)... i ricevis plurajn literaturajn premiojn,

Esperanto kaj tradukado

Esperanto kaj tradukado: utopio kaj reala o

Dum la lerno-jaro 2004-2005, en la Soria sidejo de la Universitato de Valladolid, en ties Fakultato pri Tradukado kaj Interpretado, subgvide de ĉefinstruisto Juan Miguel Zaradona, estis iu kurso je doktoreco, en la hispana lingvo, titolita *Esperanto y traducción: utopía y realidad* (Esperanto kaj tradukado: utopio kaj reala o). Prologante la enkomputerigitan dokumenton kiu prezentas la materialojn de tiu kurso, J. M. Zaradona sin difinas kiel akademia responsulo sed ne ĉefrolulo de la aran o.

La kurso estis destinita al ne-esperantistaj licenciuloj kaj ĉia celo estis diskonigi inter tiuspeca publiko informon pri la ekzistado de la internacia lingvo Esperanto kaj ties ta ĝeco por la solvo de la lingva problemo de la mondo. La ĉatesto de profesoro Zaradona en sia prologo, estis granda la ĉeestantaro de tiu kurso kaj anka la intereso kiun ĉi dedi is al la afero.

La kurso disvolvi is ekde decembro 2004 ĉis junio 2005 kaj krom la lecionoj gviditaj de J.M. Zaradona, estis anka prelegoj fare de kelkaj fakuloj de Esperanto: Rodrigo Portela, Pedro Garrote, Rafaela Urueña, Jorge Camacho... Se jam dekomence estis inter la partoprenantoj granda intereso pri la temo, la disvolvi o de la kurso e pli intensi is tiu intereso kaj tio respeguli is en la laboroj pri la temo realigitaj de la kursanoj mem is la konkreti o en eseoj a esplor-labora o, dokumentita, centrita, organizita, proponita, subtenita kaj defendita anta la eblaj legantoj de tiuj materialoj. Kaj por ke la afero ne restu nekonata de eblaj interesitoj pri Esperanto oni decidis registri, en la menciita komputerdosiero, ne nur la pripensojn de la prelegintaj ĝeesperantistoj sed anka la malkovrojn de la gestudentoj de la kurso.

María Rafaela Urueña.- La rolo de Esperanto en la defendo de la lingva diverseco

En sia prelego, Doktorino Urueña komencas atentigante pri la fakto ke ĉis nun en la mondo oni zorgis nenion pri la solvo de la lingva problemo. Dum oni multe temas pri la neceso de nova internacia ordo en la ekonomio —pri kio, tamen, oni solvis nenion— kaj pri la tutmondi o kaj ties sekvoj, tamen en la lingva tereno onu nur iomete okupi is pri la afero de la minoritataj kaj la subdan eraj etnia lingvoj, sed tute ne pri la neceso de lingvo internacia.

Nuntempe oni atentas pri la distingo inter la vertikala kaj la horizontala komunikad-formoj. Oni estas superante la etapon de la vertikala informado fare de la regantaroj kaj la transnaciaj entreprenoj pere de presaro, radio, kino, televido... kiuj kondamnas la publikon al la rolo de nuraj ricevantoj, kaj aperis kaj ĝenerali is la uzado de pli potencaj teknikaj medioj de komunikado kiaj la video, teleteksto, Interreto... kiuj kune kun la potenciigo de la eblecoj pri telefonado permesas alitipan komunikadon por la horizontala interkomunikado de la homaro. En tiu kunteksto oni komencas temi pri la rajto je komunikado kaj eblas enkadrigi tiun rajton apud la ceteraj homaj rajtoj.

Sekve la prelegantino montris kiom dan era povas esti la tutmondi o en la komunikado por la transdonado, de unu al alia generacio, de la konoj, spertoj kaj interpretadoj pri la mondo far iu kulturo se ties plej baza elemento de komunikado, la lingvo, estas agresata kaj neniigata de la superregantaj kulturo kaj lingvo. Tial oni devas zorgi pri ĉiuj lingvoj konsiderante la lingvon kiel iun homan rajton kaj kulturan hereda on. ĉi enkadri as inter la homaj rajtoj ne individuaj sed kolektivaj.

Post fari historian trarigardon de la konataj kazoj de superregado kaj trudo de iu lingvo super aliaj, la prelegantino analizis pli detale la nuntempa kazo de supereco de la angla lingvo en la internacia rilatoj.

Fine ĉi analizis kiamaniere la diversaj le o-sistemoj alfrontis tiun defion de la epoko, kiam la alte evoluanta teknologio ebligis ĉian interkomunikadon, je tutmonda skalo, por kiu, tamen, oni ne trafe prikonsideris la lingvan instrumenton, priskribis la rolon de Esperanto en la Nova Monda Ordo pri Informado kaj Komunikado kaj finis informante pri la entreprenitaj planoj kaj projektoj por uzado de Esperanto en la Eropa Unio.

En la sama unua labor-tago de la kurso estis kromaj tri prelegoj au intervenoj, nome, tiu Luis Hernández pri la temo: *Esperanto, baza elemento por la universala kulturo*, tiu de Pedro Garrote, kun la temo: *Historio de la naski o de Esperanto. Vivo de Zamenhof kaj unuaj paŭzoj de lia idealo en Hispanio*. Kaj tiu de Juan Miguel Zarandona, titolita: *La ĵurnalo "La Vanguardia" kaj la Universala Kongreso de Esperanto de la jaro 1909 en Barcelono: postjarcenta kroniko de iu kroniko*.

Iuj tri menciitaj laboraj oĝoj havas kiel komunan trajton la fakton ke ili pritemas iun aspekton de la historio de Esperanto kaj la Esperanta Movado. Tiu de Luis Hernández pritraktas la esperantan literaturon mondscale kaj en nia lando, ekde la apero de la lingvo internacia. En tiu eseo oni atentigas ankaŭ pri la is nun malgranda influo de Esperanto en la universitataj kaj akademijaj medioj de la mondo.

La prelego de Pedro Garrote estis dediĉita al la biografio de Zamenhof, la historio de Esperanto kaj de la unua etapo de la E-movado, kun speciala atento al la komencoj kaj enradikiĝo de la esperantista afero en nia lando. La temo estis prezentata kun la konvena informo por la publiko al kiu estis destinata, t.e. kleraj personoj kiuj, tamen, estis konintaj nenion pri la internacia lingvo kaj ties historio kaj movado.

Juan Miguel Zarandona dediĉis sian atenton al la jaro 1909, tre grava por la hispana esperantismo. Tiujare okazis en Barcelono la 5a Universala Kongreso de Esperanto kun la eesto de la la kreinto de la internacia lingvo, Lazaro Ludoviko Zamenhof. La labora oĝo de S-ro. Zarandona faras traprezentadon de tiu evento pere de la enhavo de artikoloj pri la temo, publikigitaj tagon post tago fare de iu grava ĵurnalo de la kongresa urbo.

DUA LABOR-TAGO

Luis Eduardo BERDOR REMÓN, Sabino Pelegrín: iu modelo de esperantisto.

Jesús BOZAL ALFARO, Hispana kaj hispanamerika literaturo en Esperanto. *La estrella verde*. Manuel García Sesma.

Ángela BLUM SAN JUAN, eesto de Esperanto en la kina mondo. La kazo de *La ciudad quemada* kaj *El gran dictador*.

Rosario CASAS GONZÁLEZ, Esperanto: la fina venko.

Rebeca FERNÁNDEZ RODRÍGUEZ, La traduktologia penso de Lazaro Zamenhof.

Beatriz GARCÍA DELGADO, Esperanto: favoraj kaj malfavoraj argumentoj.

Javier MARTÍNEZ ROMERA, Esperanto kaj kino.

María PASCUAL CABRERIZO, La Esperanta leksikono. Etimologio.

Susana PASCUAL CABRERIZO, La Esperanta literaturo.

Cristina SÁNCHEZ BARBERO, La historio de Esperanto en Interreto.

La materialoj de la dua labor-tago de la kurseto estis intervenoj kaj labora oĵ de la gestudentoj. Luis Eduardo Berdor Remón elektis kiel temo la biografion de esperantisto kiun li konis persone. Tralegante la raporton kiun li faras pri Sabino Pelegrín, nuntempa esperantisto de nia lando, iu konanto de la hispana esperantista movado kaj la cirkonstancoj en kiuj ĝi disvolvi as povas rekoni en tiu biografio tipan portreton de plejparto el la aktivuloj kiuj penas en nia lando por diskonigi kaj disvastigi la internacian lingvon.

Jesús Bozal Alfaro, de la Lernejo pri lingvoj, de Sorio, emfazas la gravecon de la ekzistado de multaj kaj bonkvalitaj traduka oĵ por pravigi la utilecon de Esperanto kaj kontribui al ĝi ties disvastigado. Li speciale atentigas pri tiuj traduka oĵ el hispanlingvaj verkistoj: Lorca, Cervantes, Machado, Miguel Hernández, Gabriel Celaya, Bécquer, Neruda... Interesa por ni estas tio ke inter la verkaro tradukita el la hispana lingvo al Esperanto, tiu lingvo-fakulo mencias la traduka on ASTURA BUKEDO eldonita de nia Astura E-Asocio. Inter la verkoj kiujn li mencias li dedi as specialan atenton al tiu titolita LA ESTRELLA VERDE, de Manuel García Sesma, sentimentala rakonto de hispanaj ekzilitaj geesperantistoj.

Ángela Blum San Juan raportis pri la temo: eesto de Esperanto en la kina mondo. La kazo de *La ciudad quemada* kaj *El gran dictador*. En tiu artikolo oni esploras la rilaton inter Esperanto kaj la kino. La eesto de la internacia lingvo en la kina mondo prezentas diversajn formojn kaj la artikolo iomete pritemas ĝiajn.: filmoj originale faritaj en Esperanto, filmoj en kiuj aperas tiu lingvo, filmoj subtekstigitaj en Esperanto... kaj speciale pritemas la kazo de la filmoj *La bruligita urbo* kaj *La granda diktatoro*. Post priksideri tiujn kaj aliajn filmojn -entute ne multaj- kaj ties rilato kun Esperanto, la a torino konkludas dirante ke plejparto en la filmaro en Esperanto konsistas en dokument-filmoj kaj oni ne

povas aliri al ili tra la ordinaraj komercaj kanaloj. La arta kino en Esperanto konsistas en malmultaj filmoj kaj kurt-da raj filmoj, anka ĝi malfacile troveblaj.

La artikolon de Rosario Casas González, titolita: **Esperanto: la fina venko**, ni estimis konvena traduki ĝin al Esperanto kaj aparte publikigi ĝin en ĝi tiu numero de la revuo (*vidu pa on 43an*).

Rebeca Fernández Rodríguez verkis tiun eseon titolitan: **La traduktologia penso de Lazaro Zamenhof**. La tezo kiun prezentas la a torino estas tiu ke D-ro. L. L. Zamenhof profunde pripensis la viv-kapablon je tradukado de la lingvo kiun li kreis. La lingvo firme staris sur la verkoj kiuj konstituas la **Fundamento de Esperanto**. Tiuj verkoj estas: la **Plena Gramatiko**, la **Ekzercaro** kaj la **Universala Vortaro**. Zamenhof insistis pri la neebleco enkonduki modifojn en la **Fundamento de Esperanto**. Tiamaniere li certigis ke la lingvo povu evolui senriske. Li donis flekseblan strukturon al Esperanto kiu ebligis la kreadon de novaj formoj sed ene de la skemo kiu garantias la unuecon kaj nevariecon de la lingvo. La tradukado ĝi is elemento kiu ebligis la poluradon kaj perfektigon de la lingvo. Li mem tradukis multajn verkojn de la internacia literaturo: Biblio, teatra oĵ de Moliere, verkoj de Goethe, de Heinrich Heine, fabeloj de Andersen, kaj multaj aliaj. La a torino de ĝi artikolo substrekas la rilaton inter la juda deveno de Zamenhof kaj lia intereso kaj pasio por la ellaborado de internacia lingvo kiu utilu por la tuta homaro kaj kontribuu al la paco inter la popoloj.

Alia labora o de la partoprenintoj en la kurso estas la eseo titolita: **Esperanto: favoraj kaj malfavoraj argumentoj**. Ĝia a torino estis Beatriz García Delgado. La eseo esence centri as en la argumentoj tradicie uzitaj por defendi Esperanton kaj tiuj uzitaj por kritiki ĝin. Ĝi atentigas anka ĝi pri la personoj kaj organiza oĵ kiuj defendas kaj tiuj kiuj atakas Esperanton. Temante pri tiuj personoj kaj homaj kolektivoj la verkistino priskribas la komunajn karakterajn oĵn de amba hom-tipoj. Ĝi asertas ke la informo por ellabori tiun labora on estis elprenita eĉ -kvankam ne ekskluzive- el la Interreto. Kompreneble, la argumentoj favoraj internacia lingvo estas bone konataj en niaj esperantistaj medioj. Malpli konata de ni estas la listo, kiun la artikolo provizas, de la institucioj kaj gravaj personoj favoraj al la disvastigado de Esperanto.

Rilate al la argumentoj kaj kritikoj kontraŭ la internacia lingvo oni konstatas ke ili ne estas tute nekonataj de ni ar ni, la geesperantistoj, estas partoprenantoj en la polemiko inter ambaŭ pozicioj kaj multfoje devis alfronti tiujn malfavorajn argumentojn. Sed, inter la grupoj kaj hom-tipoj kiuj kontraŭstaras nian idealon ne estas strange ke inter ili estas kolektivoj kiuj pozicias sin ĉefe kontraŭ la homfavoraj idealoj de la esperantismo: rasistoj, ovinistoj, superregantaj ekspluatantaj soci-klasoj, tutmonda superreganta potenco... kaj ĉefe, estas inter la kontraŭstarantoj personoj kiuj ne konas Esperanton, personoj kiuj kritikis, sen baza kono, aferojn kiujn ili ne konas.

Javier Martínez Romera pritraktis la temon: **Esperanto kaj kino**. La laboro estas dediĉita al tio kion

li aŭtoras nomas “la malfacila rilato inter Esperanto kaj la kino”. Same kiel alia kursano kiu pristudis ĉi tiun temon, ankaŭ Javier Martínez konstatis ke estis malfacila la produktado de filmoj kun esperantista enhavo. Sed ĉi tiu signalas tion kion li konsideras iu kialo de tiu manko: li diras ke la malabundeco de esperantaj filmoj eksplikblas pro la geografia dislokigo de la membraro de malgranda kolektivo kia estas la tutmonda esperantistaro. Inter la filmoj, kiujn li citas, kiuj iamaniere rilatas al la internacia lingvo, estas iuj jam menciitaj en la eseo de Ángela Blum, sed estas aliaj ne menciitaj tie.

Angoroj kaj *Incubus* estas du filmoj tute parolataj en Esperanto. En la usona filmo *Road to Singapore* Esperanto estas uzata kiel ekzota elemento por la kantado de la indiĝenoj de iu Pacifika insulo. En aliaj filmoj la uzo de Esperanto respondas al aliaj postuloj, ekzemple, en *La granda diktatoro* estis por ne kompromiti la neŭtralitecon de Usono en la Dua Mondmilito en la epoko de la filmado. Sed oni uzas la internacian lingvon ĉefe en sciencfikciaj filmoj.

María Pascual Cabrerizo prilaboris la temon: **La Esperanta leksikono: etimologio**. La celo de tiu laboro estis esplori la radikojn el kiuj formiĝis la Esperantaj vortoj kaj tiele analizi la ŝtaton de la diversaj idiomoj en la origino de la internacia lingvo. Sed por tiu studo la aŭtoro de ĉi tiu artikolo prenis kiel specimeno serion de cent vortoj komenciĝantaj per la litero *m*. Ĉi tiu notis ke Zamenhof kreis la Esperantan leksikonon post konsultado de diversaj lingvoj kaj identigi la komunajn radikojn kiuj igis iujn vortojn kompreneblaj en multaj idiomoj, ĉefe la neolatinaj, slavaj kaj germanaj.

La literaturo en Esperanto estas la temo elektita de Susana Pascual Cabrerizo. La celo de tiu studo estis registri la plej gravajn aspektojn de la historio de la literaturo en la internacia lingvo, la plej elstarajn aŭtorojn kaj ties ĉefajn karakterojn. Susana same atentis pri la originalaj verkoj en Esperanto kiel pri la tradukita literaturo al tiu lingvo. Ŝi asertas ke la literaturo en Esperanto, same kiel tiu de aliaj lingvoj, ne havas nur iun celon artan sed ankaŭ propagandan, t. e. de propagando de la ideoj kiujn oni diskonigas per la universala lingvo kaj ankaŭ de propagando de Esperanto mem. En la eseo oni priskribas sufiĉe detale la diversajn etapojn de la literaturo en esperanto kaj ties ĉefajn aŭtorojn kaj karakterojn.

La lasta kontribuaĵo de la gekursanoj estas la artikolo de Cristina Sánchez Barbero, titolita: **La historio de Esperanto en Interreto**. La aŭtoro alte taksas la valoron kaj utilecon de Interreto por la diskonigo de iuj aferoj kaj la manieron kiel tiu interkomunikilo favoras la disvastigadon de la internacia lingvo. Estas en la monda reto milionoj da paĝoj en, per kaj pri Esperanto. En la epoko kiam tiu artikolo estis verkita troviĝis en la reto proksimume 20 milionoj da paĝoj pri Esperanto, ĉi hodiaŭ tiu nombro plialtiĝis al pli ol 52 milionoj.

La lasta akto de la kurso estis nova prelego de Juan Miguel Zarandona. La titolo de la konferenco estis: **Ĉu povas Esperanto krei ian neatenditan danĝeron? La distopika vizio de Robert Hugh Benson (1871-1914)**. La preleganto pritemis la verkon *La Mastro de la Mondo* de Robert Hugh Benson, brita anglikana pastro konvertita al la katolikismo. En tiu verko oni prezentas estontecan mondon, totalisman, en kiu oni parolas Esperanton. En la novelo de Benson Esperanto estas prezentata kiel ilo de satana sistemo serve de la Antikristo.

La preleganto, post sin demandi ĉu estas iu averto pri danĝero je distopika (kontraŭ-utopia) evoluo de la homa historio en kiu Esperanto ludus la malfeliĝan rolon antaŭviditan de Benson, respondas ke li estas certa ke ne eblas ke tio okazu. La kialo, estas en Esperanto iu interna sekreto, malfacile eksplikbla, kiu protektas ĝin el iu troigo, eksceso aŭ malrespondeco. Unu jarcento post la timiga antaŭsento de Benson, Esperanto daŭre estas la nobla idealo kiu estis ĉiam ekde ĝia naskiĝo.

ESPERANTO

la fina venko

E-traduko de la hispanlingva artikolo de Rosario Casas González, el la Universitato de Valladolid

1. Enkonduko

La vorto estas la plej uzata formo de homa esprimo. Tamen, iu el la plej uraj problemoj por la socioj de la 20a jarcento estas tiu de la interkomunikado. Multenombraj proponoj, kiujn oni formulis por ĝi solvi. Esperanto povas esti konsiderata unu el tiuj eblaj respondoj.

El la pli ol kvincent malsamaj lingvoj kiujn oni skizis la longe de la historio, Esperanto estas la sola kiun oni paroladas nuntempe en la tuta mondo.

De diakrona vidpunkto, temas pri lingvo inventita kun la celo servi kiel komunikilo por la tuta mondo. De sinkrona vidpunkto, ĝi estas vivanta lingvo, parolata de malplimulto dislokita tra la tuta mondo.

Esperanto estis kreita en la jaro 1887 far la Doktoro Lazaro Ludoviko Zamenhof, iu juda okulkuracisto loanta en tiu parto de Polio okupita de Rusio. Zamenhof konceptis Esperanton kiel internacian kaj ne tralan lingvon (sen ĝia ajna ligo al iu konkreta etno aŭ nacio). Lia celo estis disvolvigi kaj uzadi ĝian la regulan lingvon facile lerneblan. Li pretendis ke ĝi estu akceptata kiel internacia kaj helpa lingvo por ĉiuj landoj, kiuj, kompreneble, plukonservus siajn proprajn lingvojn. Temis pri iu projekto de planita lingvo.

Zamenhof esperis el ĝiaj penoj pli ol iun simplan praktikan utilon. Jam de lia infana aĝo afekciis lin la senesaj sangaj konfliktoj okazantaj inter la diversaj etnaj kaj lingvaj grupoj de lia naskiurbo: Bjalistoko (nordeoste de la nuna Polio). Ne trala lingvo, apartenanta al ĉiuj egale, konsistigus gravan elementon de politika repaciĝo.

2. Esperanto, vivanta lingvo

La unua kaj sufiĉe grava venko de Esperanto okazis kiam ĝi iĝis vivanta lingvo. Ĝia uzado en iu reala lingva komunumo pruvis sian praktikan utilon kaj sian evoluokapablon, ĉar temas pri lingvo kun granda vivo-forto, kapabla asimili novajn vortojn el aliaj idiomoj. La Esperanta terminaro senese pliriĝas kaj evoluas celante respeguli la ŝanĝojn de la moderna mondo.

La ĉefa stimulo de la pioniroj en la disvastigado de Esperanto estis la ideo ke se ĉiuj loantoj de la

planeto sukcesus rekte interkomuniki ĝin, sen perantoj, oni metus finon al ĉiuj militoj.

Dum la dua duono de la 19a jarcento, la mondo spertis iun teknologian revolucion. Tiam la esperantistoj nomis *finan venkon* la esperitan estontecon kiam la tuta mondo parolus Esperante. De tiam pasis kvar generacioj kaj nur tre malmultaj konservas tian esperon.

Estas malnova kutimo de la homaj estaĵoj malaprezigi ion dekomence kaj poste serĉi la kialojn kiuj pravigus tion. La argumentoj kontraŭ Esperanto estas multenombraj, multaj el ili respondas al propagandaj argumentoj troigitaj fare de kelkaj esperantistoj. Ĉiuj misfamigantoj argumentas ĝian supozitan artefaritecon, mankon je viveco aŭ de esprim-forto, maleblecon je tutmonda enkonduki ĝin, la naivecon de ĉiuj adeptoj kiuj konceptus la lingvon kiel rimedon por atingi mondpacon, ĝian utiligadon kiel rimedo por sukcesi superregi la mondon per la malaperigo de ĉiuj ceteraj lingvoj kaj ĉiuj diferencoj inter kulturoj, aŭ ĉefe pri ĝia hipoteza utiligado kiel sekreta kodo, ĉar multaj esperantistoj pereis en Ĝenerala milito.

3. Esperanto, ne celo sed ilo

La ĉefa baro kiun Esperanto renkontas en sia vojo ne estas ĝia malfacileco, sed la ĝenerala rezisto al tio ke ĝi iĝu internacia lingvo. Ĝiam kiam komunumoj kun malsamaj lingvoj havis longduran kontakton, normale estis ĝi *lingua franca*. Tamen, la dominado de ĉiuj lingvoj en la internaciaj rilatoj ne baziĝas, kiel ofte oni pensas, nek sur la nombro da parolantoj nek sur ĉiuj ecoj, sed ĉefe baziĝas sur la ekonomia kaj politika hegemonio en la mondo de la landoj kie oni parolas tiujn lingvojn.

La internacia uzado de ĉiuj naciaj lingvoj distordas la kulturajn interanajn kaj la informfluon. La nuntempa dominado de la angla estas iu fundamenta faktoro en la konkero de la tutmondaj merkatoj fare de la produktaĵoj de la usona kulturo. La lingvaj interrilatoj ĝiam estas trudrilatoj de la forta sur la malforta. Ne trala lingvo facile lernebla povus starigi ĝian ekvilibron kaj permesus anstataŭigi ĝin per egalecaj interrilatoj kiuj favorus al la minoritata lingvoj kaj, do, la plej malfortaj.

Esperanto ne konstituas nur iun lingvan instrumenton de inter an o, sed anka reprezentas la celadon de la egaleco. Esperanto povus permesi la komprenon inter la grandaj sociaj grupoj de iuj landoj preter la lingvaj kaj politikaj baroj, sen neceso je perantoj kaj kun senlima enhavo.

Kvankam Esperanto ne estus la panaceo kontra la konfliktoj kaj la militoj, i, jes ja, povus, iukaze, i i helpilo por la demokratia solvo de konfliktoj internaciskale kaj rimedo por la egalrajteco en la interkomunikado.

4. Esperanto en la socio de la informado

La an o okazintaj fine de la 20a jarcento da re multobligas la realon de granda socia efiko kompareblaj al tiuj de la Franca Revolucio kaj de la presarto de Gutenbergo, kies resonado similas al la Kopernika Revolucio en la historio de la homaro.

La teknologia kaj socia transformado da re akcelas kaj trudas la disvolvigon de la kono. Nuntempe, la kono de la homaro duoblas iu kvarajaro, kaj oni kalkulas ke en la jaro 2010 i duoblos iu 37a tago.

La mezuro ke multoblas la kono, pligrandigos la sciencaj kaj teknikaj terminoj, aperante tiele defioj por la terminologiistoj kiuj demaras la lingvojn.

La lingvoj estas la nepre necesaj iloj por transporti kaj disvastigi la akiritan konon de generacio al generacio far la homoj. La kreado de la parolataj a skribitaj vortoj, normigitaj por la interkomunikado estas iu el la plej gravaj inventoj de la homaro.

La organizado de konferencoj, sciencaj kolokvoj a seminarioj eblas dank' al la uzado de la lingvoj, kaj estas anka la ekzisto de la lingvoj tio kio ebligas la disvolvigon de la scienco kaj la teknologio, la esplorado de la historio, sociologio, la praktika aplikado de la scienco a la literaturo kun la celo plibonigi la socion.

La transsendilo de la specialigita informo estas la Terminologio, tiucele estas nepre necesa ke la lingvoj eestu en iuj terenoj de la socia vivo, atentante pri la neceso je komunikado.

5. Esperanto kaj terminologio

La la defino provizita de la interreta enciklopedio Vikipedio, terminologio signifas: "iu specialigita vortkolekto de iu fakado de iuj ajn okupo al kiu iuj ajn grupo dedi as signifan parton de sia vivo". Foje tiu termino estas nomata slango.

La teknika terminologio evoluas pro la neceso de la fakuloj de iu afero interkomuniki i kun iusteco kaj rapideco, kaj pro tio i estas nepre necesa kaj dezirinda. i tio permesas al la fakuloj interkomuniki i sen la neceso detale priskribi iun

koncepton. Sed foje i efikas malfavore ekskludante tiujn kiuj superregas la specialigitan argonon de tiu grupo. i tio povas okazigi malfacila ojn kiam, ekzemple, iu paciento ne kapablas sekvi la diskutadon de la kuracistoj kaj pro tio li ne povas kompreni sian propran sanstaton a kuracad-procezon. Tio okazigas problemojn anka kiam fakuloj de malsamaj sed interrilatigitaj aferoj uzas malsamajn fakterminarojn kaj tiele ili ne povas kompreni alies laboron. Ekzemple, ekzistas iu duobligita disvolvi o inter la psikologio pri la sciado kaj la interagado homo-komputilo, parte tiuka ze .

La procedoj por la demarado de la lingvoj estas:

Inform-storado.

Datum-tenado kaj ricevo de novaj datumoj.

Renovigo kaj modifo de la datumoj se necese.

Normigo de la terminoj.

Distribui la terminologiajn kolektojn, en formo de vortaroj, glosaroj, unuligvaj a plur-lingvaj leksikaroj...

La eneralaj procedoj estas: lokalizi terminologian informon; organizi in; transigi kaj uzi la terminologia ojn. En Esperanto, la eneralaj vortkolektoj devenas proksimume 75 procente el la latina lingvo kaj romidaj lingvoj, 20 procente devenas el germanaj lingvoj kaj la cetero el slavaj lingvoj, kiel la rusa kaj la pola, influoj kiuj evidenti as efe en ia sintakso kaj ia morfologio.

La vortoj, kiujn oni prenis, estis elektitaj tiamaniere ke ili estu kiel eble plej rekoneblaj, kiel en la kazo de la vorto "radio", kiu, kvankam i estas latina, estas internacie uzata. Esperanto estas fonetika, i iam estas prononcata la la skribo, ne havas mutajn literojn, nek esceptojn.

Nuntempe Esperanto estas lingvo tute disvolvita. Komence i havis irka 1.000 radikojn, el kiuj eblis formi 10.000 a 12.000 vortojn. Nuntempe la vortaroj de Esperanto ofte enhavas inter 15.000 kaj 20.000 radikojn, el kiuj oni povas formi centmilojn da vortoj, kaj la lingvo da re evoluas: iu Akademio de Esperanto, kies celo estas defendi kaj kontroli la disvolvigon kaj naturan evoluon de la Esperanta idiomo, la la kriterioj de la "Fundamento" de la lingvo, difinitaj de ia iniciatinto, L. L. Zamenhof, kontrolas la nuntempajn tendencojn. La longe de la tempo, la lingvo estis uzata, fakte, por iuj ajn imagebla afero, iuj el ili polemikaj a problemaj. Esperanto e estis malpermesita, kaj ties parolantoj persekutitaj, tiel fare de Stalino, kiu akuzis in esti lingvo de "kosmopolitoj", kiel de Hitlero, ar i estis lingvo de judoj. (Zamenhof, la kreinto de la lingvo, estis judo). Dank' al ia uzado en malgrandaj kolektivoj, efe en la sino de multaj familioj kiuj prezervas

kaj subtenas in, ekzistas nuntempe irka milo da personoj kies gepatra lingvo estas Esperanto.

Inter la organiza oĝoj de Esperanto-parolantoj orientitaj al la profesiaj kontaktoj kaj specialaj interesoĝoj estas tiuj de kuracistoj, verkistoj, fervojistoj, sciencistoj, muzikistoj kaj multaj aliaj. Ofte ili disponas je propraj presorganoj, ili organizas konferencojn kaj kunlaboras en la disvolvigo de la lingvo por ilia faka uzado. Ekzemple, la Internacia Akademio de Sciencoj de San-Marino ebligas kunlaboradon je universitata nivelo.

Regule aperas originalaj publikiga oĝoj kaj traduka oĝoj en terenoj kiel astronomio, informadiko, botaniko, entomologio, emio, juro kaj filozofio. Same, ekzistas organiza oĝoj por grupoj kun specifaj interesoĝoj, kiel tiuj de la blinduloj, la grupoj de pioniroj aĝ akludistoj. TEJO, la junula sekcio de UEA, organizas oftajn internaciajn kunsidojn kaj eldonas siajn proprajn gazetojn. Ekzistas ankaŝ asocioj kies membroj estas budistoj, intoistoj, katolikoj, kvakeroj, protestantoj, mormonoj kaj baĝhaanoj, ekzistas ankaŝ asocioj de ateistos kaj librepensuloj, kaj multenombraj grupoj de aktivistoj en la socia tereno de diversaj tendencoj kiuj uzas Esperanton kiel ilo de interkomunikado.

En la 20aj jaroj, Eugen Wüster publikigis ampleksan vortaron konatan kiel Enciklopedia Vortaro Esperanta-Germana, en kiu la leksikografio de Esperanto akiris ian prestiĝon kaj starigis la bazon de la terminologia laboro en Esperanto. Same, ekzistas iu Terminologia gvidilo, kies enhavo temas pri la principoj de la teknika vortkolekto Esperanta.

Kvankam origine Esperanto estas artefarita, la mezure ke ĝi estas ĝenerala lingvo ĝi malligi ĝis el la leksikografia normo rezulte de sia ekspansio kaj sia propra parolant-komunumo. La Esperanto-parolantoj el malsamaj landoj kontaktas pere de ĝurnaloj, literaturo, radio, kaj lasttempe, pere de Interreto. Tamen, la teknika terminaro de Esperanto postulas iun terminologian laboron similan al tiu de iu ajn alia lingvo, ĝar Esperanto multe pli estis uzita kiel lingvo de fikcio kaj popola presaro ol kiel lingvo de fakeco, kaj pro tio ĝe nuntempe estas malgranda la disvolvo de multaj fakaj terenoj.

6. Esperanto, Faka lingva o

Nuntempe Interreto povas esti konsiderata kiel la plej fekunda fonto de informo pri Esperanto. Baza instrumento en ĝia disvastigado samkiel en la interkomunikado de multenombraj ĝeesperantistoj, tiel ĝe ĝenerala kiel specialigita nivelo.

Pere de la reto de retoj eblas aliri al multaj vortaroj specialigitaj en la plej diversaj fakoj senpage. Jen sekvas ekzemplo: Kvankam la ekzistanta dokumentaro tute ne abundas, oni montras sekve kel-

kajn kazojn en kiuj Esperanto aperas kiel instrumento de specialigita scio:

GEOGRAFIO

En la sekva vortaro oni montras ekzemplon de kelkaj landoj en Esperanto, ĝiaj nomoj, ĝe furboj kaj lingvoj kiujn oni parolas en ili:

<http://www.bertilow.com/lanlin/notoj.html#ES>

Alĝerio

- o Alĝerio - Alĝero
- o [Al-Jazā'ir] - [Al-Jazā'ir]
- o **Araba - Berbera**

Liberio

- o Liberio - Monrovia
- o *Liberia - Monrovia*
- o **Angla** - ...

Hispanujo

- o Hispanujo - Madrido
- o *España - Madrid*
- o **Hispana - Kataluna, Galega, Eüska, Okcitana**

TEKNOLOGIO

La sekva vortaro enhavas ekzemplon de kelkaj terminoj rilate al la teknologio kune kun ties koncerna traduko en la angla.

(El la vortaro:

<http://www.bertilow.com/roko/r.html>)

radio = radio 1. Sendado de sono per elektromagnetaj ondoj (= radiofonio).

2. Ilo por ricevi kaj auskulti radian elsendon (= radiaparato, radiofono).

registri = to record Per ĝia tekniko konservi ekz. sonon. Vidu surbendigi, surdiskigi.

regstango = joystick Stang(et)o, kies movo regas diversajn funkciojn de aparato, ekz. Sintezilo. Vidu regilo.

INFORMADIKO

La sekva vortaro konsistas el 2612 terminoj, inkludante bazajn nociojn de teorio pri komputado aĝ programado, pri kiuj oni provizas detalan difinon: (El la informadika vortaro:

<http://www.iis.nsk.su/persons/pok/Eo/KomPLeks/html/DEFAULT.html>)

SOCIAJ SCIENCIOJ

La sekva vortaro konsistas en iu enciklopedio je malgranda skalo. ĝi enhavas terminojn artajn, humanismajn, sciencajn kaj historiajn inter aliaj, krom ligilojn ekde la propraj definoj al aliaj terminoj. (El la vortaro de sociaj sciencoj:

PRAHISTORIO

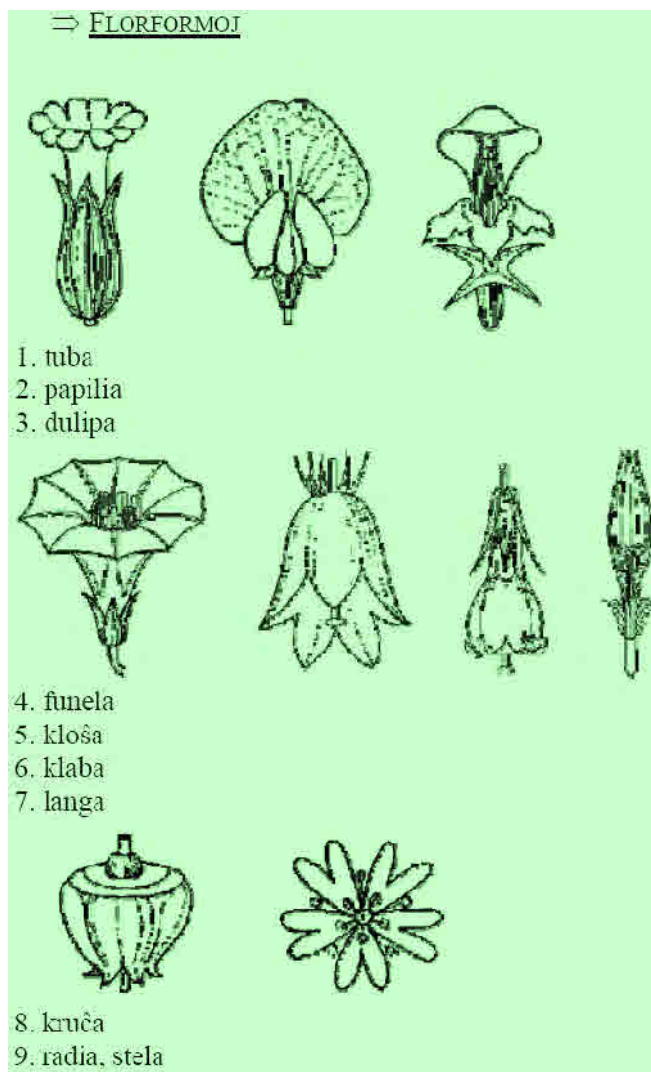
1. Parto de la historio, kiu ne postlasis skribitajn dokumentojn.
2. Scienco, kiu studas partojn de historio sen skribitaj atestoj, precipe helpe de arkeologio.

GALAKSIO

1. Iu el la grandaj stelamasoj, kiuj konsistigas la unuojn de la universo: la Lakta Vojo estas nur unu galaksio inter miliardoj da galaksioj, kiuj ekzistas tra la kosmo; la homaro loĝas sur etete malgranda rokro aŭ planedo (Tero) de tiu galaksio [1]; la kolosaj skaloj de la galaksioj [2]. usonaj astronomoj malkovris ke du konataj planedsistemoj ekster nia galaksio havas ne po nur unu sed po du planedojn [3].
2. (evitinde) la Lakta Vojo

BOTANIKO

Sed, sendube, la plej kompleta Esperanta vortaro el ĉiuj konsultitaj estas tiu specialigita en Botaniko. La kap-vortoj aperas tute en Esperanto konsiderante ĉu ili apartenas al la tipologio de la floroj, folioj, tigo aŭ fruktoj.

7. Esperanto, Lante sed firm-pa e

La antaŭa enirado de Esperanto en la plej usa historio estis rimarkinda. Tamen, restas ankoraŭ longan trairendan vojon, multaj terenoj por malkovri kaj esplori en la serĉado de la esperantista ekvivalento. Tre pena laborado kiu postulas grandan energion kaj kiu, laŭ opinio de multaj, estas kvazaŭ anekdoto, ne pro manko de profundeco, sed pro manko de praktika disvolvigo. Ĉi tiuj asertoj ne bremsas iun lingvon kiu supervivis la maron dum preskaŭ unu jarcento kaj duono, ili nur malhelpas ĉian lantan sed firman paŝadon.

Esperanto ŝuas nuntempe la stimulon de mondo deziranta favorigi kaj doni ancon al la plej malfortaj, kun iu rimedo faciliganta kaj diskoniganta kia estas Interreto, kaj, efefe, kun la konvinko de la geesperantistoj, pri tio ke, eĉ se multaj baroj oni renkontis, ili ne esis en sia obstino diskonigi iun ne tralan lingvon, sen iu ajn doligeo kaj samtempe plurala, kiu povus utili kiel ilo antaŭ internaciaj konfliktoj. Iu rimedo kiu en la lingva tereno faciligus la lernadon kaj asimiladon de la fakaj slangoj, kaj kies objektivcon estus necese profiti estante la celo kiun la terminologio ĉiam intencis atingi.

Delikata vango-frapo de Brazilo al la mondo

Deklaracio de Chico Buarque Ministro pri Instruado de Brazilo

Ne okazas iutage tio ke iu brazilano donas oportunan kaj tre delikatan vango-frapon al la usonanoj.

Dum debato en iu usona universitato, oni demandis al eksguberniestro de la Federala Distrikto de Brazilo kaj nuna Ministro pri Instruado de tiu lando, CRISTOVÃO CHICO BUARQUE, kion li opinias pri la internaciigo de la Amazonio. Iu usonano en la Unui intaj Nacioj enkondukis sian demandon, dirante ke li estis esperante la respondon de humanisto kaj ne de brazilano.

Jen la respondo de Sinjoro Cristóvão Buarque:

Verdire, kiel brazilano, mi povus nur pozicii i kontraŭ la internaciigo de la Amazonio. E se niaj registaroj ne zorgas la dece tiun rian, tamen ĝi apartenas al ni.

Kiel humanisto, estante sentema pri la risko je klimata degrado kiun la Amazonio suferas, mi povas imagi ĝian internaciigon, kiel ankaŭ ties de ĉio cetera, kio tre gravas por la homaro.

Se la Amazonio, de vidpunkto de humanista etiko, devas esti internaciigita, ni interneciigu ankaŭ la rezervojn de nafto de la tuta mondo. La nafto tiel gravas por la bonstato de la homaro kiel la Amazonio por nia estonteco. Spite al tio, la posedantoj de la rezervoj pensas ke ili rajtas plialtigi aŭ malplialtigi la elfosadon de nafto kaj plialtigi aŭ malplialtigi ĝian prezon.

Sammaniere, la financa kapitalo de la rian landoj devus esti internaciigita. Se la Amazonio estas iu rezervo por la tuta homaro, ĝi devus ne esti bruligita nur la vole de unusola posedanto aŭ unusola lando. Bruligi la Amazonion tiel gravas kiel la senlaboreco okazigita de la arbitrecaj decidoj de la spekulantoj de la tutmondo. Ni devas ne permesi ke la financaj rezervoj estu uzataj por bruligi kompletajn landojn en la volupteco de la espekulado.

Ankaŭ, antaŭ ol ties de la Amazonio, mi atus vidi la internaciigon de la grandaj muzeoj de la mondo. La Luvro devus ne aparteni nur al Francio. Ĝia muzeo en la mondo estas gardanto de la plej valoraj kaj belaj objektoj produktitaj de de la homa genio. Oni devas ne permesi ke tiu kultura heredo, kia estas la Amazonia natura rian, estu manipulata kaj detruata laŭ la plaĉo de unusola posedanto aŭ unusola lando. Antaŭ ne multe, iu japana milionulo decidis enterigi, kune kun li, iun pentron de granda artisto. Male, tiu pentro devus esti internaciigita.

Dum okazas ĉi tiu renkontigo, en la Unui intaj Nacioj estas okazante la Foro de la Jarmilo, sed iuj landprezidantoj malfacile povas partopreni, pro iuj malagrablaj situacioj okazintaj en la usona landlimo. Tial, mi pensas ke Nov-Jorko, kiel sidejo de la Unui intaj Nacioj, devus esti inter-

naciigita. Almena Manhatano devus aparteni al la tuta homaro.

Kaj same oni povus diri pri Parizo, Venecio, Romo, Londono, Rio-de-anejro, Braziljo... iu urbo en la mondo, kun sia specifa beleco, sia historio, devus aparteni al la tuta mondo.

Se Usono volas internaciigi la Amazonion, por ne riski lasi ĝin en la manoj de la brasilanoj, ni internaciigu iujn arsenalojn de nukleaj armiloj. Sufi as pensi ke ili jam pruvis esti kapablaj uzi tiujn armilojn, provokante detruadon milfoje pli granda ol la beda rindaj bruligadoj efektivigitaj en la brazilaj arbaroj.

En siaj diskursoj, la nunaj kandidatoj al la usona prezidenteco defendis la ideon internaciigi la arbarajn rezervojn de la tuta mondo anstataŭ de la lando. Komence ni uzu tiun landon por garantii ke al ĉiu infano en la mondo eblu manĝi kaj eesti la lernejon. Ni internaciigu la

geinfanojn, zorgante pri ĉiuj ili sendepende de la lando kie ili naskiĝis, kiel Hereda o kiun meritas la civitanoj de la tuta mondo. Multe pli ol ili meritas la Amazonion. Kiam la gvidantoj zorgos pri la malriĉaj ĝeinfanoj de la mondo kiel Hereda o de la homaro, ili ne permesos ke tiuj ĝeinfanoj estu laborantaj kiam ili devus esti lernantaj; ili ne permesos ke tiuj ĝeinfanoj mortu kiam ili devus vivi.

Kiel humanisto, mi akceptas defendi la internaciigon de la mondo; sed, dum la mondo traktus min kiel brazilano, mi batalos por ke la Amazonio apartenu nur al ni. Nur al ni!

NOTO: Ĉi tiu artikolo estis publikigita en la *NEW YORK TIMES*, *USA TODAY*, *WASHINGTON POST*... kaj en la ĉefaj tagurnaloj de Eŭropo kaj JAPANIO.

En BRAZILIO kaj ceteraj landoj de Latin-Ameriko, ne estis publikigita ĉi tiu artikolo. Kontribuu vi diskonigi ĝin.

Kuirante kun Pilar

Paste o de fi oj kaj salikokoj

INGREDIENCOJ

400 gramoj da fi oj
 250 gramoj da sen eligitaj salikokoj
 1 malgranda skatolo da tomat-pureo
 3 grandaj ovoj
 100 centilitroj da likva kremo
 Salo kaj pipro
 Oleo kaj butero

ELLABORADO

Purigi la fi ojn kaj la salikokojn, tran i ilin al etaj pecoj kaj le ere friti ilin en iu pato kun iomete da oleo a butero.
 Aldoni la tomat-pureon kaj atendi iometan redukti on. Aldoni la salon kaj pipron kaj esigi la fritadon.
 Bati la ovojn kune kun la likva kremo kaj aldoni ilin al la anta a miksa o, agitante. miri per butero iun ujon. Ver i la miksa on en la ujon, kaj kuiri in en forno dum preska unu horo ene de pli granda ujo en kiu bolas akvo.
 Atendi la malvarmi on de la maso kaj poste ver i in en la teleron per kiu oni prezentu in.

Poezia angulo

Esti patrino en Afriko

Pro la aku aj doloroj suferis la patrino,
sed, aliajn pensojn havis enmense la patrino,
pro doloroj kaj malespero ploris la patrino.
Kio estas, u li a i? demandis la patrino,
kunhelpantaj virinoj respondis al la patrino,
de bela, feli a ino estas vi la patrino.
Kion i faros, ploreme pensadis la patrino.
iam kura a, progresema estis la patrino,
pro sia pasado denove ploris la patrino,
al mizero, malsato rememoris la patrino,
u al i tiu destino? pensadis la patrino,
Pri sia belega bebo, fieris la patrino,
idojn en aliaj landoj, enviis la patrino.
Inter laboroj pasigis la tempon la patrino,
hejmo, kamparo, io dependis de la patrino,
pri la kara filino iam zorgis la patrino,
cerbumadis, pensis konstante pri i la patrino,
i studu, estu klera, opiniis la patrino.
Post du jaroj denove gravedi is la patrino,
feli o, malespero invadis al la patrino,
feli on i sentis kiel virino, la patrino,
malesperon, ar jen novaj zorgoj por la patrino,
lasta i estu, decidis kura e la patrino.
Tiusence parolis sian edzon la patrino,
li ne multe komprenis al i, esti la patrino.
alvenis tago denove fari i la patrino,
jen alifoje aku doloroj por la patrino.
al helpantinoj, sama demando de la patrino,
Kio estas, li a i? scivolemis la patrino,
de forta kaj bela viro, vi estas la patrino,
per tiu sciigo tre trankvili is la patrino,
pensis estontan helpon de filo al la patrino.
Pasadis la tempo, malrapide por la patrino,
volis siajn gefilojn, fortajn klerajn, la patrino
eestis lernejon, la dezire de la patrino,
lernejo malproksima opiniis la patrino,
sed volis gefilojn tre edukitaj, la patrino.
Sed rekonsideris sian deziron la patrino,
fakte pro troa hejma laboro, por la patrino,
estis ka zo an i sian projekton, la patrino.
legas kaj skribas iomete, pensis la patrino,
ili revenos lernejon, rezonis la patrino,
kiam eblecoj pliboni os, diris la patrino.
Neniam plenumi is deziroj de la patrino,
milito ruinigis la celojn de la patrino,
kia estonteco por ili, pensis la patrino,
mizero ilin atendas, konkludis la patrino.
Nova ideo venis al menso de la patrino,
ili devas iri for, jen solvo por la patrino,

sed ili estas tre junaj, rezonis la patrino.
sed neniel rezignis sian celon la patrino,
esploris opiniojn en la tribo la patrino,
kaj tuj malkovris similajn decidojn, la patrino.
Tiel komenci is nova vivo, por la patrino,
mia tasko, pari monon, pensis la patrino,
dume miaj gefiloj kreskos, diris la patrino,
jen febro en tuta tribo, konstatis la patrino,
ok jarojn tre laborigajn bezonis la patrino,
bovinojn oni vendis por helpi al la patrino,
kaj alvenis la terura tago por la patrino,
ilia foriro tu is koron de la patrino,
u iam mi revidos ilin, pensis la patrino,
ili ekmar is, kio plorigis al la patrino,
e for de sia vido, da re ploris la patrino,
al ili jam multajn konsilojn donis la patrino,
kiel trapasos la dezerton, pensis la patrino,
ili neniam vidis maron, diris la patrino,
kian landon ili alvenos, revis la patrino.
Pasis jaro, kun pento kaj ploroj de la patrino,
iutage pre is la tradicie, la patrino,
post du jaroj alvenis nova oj por la patrino,
kun letero nervema rapidis la patrino,
e najbarino, ar ne sciis legi la patrino,
letero de via filo, diris al la patrino.
Tre detale informis la filo al la patrino,
monaton en dezerto, rakontis al la patrino,
kun malvaro, malsato, sciigis al la patrino,
jes, aliaj homoj anka sopiris al la patrino,
ni alvenis arbaron, raportis al la patrino,
nu, malfacile ion rakonti al la patrino.
Kiam ni en ipi is, memoris al la patrino,
filino kaj fratino digna de vi la patrino,
imagu nin en ipo kun penso pri la patrino,
jen tormo, jen dan ero, ni pre is al la patrino,
falas la filino, la juvelo de la patrino,
nokte mi in ne vidis, a dis voki al la patrino,
lastaj vortoj iaj, patrino, patrino, patrino,
najbarino, mi petegas helpu al la patrino.
mia fratino mortis, konsolu al la patrino.
Pri la lando multe por rakonti al la patrino,
laboron trovis, certe tio pla os al patrino,
mi anka studas, i estis celo de la patrino,
jes, ekde i tie ion bonan por la patrino,
geamikoj i tie, salutas al la patrino.
iam en mia penso trovi as vi, la patrino,
morto de filino ne agrenu, al la patrino,
balda mi trovi os en la brakoj de la patrino,
eble post du jaroj mi vizitos al la patrino.

Luis Serrano Pérez

IRENA SENDLEROVA

Ne iam oni alju as la Nobel-Premion al tiu, kiu plej meritas in. La 12an de majo de 2008 mortis iu 92-jara a polino nomata Irena Sendlerova. En la jaro 2007 i estis proponita de Polio por ricevi la Nobel-Premion, sed tiu distingo estis alju ita, kiel sciante, al la usona Vicprezidento Al Gore. Kiujn meritojn havis tiu ino por kandidati al la Nobel-rekompenco? Ni vidu ian historion.

Irena Sendler naski is la 15an de februaro 1910 en Varsovio. ia patro estis kuracisto. Dum la Dua Mondmilito, i vivis en Varsovio kaj laboris por la urba "Sociala Bonfara Sekcio". i komencis helpi judojn ekde la tempo de la starigo de la Varsovia geto. En decembro de 1942, iu organiza o kreita por helpi la judojn, nomumis in estri la infanan sektion. Kiel dungito de la Sociala Bonfara Sekcio, i havis specialan permeson eniri la Varsovian geton, kie estis amasigita pli ol duonmiliono da gejudoj kaptitaj en iuj teritorioj kontrolitaj de la germana armeo kun la celo ekstermi ilin iom-post-iom.

Irena atingis por i kaj por alia kunulino dokumentojn de la germanaj a toritatoj por labori en la geto kiel kuracistino por varti la viktimojn de kontaj malsanoj. La germanoj preferis ke estu poloj tiuj kiuj zorgu pri la kontaj malsanoj por eviti al si mem tiun daneron. Tiamaniere Irena sukcesis permeson por aliaj kunlaborantinoj. La longe de unu jaro kaj duono i sukcesis savi pli ol 2.500 geinfanojn uzante diversajn ruza ojn. Unue i eligis ilin en ambulancoj kiel viktimoj de tifo, sed balda poste i uzis aliajn metodojn por ka i ilin: sakoj, rub-kestoj, ilar-kestoj, varujoj, erkoj... La savitaj geinfanoj estis transdonitaj al polaj familioj, al Varsovia orfejo, al la Fratinoj de la Familio de Sankta Maria kaj katolikaj mona inoj de la mona inoj en Turkowice kaj Chotomowo, por ke iuj i tiuj zorgadu pri ili is kiam ili povu esti transdonitaj al iliaj familianoj

Irena volis ke iam tiuj geinfanoj povu rehavi iliajn verajn nomojn, ilian identecon, personajn historiojn kaj familiojn. Tiucele i elpensis iun arkivon en kiu registris la nomojn de la geinfanojn kaj iliajn novajn identecojn. Arestita en 1943 de Gestapo, i estis severe torturita kaj estis kondamnita al mortopuno. La organiza o **egota** kun kiu i estis laborinta en la operacio de liberigado de geinfanoj savis ian vivon per suba eto de Germanaj gardistoj survoje al ia ekzekutejo. Dum la tempo en kiu i ka i is, i da rigis labori por la judaj infanoj.

En 1983 i estis rekonita de la Israela Supera Kortumo kiel "Justulo inter la nacioj". En la 10a de oktobro 2003 Irena ricevis la honorigan Ordenon de la Blanka Aglo, la plej altan polan civilan honorigon.

Oni nomis in: "la patrino de la geinfanoj de la Holoka sto". Iam i deklaris: La kialo pro kiu mi liberigis la geinfanojn origini is en mia hejmo. Mi estis edukita en la kredo ke iu persono devas esti kore helpata senkonsidere al sia religio a nacieco.

Pasis pli ol 60 jaroj post la fini o de la Dua Mondmilito, en kiu okazis la organizita tragedio de la Holoka sto. Dum la tempo de ti-am pasinta okazis aliaj amasaj masakroj en la mondo. Ni memoru la viktimojn de iuj i amasmortigoj, nun pli ol ciam anta e, kiam iuj, kiel la historiisto David Irving kaj aliaj asertas ke la Holoka sto estas mito. Oni devas certigi ke neniam la mondo forgesos tiajn kruela ojn, ar ne mankas tiuj, al kiuj pla us fari tion denove.

Sinjoro... via surbraka tatua o tute ne estas alloga. i estas nur serio da numeroj.

Oni faris in al mi infana e. Mi konservas in kiel memora o.

Ho! iu memora o de pli feli aj tagoj.

Ne, de epoko kiam la mondo frenezi is.

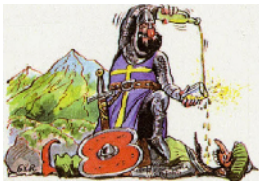
I magu al vi mem en lando kie viaj samlandanoj sekvas la vo on de ekstremisma politikisto al kiu ne pla as via religio. I magu ke oni forprenas de vi ion, ke via tuta familio estas sendata al iu koncentrejo por labori sklave kaj esti murditaj. En tiu loko oni senigas vin e de via nomo por esti ansta ita de numero tatuita surbrake. Tio nomi is Holoka sto, kiam milionoj da homoj pereis nur pro sia kredaro...

Do vi konservas in por memori la daneron de la ekstremismaj politikoj.

Ne, kara. Por ke vi tion memoru.

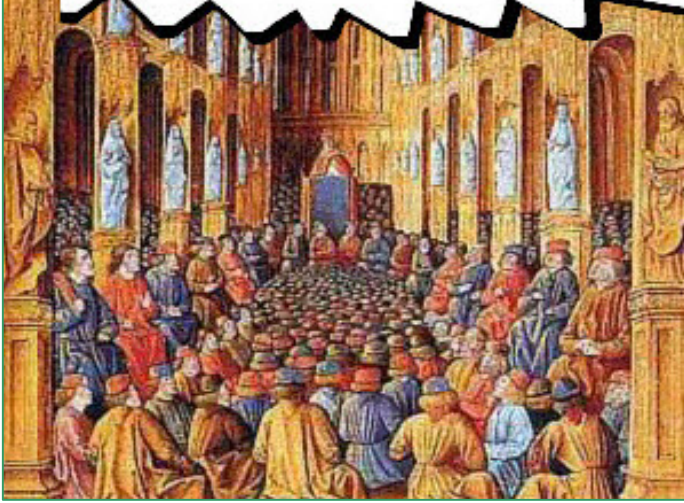

Etamoko pri Mezepoko

Atentu! Oni petas al la proprietulo de la ĉaro, matrikulo de Zaragozo, numero 122, ke li retiru ĝin el la enirejo de la placo de la katedralo ĉar estas interrompante la fluon de pilgrimantoj al Sankta Jacobo.

Jes. Estis interesa sperto la pilgrimo al Kompostelo; la lando estas sufiĉe pitoreska (pri ties enloĝantoj mi preferas ne opinii), la vetero estas eble tro varma por ni, la Jakoba Vojo estas senpavima, la apudvojaj gastejoj estas multekostaj kaj ne tre komfortaj, la Kompostela Katedralo... pŝ... akceptebla..., sed la galegaj marestaĵoj, ho!, la marestaĵoj... ho-la-la...! la vojaĝo valoris la penon!

Mi estas laca diri al vi ĉiutage ke vi tenu senkonekte la poŝ-telefonojn dum la klaso.

Relikvojn!, sanktajn relikvojn! Hastu akiri unu brakon de Sankta Jakobo. Restas al mi nur ses el la lasta sendaĵo.

Fine Josefo Tamajo estis bruligita laŭ sentenco de la Eklezia Tribunalo.

Prave. Tre danĝera hezulo li estis.

Jes. Li asertadis ke la Tero estas ronda sfero.

Kaj ke ĝi rondiras ĉirkaŭ la suno.

La akvon li kutime nomadis H₂O.

Kaj postuladis la liberecon de la sklavoj kaj la gleb-servutuloj.

